

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

İŞKENCE VE
KÖTÜ MUAMELEYE
KARŞI ULUSAL ÖNLEME
MEKANİZMASI

2020 YILI RAPORU

Cumhurbaşkanlığı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına,

6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 9'uncu maddesinin (k) bendinin "Cumhurbaşkanlığına ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulmak üzere, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, işkence ve kötü muameleyle mücadele ve ayrımcılıkla mücadele alanlarında yıllık raporlar hazırlamak." hükmü doğrultusunda, TİHEK tarafından hazırlanarak kabul edilen 2020 yılı Ulusal Önleme Mekanizması Raporu saygıyla sunulur.

**Ankara, Kasım
2021**

İÇİNDEKİLER

YÖNETİCİ SUNUŞU	6
KISALTMALAR.....	9
TABLO LİSTESİ.....	10
GİRİŞ	11
BİRİNCİ BÖLÜM	13
1.1. İşkence ve Kötü Muamele Yasağı.....	15
1.2. İşkence ve Kötü Muamele ile Mücadelede Proaktif Yaklaşım	15
1.3. İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokol (OPCAT).....	16
1.3.1. Ulusal Önleme Mekanizmaları	17
1.3.2. İşkencenin Önlenmesi Alt Komitesi (SPT).....	18
1.4. Ulusal Önleme Mekanizması Olarak TİHEK.....	19
1.4.1. İnsan Kaynağı.....	21
1.4.2. Ulusal ve Uluslararası İşbirlikleri	22
1.4.3. Farkındalık Artırma Çalışmaları	27
1.5. İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları	27
1.6. Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İzleme Kurulları	27
İKİNCİ BÖLÜM.....	29
2.1. COVID-19 Salgını Sürecinde Alıkonulma Mekânlarının İzlenmesi	31
2.2. COVID-19 Salgını Sürecinde TİHEK'in Faaliyetleri	35
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	41
3.1. Kişilerin Özgürlüğünden Mahrum Bırakıldığı Yerler.....	43
3.1.1. Ceza İnfaz Kurumları	43
3.1.2. Nezarethaneler.....	46
3.1.3. Geri Gönderme Merkezleri.....	47
3.1.4. Psikiyatri Merkezleri.....	50
3.2. Kişilerin Koruma Altına Alındığı Yerler.....	52
3.2.1. Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri	53
3.2.2. Çocuk Evleri, Çocuk Evi Siteleri ve Çocuk Destek Merkezleri.....	54
3.2.3. Engelli Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri	56
3.2.4. Geçici Barınma Merkezleri.....	56
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	59
4.1. Ziyaretler.....	61
4.1.1. Ziyaretlerin Hazırlık Süreci, Yöntemi ve Raporlama	62
4.1.2. 2020 Yılı Ziyaretlerine İlişkin Raporlar	64
4.1.3. Tavsiyelerin Uygulanmasının Takibi.....	73
BEŞİNCİ BÖLÜM	77
5.1. Başvurular	79
5.2. Başvurulara İlişkin Sayısal Veriler	80
5.3. İhlal İddialarının Konulara Göre Dağılımı	81
5.4. Örnek Kararlar.....	82
5.4.1. İhlal Kararları.....	82
5.4.2. Gerekçeli Kabul Edilemezlik Kararları	83
5.4.3. Uzlaşma Kararları	84
5.4.4. Gönderme Kararları.....	85

SUNUŞ

Ulusal önleme mekanizması (UÖM)'nin belirlenmesine ilişkin 2013 yılında alınan 5711 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile de bu görev mülga Türkiye İnsan Hakları Kurumuna verilmiştir.

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TIHEK); insan haklarını korumak ve geliştirmek, ayrımcılıkla mücadele etmek ve işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele ederek bu konuda ulusal önleme mekanizması olarak faaliyet göstermek üzere 6701 sayılı Kanun ile kurulmuştur. İnsan haklarının korunması ve geliştirilmesi görevi kapsamında resen incelemeler yapılmakta, gerek görülmesi durumunda özel raporlar yayınlanmakta ve Kanun ile verilen diğer görevler yerine getirilmektedir. Ayrımcılıkla mücadele görevi doğrultusunda ayrımcılık yasağı ilkesinin ihlaline ilişkin başvurular alınmakta ve sonuçlandırılmakta, resen incelemeler yapılmakta, benzer şekilde, gerek görülmesi halinde özel raporlar yayınlanmakta ve Kanun ile verilen diğer görevler yerine getirilmektedir. Elinizdeki bu rapora konu ulusal önleme mekanizması görevi kapsamında ise, alıkonulma mekânlarına haberli veya habersiz izleme ziyaretleri düzenlenmekte, ziyaretler neticesinde hazırlanan raporlar ilgili kurum ve kuruluşlar ile paylaşılmakta, tavsiyelerin uygulanması takip edilmekte, gerek görülmesi halinde özel raporlar yayınlanmakta, özgürlüğünden mahrum bırakılan veya koruma altına alınan kişilerin başvuruları incelenerek sonuçlandırılmakta, farkındalık çalışmaları yürütülmekte ve Kanun ile verilen diğer görevler yerine getirilmektedir.

Türkiye, İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme'nin İhtiyari Protokolü (OPCAT)'i 2005 yılında imzalamış, 2011 tarihli 6167 sayılı OPCAT'in Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun ve buna ilişkin 2011 yılında alınan 1962 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile de onay sürecini tamamlamıştır. Ulusal önleme mekanizması (UÖM)'nin belirlenmesine ilişkin 2013 yılında alınan 5711 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile de bu görev mülga Türkiye İnsan Hakları Kurumuna verilmiştir. 2016 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nu kabul etmesiyle birlikte 6332 sayılı Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu yürürlükten kaldırılmış, diğer mevzuatta mülga Türkiye İnsan Hakları Kurumuna yapılan atıfların TİHEK'e yapılmış sayılacağı hükme bağlanmıştır. Ayrıca, 6701 sayılı TİHEK Kanunu'nun kabul edilmesiyle birlikte UÖM görevi, OPCAT'in öngördüğü biçimde yasal dayanağa kavuşmuştur.

2020 yılı, COVID-19 pandemisinin tüm dünyaya damga vurduğu bir sene olmuştur. Dünya çapında ciddi bir halk sağlığı krizi yaratan pandeminin hem kendisi hem de önlenmesi için alınan tedbirler özgürlüğünden mahrum bırakılan ve koruma altına alınan kişilerin kırılabilirliğinin artmasına sebep olmuştur. Ayrıca salgın, bu tür kurumlarda görev yapan personelin oldukça ciddi ve yeni zorluklarla karşı karşıya kalmasına yol açmıştır. Bu süreçte UÖM'ler de izleme fonksiyonlarını yerine getirirken önemli zorluklarla karşılaşmıştır. Ülkemiz dâhil pek çok ülkede uygulanan sokağa çıkma yasakları alıkonulma yerlerine erişimi zorlaştırırken, izleme ziyaretlerinin hem UÖM personelinin, hem özgürlüğünden mahrum bırakılan veya koruma altına alınan kişilerin hem de bu tür kurumlarda çalışan personelin COVID-19 hastalığına yakalanma riskini arttıracığına yönelik endişeler gündeme gelmiştir. İşkence ve kötü muamelenin önlenmesi görevi kapsamında gerçekleştirilecek ziyaretler ile UÖM görevinin temel ilkelerinden olan "zarar vermeme ilkesi" arasında nasıl bir denge kurulacağı, UÖM'lerin çözmeleri gereken en önemli konulardan biri haline gelmiştir. Bu nedenle de bilhassa salgının başlangıç döneminde, pek çok UÖM gibi TİHEK de salgın koşullarında izleme faaliyetlerini etkili bir şekilde sürdürmek ve "uzaktan" izleme gibi yeni yöntemler geliştirmek için çaba harcamıştır. Bu kapsamda TİHEK, bir yanda alıkonulma yerleriyle yapılan resmi yazışmalar yoluyla bu kurumlarda tutulanların ve çalışanların sağlık durumları hakkında bilgi edinmeye çalışırken diğer yanda Adalet Bakanlığı ile işbirliği içerisinde Kuruma Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) kurulumunu sağlamış ve mahpuslarla uzaktan da olsa yüz yüze görüşmeler gerçekleştirmiştir. Ayrıca Kurumumuz, ziyaretleri tamamen durdurmamış; 2020 yılında gerekli koruyucu tedbirler alınarak, kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldığı veya koruma altına alındığı 13 merkeze ziyaret düzenlemiştir. Bu ziyaretlerin bir kısmı periyodik izleme amacıyla yapılmışken diğer kısmı geçmiş yıllarda yapılan ziyaretlerde ilgili merkezlere verilen tavsiyelerin uygulanmasının takibi için yapılmıştır. Ziyaret sayısının geçmiş yıllara oranla azalmasında, elbette COVID-19 salgını nedeniyle özgürlüğünden mahrum bırakılan veya koruma altına alınan kişilerin bulunduğu yerlerde alınan tedbirler, sokağa çıkma ve seyahat kısıtlamaları gibi faktörler etkili olmuştur.

Kurumumuzca, her bir izleme ziyareti sonrasında ilgili alıkonulma/koruma altına alınma merkezi için ziyaret raporu hazırlanmakta, bu raporlarla kurumların bir fotoğrafı çekilmeye çalışılmakta ve ayrıca işkence ve kötü muamelenin önlenmesi amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlara çeşitli tavsiyelerde bulunmaktadır. Bu kapsamda 2020 yılında UÖM görevi kapsamında gerçekleştirilen izleme ziyaretleri sonucu hazırlanarak İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulu tarafından kabul edilen ve ilgili kurum ve kuruluşlara yönelik tavsiyeleri içeren 13 rapor bulunmaktadır.

OPCAT, UÖM'lere özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilerin başvurularını inceleme ve sonuçlandırma görev ve yetkisi getirmemekle beraber 6701 sayılı Kanun, Kuruma UÖM görevi kapsamındaki başvuruları incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek görev ve yetkisi vermiştir. Dolayısıyla Kurumumuz

UÖM olarak, bir yanda kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldığı veya koruma altına alındığı yerlere ziyaret düzenlemekte ve ziyaretlere ilişkin raporlar hazırlamakta, diğer yanda bu kişilerin başvurularını incelemekte ve araştırmaktadır. Bu çerçevede 2020 yılında UÖM görevi kapsamında özgürlüğünden mahrum bırakılan veya koruma altına alınan kişiler tarafından 175 başvuru yapılmış ve 504 dilekçe sunulmuş; 2019 yılından devreden başvurular ve dilekçelerle birlikte 685 başvuru/dilekçe, 6701 sayılı Kanun ve ilgili mevzuat çerçevesinde aynı yıl sonuçlandırılmıştır. Başvuruların ağırlıklı olarak sağlık hakkına erişim, başka bir ceza infaz kurumuna nakil edilme ve sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerin arttırılması konularında yapıldığı görülmüştür.

İşkence ve kötü muamelenin önlenmesi amacıyla uluslararası, bölgesel ve ulusal düzeyde işbirlikleri kurulması, UÖM'lerin görevlerini etkili bir şekilde yerine getirebilmesi için elzemdir. Bilhassa ulusal düzeyde kurulacak işbirlikleri, UÖM'lerin tavsiyelerinin uygulanması ve takip edilmesinde, misillemenin önlenmesinde ve acil müdahalede bulunulması gereken durumlarda UÖM'nin fonksiyonlarını etkili bir biçimde sürdürmesinde önem arz etmektedir. Ayrıca, alanda çalışan uluslararası kuruluşlar, paydaş kurumlar ve sivil toplum ile faaliyetler de ülke içi ve uluslararası gelişmelerin takip edilmesi, iyi uygulama örneklerinin görülmesi, eksikliklerin ve yapılması gereken çeşitli iş ve işlemlerin irdelenmesi, bilgi ve deneyim paylaşımı adına sürekli gündemde tutulması gereken bir diğer konudur. Kurumumuz, 2020 yılının yarattığı zorlu koşullarda, tüm dünyayla birlikte yeni işbirliği yöntemlerini deneyimlemiş ve salgın koşullarında hem uluslararası hem de ulusal düzeyde işbirlikleri çevrim içi platformlar vasıtasıyla sürdürülmüştür.

Önümüzdeki yıllarda da, gerek ihlal incelemeleri ve ziyaretler yoluyla gerek ulusal ve uluslararası düzeyde yürütülen işbirlikleriyle TİHEK, işkence ve kötü muamelenin önlenmesi gayesiyle etkin bir UÖM olarak faaliyetlerine devam etmeyi hedeflemektedir.

Prof. Dr. Muharrem KILIÇ

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Başkanı

KISALTMALAR

A.g.b.	Adı geçen bülten
A.g.d.	Adı geçen duyuru
A.g.k.	Adı geçen kanun
A.g.m.	Adı geçen mevzuat
A.g.r.	Adı geçen rapor
A.g.s.	Adı geçen sözleşme
A.g.y.	Adı geçen yazı
AFAD	Afet ve Acil Durum Koordinasyon Merkezi
APT	İşkenceyi Önleme Derneği
BM	Birleşmiş Milletler
CPT/AİÖK	Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi
m.	Madde
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
OPCAT	İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme'nin İhtiyari Protokolü
SPT	İşkencenin Önlenmesi Alt Komitesi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TİHEK	Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
TMK	Türk Medeni Kanunu
UÖM	Ulusal Önleme Mekanizması
vd.	Ve devamı

TABLO LİSTESİ

- Tablo 1: OPCAT'in Kabul, İmza, Onay ve Yürürlük Süreci
- Tablo 2: ÜÖM Personelinin Mesleklere Göre Dağılımı
- Tablo 3: ÜÖM Personelinin Cinsiyete Göre Dağılımı
- Tablo 4: Kişilerin Özgürlüğünden Mahrum Bırakıldığı Yerlere İlişkin Sayısal Veriler
- Tablo 5: 2020 Yılında Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Mahpusların Yaş ve Cinsiyet Durumlarına Göre Dağılımı
- Tablo 6: 2020 Yılında Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Mahpusların Cinsiyetlere Göre Oranları
- Tablo 7: 2020 Yılında Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Mahpusların Hükümlülük/Tutukluluk Durumu
- Tablo 8: 2020 Yılında Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Mahpusların Engel ve Cinsiyet Durumlarına Göre Dağılımı
- Tablo 9: Geri Gönderme Merkezlerinin Kapasiteleri ve Bu Kurumlarda Barındırılanların Sayısı
- Tablo 10: Geri Gönderme Merkezlerinde Tutulan Kişilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı
- Tablo 11: Geri Gönderme Merkezlerinde Tutulan Kadınlara İlişkin Veriler
- Tablo 12: Geri Gönderme Merkezlerinde Tutulan Erkeklerle İlişkin Veriler
- Tablo 13: Geri Gönderme Merkezlerinde Tutulan Kadınların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı
- Tablo 14: Geri Gönderme Merkezlerinde Tutulan Erkeklerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı
- Tablo 15: Psikiyatri Merkezlerinin Sayısı ve Kapasitesi
- Tablo 16: Psikiyatri Merkezlerinde Kalan Hastaların Cinsiyete Göre Dağılımı
- Tablo 17: Psikiyatri Kliniklerinde Kalan Hastaların Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı
- Tablo 18: Psikiyatri Hastanelerinde Kalan Hastaların Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı
- Tablo 19: Kişilerin Koruma Altına Alındığı Yerlere İlişkin Sayısal Veriler
- Tablo 20: Huzurevi ve Yaşlı Bakım Merkezlerinde Kalanlara İlişkin Sayısal Veriler
- Tablo 21: Çocuk Evleri, Çocuk Evi Siteleri ve Çocuk Destek Merkezlerinin ve Bakım Altındaki Çocukların Sayıları
- Tablo 22: Çocuk Evleri, Çocuk Evi Siteleri ve Çocuk Destek Merkezlerinde Kalan Çocukların Oransal Dağılımı
- Tablo 23: Resmi ve Özel Engelli Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri
- Tablo 24: Resmi ve Özel Engelli Bakım ve Rehabilitasyon Merkezlerinin Kapasiteleri ve Merkezlerde Bakım Hizmeti Alan Engelli Sayısı
- Tablo 25: Geçici Barınma Merkezleri
- Tablo 26: Geçici Barınma Merkezlerinin Mevcut ve Kapasitesi
- Tablo 27: Geçici Barınma Merkezlerinde Kalanların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı
- Tablo 28: Geçici Barınma Merkezlerinde Kalanların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı
- Tablo 29: 2020 Yılı Ziyaretleri
- Tablo 30: 2020 Ziyaretlerinin İllere Göre Dağılımı
- Tablo 31: 2020 Ziyaretlerinin Merkezlere Göre Dağılımı
- Tablo 32: 2020 Yılı Ziyaretleri Sonucunda Kurumlara İletilen Tavsiyelerin Sayısal Dağılımı
- Tablo 33: 2020 Yılı Ziyaretleri Sonucunda Kurumlara İletilen Tavsiyelerin Konu Bakımından Sayısal Dağılımı
- Tablo 34: 2020 Yılı Başvurularının Sonuçlandırma Türlerine İlişkin Sayısal Veriler
- Tablo 35: 2020 Yılı Başvurularının Konuları
- Tablo 36: Başvurularda En Çok İhlal İddiasında Bulunulan Dört Konu

GİRİŞ

Türkiye'nin taraf olduğu İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokol (OPCAT) çerçevesinde Ulusal Önleme Mekanizması (UÖM) olarak tayin edilen Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), Protokol'ün, UÖM'lerin yıllık raporlar yayımlayıp dağıtacaklarına ilişkin 23'üncü maddesi ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (k) bendindeki "*Cumhurbaşkanlığına, ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulmak üzere, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, işkence ve kötü muameleyle mücadele ve ayrımcılıkla mücadele alanlarında yıllık raporlar hazırlamak*" hükmü doğrultusunda her yıl "İşkence ve Kötü Muameleye Karşı Ulusal Önleme Mekanizması Raporu" hazırlamaktadır.

Bu kapsamda hazırlanan işbu rapor, TİHEK'in UÖM olarak 2020 yılı içerisinde yürüttüğü faaliyetler neticesinde ortaya çıkan tespit, gözlem ve değerlendirmeler ile alandaki sorunların çözümüne yönelik tavsiyeleri içermekte olup beş bölümden oluşmaktadır. Raporun ilk bölümünde, uluslararası hukukta mutlak bir yasak olarak kabul edilen işkence yasağı ile bu yasağın etkin bir şekilde hayata geçirilmesi amacıyla oluşturulan önleme mekanizmalarına değinilmiş, Türkiye'de UÖM olarak tayin edilen TİHEK'in bu kapsamdaki görevleri ile faaliyetlerine yer verilmiştir. İkinci bölümde COVID-19 salgını döneminde UÖM faaliyetlerinin nasıl yürütüldüğü üzerinde durulmuştur. Hem özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilerin hem de koruma altına alınan kişilerin buldukları yerlere düzenli ziyaretler yapmakla görevli olan TİHEK'in bu görevin ifası kapsamında elde ettiği veriler ışığında; ceza infaz kurumları, nezarethaneler, geri gönderme merkezleri ile psikiyatri merkezlerini kapsayacak şekilde kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldığı yerlere ilişkin genel durum ile kişilerin koruma altına alındığı yerler arasında bulunan huzurevi yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerinin, çocuk evleri ve çocuk evi sitelerinin, engelli bakım ve rehabilitasyon merkezlerinin, geçici barınma merkezlerinin genel durumuna da üçüncü bölümde yer verilmiştir. Dördüncü bölümde, 2020 yılı içerisinde gerçekleştirilmiş olan ziyaretlere ilişkin sayısal veriler ile ziyaret ve raporlama sürecinde izlenen yöntem ve bu ziyaretler sonucunda oluşturulan raporların içeriği ele alınmıştır. Son bölümde ise, özgürlüğünden mahrum bırakılan veya koruma altına alınan kişilerin UÖM kapsamındaki başvurularına ilişkin sayısal veriler sunulmuş, başvuruların incelenme ve sonuçlandırılma süreçleri hakkında bilgi verilmiştir.

İşkence ve Kötü Muameleye Karşı Ulusal Önleme Mekanizması 2020 Yılı Raporu ile özellikle; Türkiye'de kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldığı veya koruma altına alındığı yerlerin genel durumlarını ortaya koymak, tespit edilen eksikliklerin giderilmesine yönelik çözüm önerileri sunmak ve iyi uygulama örneklerini paylaşmak, böylelikle bu yerlerde hak temelli bir yaklaşımın hâkim kılınması için rehberlik etmek amaçlanmaktadır.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

1. BÖLÜM

1.1. İşkence ve Kötü Muamele Yasağı

İşkence kavramı, Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu'nun 39/46 sayılı kararı ile kabul edilen, 1987 yılında yürürlüğe giren ve Türkiye'nin 1988 yılında taraf olduğu İşkenceye Karşı Sözleşme'de "*bir şahsa veya bir üçüncü şahsa, bu şahsın veya üçüncü şahsın işlediği veya işlediğinden şüphe edilen bir fiil sebebiyle, cezalandırmak amacıyla, bilgi veya itiraf elde etmek için veya ayırım gözetin herhangi bir sebeple bir kamu görevlisinin veya bu sıfatla hareket eden bir başka şahsın teşviki veya rızası veya muvafakatiyle uygulanan fiziki veya manevi ağır acı veya ıstırap veren bir fiil*" olarak tanımlanmıştır. Sözleşme'de işkence kavramının, yalnızca yasal müeyyidelerin uygulanmasından doğan ve tabiatında olan veya arızî olarak ortaya çıkan acı ve ıstırapı içermeyeceği belirtilmiştir.¹ Henüz İşkenceye Karşı Sözleşme kabul edilmeden önce Herkesin İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele ve Cezaya Karşı Korunması Bildirgesi'nde² işkence; insanlık dışı veya küçük düşürücü, acımasız muamele ve cezanın kasıt içeren, ağır şekli olarak tanımlanmıştır. Kötü muamele kavramı ise, işkence derecesine varmayan diğer zalimane, gayriinsani veya küçültücü muamele veya ceza gibi fiilleri tanımlamak için kullanılmaktadır.³ Öte yandan, Sözleşme'ye göre bir durumu kötü muamele olarak nitelendirebilmek için kasıtlı olarak veya cezalandırmak gibi belirli bir amaçla hareket edilmiş olması gerekmektedir.

İşkence ve kötü muamele yasağı, savaş dâhil olmak üzere her durumda mutlaklıdır.⁴ Bu doğrultuda, mağdurun işlediği ya da işlediği düşünülen suçun devletin güvenliğine karşı işlenmiş olması veya terör suçunu oluşturması gibi nedenlerle bu yasağın çiğnenmesi mümkün değildir. İşkenceye Karşı Sözleşme çerçevesinde işkence ve kötü muamele yasağı, taraf devletlerin yetki alanında bulunan herkesi korumaktadır.

1.2. İşkence ve Kötü Muamele ile Mücadelede Proaktif Yaklaşım

İşkence ve kötü muamelenin cezaevleri gibi kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldıkları yerlerde ortaya çıkması, söz konusu yerlerin kamusal incelemeye kapalı olması ile yakından ilişkilidir.⁵ Buna ek olarak, bu yerlerde kötü muamele olarak nitelendirilebilecek durumlar, çoğu zaman kasten ortaya çıkmaktan ziyade düzenlemelerle ilgili eksikliklerden veya kaynakların yetersizliğinden doğmaktadır.⁶ Dolayısıyla, kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldığı yerlerin dış gözleme mümkün olduğunca açık hale getirilmesi ve bu yerlerdeki genel yaşam koşullarının süreklilik arz eden bir biçimde izlenmesi gerekmektedir. İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne Ek İhtiyari Protokol (OPCAT) ile getirilen düzenli ziyaret sistemi, tam da bu gerekliliklerden doğmuştur.

OPCAT çerçevesinde oluşturulan UÖM'ler, özellikle düzenli ziyaret sistemi vasıtasıyla işkence ve kötü muamele ile mücadelede proaktif bir görev ifa etmektedirler. Ziyaretler sonucunda hazırlanan raporlar yoluyla ilgili makamlara tavsiyelerde bulunulması, ilgili mevzuata ilişkin öneriler sunulması, eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri yürütülmesi de proaktif yaklaşımı desteklemektedir. Protokol kapsamında Türkiye Cumhuriyeti tarafından UÖM olarak tayin edilen TİHEK de temel olarak işkence ve kötü muamele ile mücadelede proaktif çalışmalar yürütmektedir. Her ne kadar 6701 sayılı Kanun'un 9/1-i hükmü ile Kuruma özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin UÖM görevi kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak,

1 BM İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayri İnsani veya Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşme, m.1.

2 BM Genel Kurul Kararı, 1975.

3 BM İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayri İnsani veya Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşme, m.16.

4 BM İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayri İnsani veya Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşme, m.2. , BM Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme m.7. , AIHS m.3.

5 BM İşkence Özel Raportörünün Raporu, UN Doc. A/61/259 (14 Ağustos 2006), para. 67.

6 CPT Standartları, 2. Genel Rapor'dan alıntı [CPT/Inf (92) 3], para. 44.

karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek görevi verilmişse de Kurum UÖM görevini yerine getirirken esas olarak önleyici bir yaklaşımla hareket etmekte olup başvurular bu önleyici yaklaşım göz önünde bulundurularak incelenmektedir. Bu bağlamda, Türk Ceza Kanunu'nun işkence suçunu düzenleyen 94'üncü maddesi⁷ kapsamına giren bir durum söz konusu olduğunda adli makamlarca soruşturma ve kovuşturma yürütülmesi, suçun gerçekleştiği tespit edildiği takdirde failin/faillerin cezalandırılması gerekmektedir. Dolayısıyla, suç soruşturması ve kovuşturmasına konu olan bir eylem veya işlem hakkında TİHEK'in UÖM görevi kapsamında adli makamların yürüttüğü muhakemenin yerine geçecek bir inceleme yapması mümkün değildir.⁸

1.3. İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokol (OPCAT)

OPCAT, BM Genel Kurulu'nda 18 Aralık 2002 tarihinde kabul edilmiş⁹ ve 22 Haziran 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. İhtiyari Protokol, 14 Eylül 2005 tarihinde ülkemiz tarafından imzalanmıştır. Protokol, işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ya da cezayı önlemek için, kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakıldığı yerlere düzenli ziyaretlerde bulunacağı bir sistem kurmayı amaçlamaktadır.¹⁰

OPCAT, 193 BM üyesi devletten 91'i tarafından onaylanmış, 13'ü tarafından ise sadece imzalanmıştır.¹¹

İşkence ve kötü muamele ile mücadelede OPCAT'in getirdiği yenilik, işkence veya kötü muameleyi ortaya çıkarmadan önleyebilecek düzenli ziyaret sistemi kurması ve bunu hem ulusal hem de uluslararası mekanizmalar vasıtasıyla gerçekleştirmesidir. Protokol sisteminin ulusal ayağında UÖM'ler uluslararası ayağında ise İşkencenin Önlenmesi Alt Komitesi (SPT) bulunmaktadır. UÖM'ler düzenli ziyaretleri gerçekleştirecek asıl mekanizmalardır. SPT ise, taraf devletlerde kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakıldıkları yerlere ziyaretler düzenlemekle birlikte, daha ziyade UÖM'leri destekleme ve güçlendirme görevi ile öne çıkmaktadır.

7 "Bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışları gerçekleştiren kamu görevlisi hakkında üç yıldan on iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur."

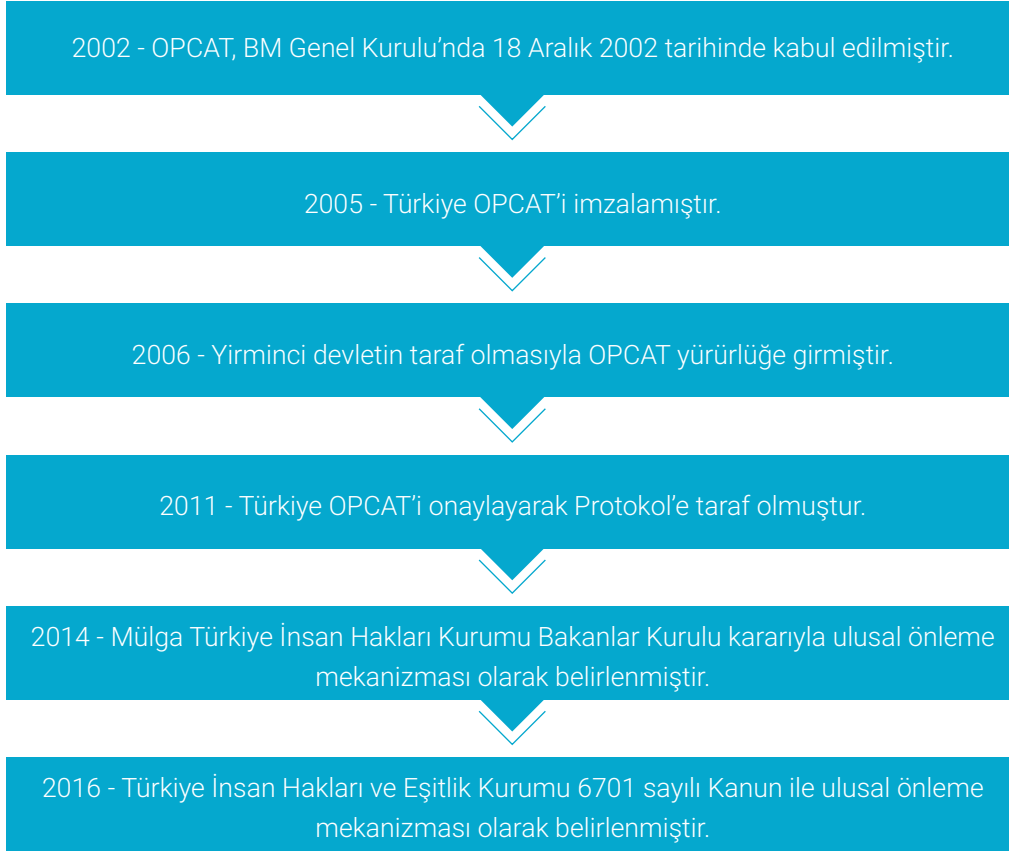
8 6701 sayılı Kanun'un 18'inci maddesinin beşinci fıkrası da Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulunun, konusu suç teşkil eden insan hakları veya ayrımcılık yasağı ihlallerini tespit ettiği takdirde, bunlarla ilgili suç duyurusunda bulunacağını öngörmektedir.

9 BM Genel Kurulu, A/RES/57/199 sayılı karar.

10 OPCAT, m.1.

11 <https://indicators.ohchr.org/>, E.T.: 18 Haziran 2021.

Tablo 1: OPCAT'in Kabul, İmza, Onay ve Yürürlük Süreci

1.3.1. Ulusal Önleme Mekanizmaları

UÖM'ler, OPCAT çerçevesinde işkence ve kötü muameleyi önlemek üzere kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakıldıkları yerlere düzenli ziyaretler gerçekleştiren ve ulusal düzeyde faaliyet yürüten bağımsız yapılardır.

Taraf Devletlerin, Protokol'ün yürürlüğe girmesinden, onaylanmasından veya Protokol'e katılımdan itibaren bir yıl içerisinde işkence ve kötü muameleyi önleyici çalışmalar yürütmek için alıkonulma yerlerine düzenli ziyaretler yapabilecek bir veya birden çok UÖM kurması veya yetkilendirmesi gerekmektedir.¹² Bu süreçte yeni bir kurum oluşturulması söz konusu olabileceği gibi var olan kurum ya da kurumlar da UÖM olarak yetkilendirilebilmektedir.

OPCAT, UÖM'ler için belirli bir kurumsal model öngörmemiş, taraf devletlerin, Protokol'de öngörülen İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesine Yönelik Ulusal Kurumların Statüsüyle İlgili İlkeler (Paris Prensipleri)'ne uyum gibi temel gerekliliklere uygun olduğu sürece ülkelerinin koşullarına uygun bir model seçmelerini mümkün kılmıştır. Bu kapsamda UÖM görevini insan hakları komisyonları/kurulları veya ombudsman olarak adlandırılan kurumlar yerine getirebilmektedir. Ülkelerin coğrafi yapılarındaki farklılıklar nedeniyle bazı ülkelerin UÖM'leri geniş bir taşra teşkilatına sahip olabilmekteyken sadece merkez teşkilatıyla bu görevi yerine getiren UÖM'ler de bulunmaktadır.

OPCAT'e göre, UÖM'lerin taşınması gereken nitelikler ve sahip olması gereken görev ve yetkiler şu şekilde sıralanabilir:¹³

12 OPCAT, m. 3 ve 17.

13 OPCAT, m. 18, 19, 20.

- İşlevsel bağımsızlığa sahip olması,
- Çalışanlarının bağımsız hareket edebilmesi,
- Çalışanlarının mesleki yeterliliğe sahip olması,
- Çalışanlarının cinsiyet dengesinin gözetilmesi ve çoğulcu temsilin sağlanması,
- Görevlerini yerine getirebilmesi için yeterli mali kaynağa sahip olması,
- Paris Prensipleri ile uyumlu olması,
- Kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldıkları yerlere düzenli ziyaretler yapabilmemesi,
- Ziyaretler neticesinde ilgili makamlara tavsiyelerde bulunabilmesi,
- Görev alanıyla bağlantılı yasal düzenlemelere ilişkin öneriler sunabilmesi,
- Özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilerin sayısı ile bu kişilerin tutuldukları yerlerin sayısı ve buldukları konuma dair her türlü bilgi ve belgeye erişebilmesi,
- Özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilere yönelik tutum ve alıkonulma koşullarına dair tüm bilgiye erişebilmesi,
- Kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldıkları yerlerin bina ve tesislerine girebilmesi,
- Özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilerle özel görüşme yapabilmemesi,
- Ziyaret edilecek kurumları ve görüşme yapılacak kişileri doğrudan seçebilmesi,
- İşkencenin Önlenmesi Alt Komitesi (SPT) ile birlikte çalışabilmesi (SPT ile temas kurma, bir araya gelme, SPT'ye bilgi verme).

Kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldıkları yerlere ve bu yerlerdeki koşullara dair bilgi edinmek UÖM görevinin tam olarak yerine getirilmesi bakımından son derece önemlidir. Dolayısıyla, bu bilgileri sağlayanların misilleme maruz kalmaması için OPCAT, UÖM'ye iletilmiş olan bir bilgi nedeniyle hiçbir kişi veya örgüte yaptırım uygulanamayacağını veya taraflı yaklaşamayacağını öngörmüştür.¹⁴ UÖM'lerin bilgiye erişimi bağlamında gizlilik ilkesi de önemli bir rol oynamaktadır. Gizliliklerinin ve kişisel verilerinin korunacağını bilmeleri, UÖM'ye bilgi sağlamak konusunda kişilerin kendilerini güvende hissetmelerini sağlayacağından¹⁵ gizlilik ilkesi UÖM görevinin etkili bir şekilde yerine getirilmesine yardımcı olacaktır. Bu kapsamda;

- UÖM'nin çalışmalarını yürütürken derlediği bilgileri koruması,
- Elde ettiği bilgileri ilgili kişilerin rızası olmaksızın açıklamaması gerekmektedir.¹⁶

1.3.2. İşkencenin Önlenmesi Alt Komitesi (SPT)

OPCAT ile kurulan sistemin uluslararası ayağını oluşturan SPT, temel olarak kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldıkları yerlere ziyaretler yapıp OPCAT'e taraf devletlere işkence ve kötü muamelelerin önlenmesi için tavsiyelerde bulunmakla ve UÖM'lerin güçlendirilmesi için çalışmalar yürütmekle görevlidir. Taraf devletler SPT'nin, ülkesel sınırlar içerisinde bulunan tüm alıkonulma yerlerine erişme ve bu yerlerde tutulan kişilerle görüşebilme yetkisini kabul etmiş sayılmaktadır. SPT ile görüşen herhangi bir kişi veya örgüte yaptırım uygulanması ya da misillemede bulunulması yasaklanmıştır. SPT, çalışmalarını BM Şartı'nda konan ilke ve amaçlar doğrultusunda yürütmeli ve tarafsızlık, gizlilik, eşitlik, objektiflik ve evrensellik ilkelerini rehber edinmelidir.¹⁷ Bu kapsamda SPT;

14 OPCAT, m. 21/2.

15 Association for the Prevention of Torture, Guide: Establishment and Designation of National Preventive Mechanisms, 2006, s. 59.

16 OPCAT, m. 21/1.

17 OPCAT, m. 2.

- Özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilerin tutulduğu yerlerde işkence ve kötü muamelenin önlenmesi için yetkililere tavsiyelerde bulunmak,
- UÖM'lerin oluşturulması için OPCAT'e taraf devletlere tavsiye vermek ve kapasitelerinin artırılması konularında yardımcı olmak,
- UÖM'ler ile doğrudan ve gerekirse gizli temasta bulunmak ve kapasitelerini güçlendirmek amacıyla UÖM'lere eğitim ve teknik yardım sunmak; gerekli ihtiyaçların ve araçların değerlendirilmesinde UÖM'lere tavsiyelerde bulunmak ve yardımcı olmak,
- İşkence ve kötü muamelenin önlenmesi için bu alanda çalışan uluslararası, bölgesel ve ulusal kurum ve kuruluşlarla bir arada çalışmak

görevlerini haizdir.¹⁸

SPT'ye verilen bu görevler işkence ve kötü muamelenin önlenmesinde büyük öneme sahip olmakla birlikte, önleme misyonunun gereği gibi yerine getirilebilmesi için taraf devletlerle koordinasyonlu bir biçimde çalışılması gerekmektedir. Bu misyonun yerine getirilebilmesi için taraf devletler;

- Ülke sınırları içerisinde bulunan alıkonulma yerlerine SPT'nin girişine müsaade etmek,
- SPT'ye görev alanıyla ilgili gereken bilgi ve belgeyi sağlamak,
- UÖM ile SPT arasındaki işbirliğini desteklemek,
- SPT'nin tavsiyelerini dikkate almak ve muhtemel önleyici tedbirler için SPT ile etkileşimde olmak

yükümlülüğündedir.¹⁹

Öte yandan, misillemelere karşı öngörülen güvence, SPT'ye bilgi sağlanması durumunda da geçerlidir.²⁰

1.4. Ulusal Önleme Mekanizması Olarak TİHEK

Türkiye, OPCAT'i 2005 yılında imzalamış, 2011 tarihli 6167 sayılı OPCAT'in Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun ve buna ilişkin 2011 yılında alınan 1962 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile de onay sürecini tamamlamıştır. UÖM'nin belirlenmesine ilişkin 2013 yılında alınan 5711 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile de bu görev Türkiye İnsan Hakları Kurumuna verilmiştir. 2016 yılında yürürlüğe giren 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu ile 6332 sayılı Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanunu yürürlükten kaldırılmış, diğer mevzuatta mülga Türkiye İnsan Hakları Kurumuna yapılan atıfların TİHEK'e yapılmış sayılacağına hükmedilmiştir. 6701 sayılı Kanun ile UÖM görevi doğrudan yasa ile TİHEK'e verilmiştir.

6701 sayılı Kanun ile TİHEK'e verilen üç temel görevden biri olan UÖM olarak faaliyet göstermek görevi kapsamında, kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakıldıkları yerlere haberli veya habersiz izleme ziyaretleri düzenlenmekte, ziyaretler neticesinde hazırlanan raporlar ilgili kurum ve kuruluşlar ile paylaşılmakta, tavsiyelerin uygulanması takip edilmekte, gerek görülmesi halinde özel rapor yayımlanmakta ve Kanun ile verilen diğer görevler yerine getirilmektedir.

18 OPCAT, m. 11.

19 OPCAT, m. 12.

20 OPCAT, m. 15.

Diğer yandan her ne kadar OPCAT özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilerin başvurularının alınıp incelenmesi biçiminde bir sistem kurulmasını gerektirmemekteyse de 6701 sayılı Kanun ile TİHEK'e özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilerin UÖM kapsamındaki başvurularının incelenmesi, araştırılması ve sonuçlarının takip edilmesi görevi de verilmiştir.

TİHEK'e UÖM olarak faaliyet göstermek görevi kapsamında;

- Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin tutulduğu yerlere haberli veya habersiz düzenli ziyaretler gerçekleştirmek,
- Bu ziyaretlere ilişkin raporlarını ilgili kurumlara iletmek, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulunca gerek görülmesi durumunda kamuoyu ile paylaşmak,
- İl ve ilçe insan hakları kurulları ile diğer kişi, kurum ve kuruluşların bu gibi yerlere düzenledikleri ziyaretler sonucunda oluşturulan raporları değerlendirmek,
- Cumhurbaşkanlığı ve TBMM Başkanlığına sunulmak üzere işkence ve kötü muamele ile mücadeleye ilişkin yıllık rapor hazırlamak,
- Özgürlüğünden mahrum bırakılan veya koruma altına alınan kişilerin UÖM kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek,
- Görev alanıyla ilgili mevzuat çalışmalarını izlemek, araştırmak, karara bağlamak ve bunlara ilişkin görüş ve önerilerini ilgili mercilere bildirmek,
- Kamuoyunu bilgilendirmek için düzenli yıllık raporlar dışında gerek görüldüğünde görev alanına ilişkin özel raporlar yayınlamak,
- Alanındaki uluslararası kuruluşlarla ilgili mevzuat dâhilinde işbirliği yapmak,
- Kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, meslek kuruluşları ve üniversitelerle işbirliği yapmak,
- Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmaların uygulanmasını izlemek görevleri verilmiştir.²¹

OPCAT, UÖM'lerin özgürlüğünden mahrum bırakılan veya koruma altına alınan kişilerin tutuldukları yerlere ilişkin her türlü bilgi ve belgeye ulaşabilmesini garanti altına almıştır.²² Bu doğrultuda, 6701 sayılı Kanun ile TİHEK'in tüm kamu kurum ve kuruluşları ile diğer gerçek ve tüzel kişilerden her türlü bilgi ve belgeyi alabileceği, alıkonuların tutuldukları yerlere herhangi bir izin almadan ziyaretler düzenleyebileceği, kötü muameleye maruz kaldığı iddia edilen kişilerle görüşebileceği, tüm kurum, kuruluş ve kişilerin Kurumun ziyaretlerini kolaylaştırmak ve taleplerini gecikmeksizin yerine getirmek zorunda oldukları düzenlenmiştir.²³

21 6701 sayılı Kanun, m. 9.

22 OPCAT, m. 20.

23 6701 sayılı Kanun, m. 19.

İzleme ziyaretleri nedir?

İzleme ziyaretleri, işkence ve kötü muamelenin önlenmesi amacıyla, kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakıldıkları veya koruma altına alındıkları merkezlere yapılan ziyaretlerdir.

İzleme ziyaretleri neden yapılır?

Ziyaretlerimiz ile özgürlüğünden mahrum bırakılan veya koruma altına alınan kişilere insan onuruna yaraşır şekilde davranılması garanti altına alınmaya çalışılmaktadır.

İzleme ziyaretleri nerelere yapılır?

TİHEK Türkiye’de kişilerin alıkonulduğu ve koruma altına alındığı tüm merkezlere izleme ziyaretleri yapmaktadır.

İzleme ziyaretleri ne zaman yapılır?

Ziyaretler yıl boyunca devam etmektedir. Ziyaretler, genellikle önceden haber verilmeksizin yapılmaktadır.

İzleme ziyaretlerini kimler yapar?

İzleme ziyaretleri UÖM Biriminin koordinasyonunda tüm Kurum personeli ve gerek duyulması halinde ilgili kurumlardan görevlendirilen doktor, psikolog ve diğer uzman katılımcılar ile yapılmaktadır.

İzleme ziyaretleri nasıl yapılır?

Her yıl belirlenen ziyaret takvimi doğrultusunda özgürlüğünden mahrum bırakılan veya koruma altına alınan kişilerin tutulduğu yerlere çeşitli meslek gruplarından katılımcılarla ziyaretler gerçekleştirilmekte ve ziyaretler süresince edinilen tespit, gözlem ve değerlendirmeler doğrultusunda raporlar oluşturulup ilgili kurumlar ve kamuoyu ile paylaşılmaktadır.

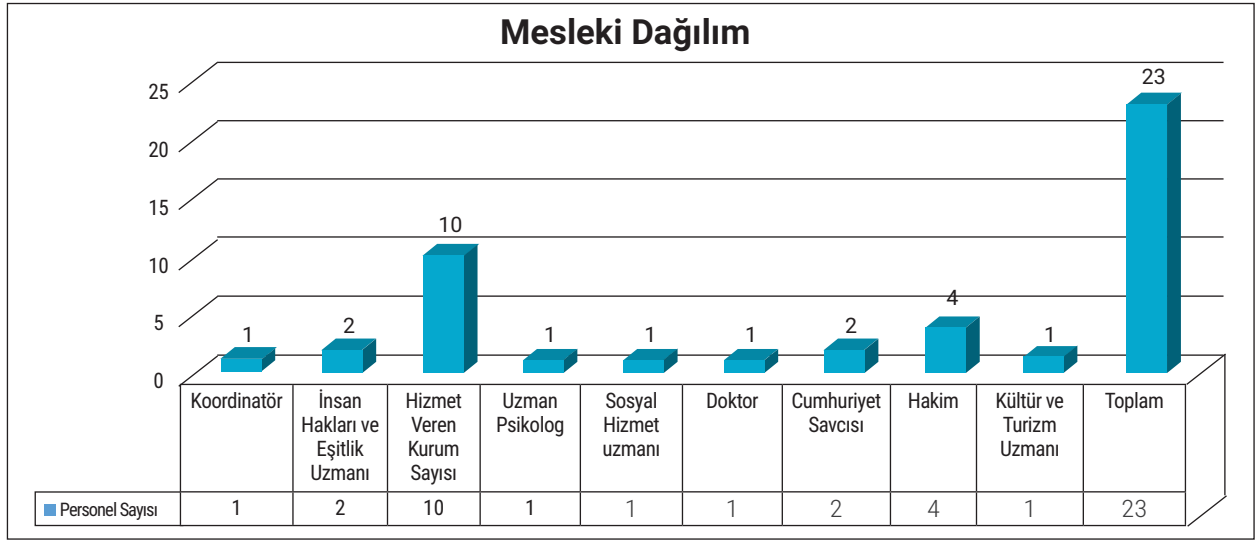
1.4.1. İnsan Kaynağı

OPCAT’e taraf devletlerce, UÖM çalışanlarının görevlerini yerine getirmelerinde büyük önem taşıyan beceri ve mesleki donanıma sahip olmaları ve çalışanların çoğulcu bir yapıyı temsil etmesi hususları güvence altına alınmalıdır.²⁴ Kurumun UÖM Birimi bünyesinde görevlerini sürdürmekte olan çeşitli meslek gruplarından çalışanlar bulunmaktadır. Bununla birlikte, ziyaretler sırasında ek personel²⁵ desteğine ihtiyaç duyulması durumunda hem Kurum içi diğer birimlerden hem de Kurum dışından ziyaret heyetlerine katılım sağlayabilecek mesleki donanıma sahip kişiler görevlendirilebilmektedir.

24 OPCAT, m. 18.

25 “Kurumun görev ve yetki alanına giren konularda yerinde inceleme ve araştırma yapmak üzere, Başkanın belirleyeceği Kurum personelinin başkanlığında, ilgili kurum ve kuruluşların temsilcilerinin ve diğer kişilerin katılımıyla heyet oluşturulabilir. Heyette görev alacak kamu kurum ve kuruluşları temsilcileri kendi kurum ve kuruluşlarıncı, diğer kişiler ise Başkan tarafından belirlenir.”, 6701 sayılı Kanun, m. 19.

Tablo 2: UÖM Personelinin Mesleklere Göre Dağılımı (Toplam 23 Kişi)

Tablo 3: UÖM Personelinin Cinsiyete Göre Dağılımı

UÖM çalışanlarında cinsiyet dağılımı kadın çalışan yoğunluktur. Uzman personel yabancı dil bilgisine sahiptir ve yabancı mahpuslarla iletişim kurulabilmektedir. Farklı dillerde tercümana ihtiyaç duyulması halinde bu hususta destek alınmaktadır.

1.4.2. Ulusal ve Uluslararası İşbirlikleri

TİHEK, insan hakları sorunlarını tartışmak ve insan hakları konularında bilgi ve görüş alışverişinde bulunmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, sendikalar, sosyal ve

mesleki kuruluşlar, yükseköğretim kurumları, basın ve yayın kuruluşları, araştırmacılar, akademisyenler ve ilgili diğer kişi, kurum ve kuruluşların katılımıyla merkezde ve illerde istişare toplantıları gerçekleştirilerek görev alanına giren konularda ulusal düzeyde işbirliği geliştirme imkânına sahiptir.²⁶ Ayrıca 6701 sayılı Kanun'un 9/1-m maddesinde insan hakları ve ayrımcılıkla mücadele alanındaki uluslararası gelişmeleri izlemek ve değerlendirmek, alanındaki uluslararası kuruluşlarla ilgili mevzuat dâhilinde işbirliği yapmak TİHEK'in görevleri arasında sayılmıştır. Bu çerçevede UÖM olarak TİHEK, bilgi ve deneyim paylaşımını arttırmak, kurumsal kapasitesini geliştirmek ve işkence ve kötü muamele ile mücadelede daha etkin faaliyet göstermek amacıyla uluslararası kurum ve kuruluşlarla işbirliği ve iletişim kurmaya da önem vermektedir. Her ne kadar 2020 yılında ortaya çıkan COVID-19 pandemisi sebebiyle ulusal ve uluslararası işbirlikleri hedeflenen düzeyde gerçekleştirilemese de 2020 yılında toplantı, çalıştay, seminer gibi etkinlikler çevrim içi ortamda organize edilmeye başlanmıştır. Bu kapsamda, gerek ulusal gerekse de uluslararası düzeyde gerçekleştirilen etkinlikler UÖM tarafından takip edilmiş, kurum ve kuruluşlar arasında işbirliğine önem verilerek çeşitli etkinliklere katılım sağlanmış, pandemi koşullarına uyum sağlanarak çevrim içi bir şekilde işbirlikleri üretilmeye ve yürütülmeye çalışılmıştır.

²⁶ 6701 sayılı Kanun, m. 22.

1.4.2.1. Ulusal Düzeyde İşbirliği

- **Yabancıların ve İnsan Ticareti Mağdurlarının İnsan Haklarının Korunması Projesi Kapsamında Avrupa Konseyi Heyetinin Ziyareti**

Yabancıların ve İnsan Ticareti Mağdurlarının İnsan Haklarının Korunması Projesi kapsamında, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Genel Müdürlüğü Güney Doğu Avrupa ve Türkiye Birim Yöneticisi ve yetkilisi ile beraberindeki heyet 29 Ocak 2020 tarihinde Kurumumuza bir ziyaret düzenlemiştir. Ziyarete, TİHEK İkinci Başkanı tarafından Kurumun görev ve yetkileri, ulusal önleme mekanizması olarak TİHEK'in yabancılar ve sığınmacıların buldukları yerlere gerçekleştirdiği haberli veya habersiz ziyaretler ile alıkonulma merkezi yönetici ve çalışanlarına verdiği eğitimler hakkında bilgilendirilme bulunulmuştur.

- **Uluslararası Mülteci Hakları Derneği - Mülteci Okulu Seminerleri**

Dernek tarafından sekizincisi düzenlenen "Mülteci Okulu 8 - E-Okul Programı" 25 Nisan, 26 Nisan, 2 Mayıs ve 3 Mayıs 2020 tarihlerinde çevrim içi platformlar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Eğitimlerde alanında uzman kişilerin katılımıyla mültecilik meselesi ele alınmıştır.

- **Avrupa Konseyi Yabancıların ve İnsan Ticareti Mağdurlarının İnsan Haklarının Korunması Projesi Kapsamında Avrupa Konseyi Kısa Dönemli Danışmanları ile Toplantı**

Türkiye'de Göçmenlerin ve İnsan Ticareti Mağdurlarının İnsan Haklarının Güçlendirilmesi Projesi kapsamında Avrupa Konseyi Proje temsilcilerinin organize ettiği çevrim içi toplantıya 23 Eylül 2020 tarihinde UÖM dâhil TİHEK'in farklı birimlerinden temsilciler katılım sağlamıştır. Söz konusu proje kapsamında; "İnsan Ticareti Mağdurlarının Tespiti ve Korunması" üzerine öngörülen araştırma aktivitesi çerçevesinde göç bağlamında insan ticareti, çocuk ticareti, emek sömürsü amacıyla insan ticareti ve cinsel sömürü amacıyla insan ticareti konu başlıkları hakkında istişarelerde bulunulmuş, Kurumun faaliyetleri hakkında bilgilendirme yapılmıştır.

- **İç Güvenlik Kuvvetlerinin Meclis Gözetimi Çevrim İçi Çalıştay**

İç Güvenlik Sektörünün Sivil Gözetiminin Geliştirilmesi Projesi Avrupa Komisyonu tarafından finanse edilmekte olup Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının teknik desteğiyle İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Daha önceki yıllarda FAZ 1 ve FAZ 2'si tamamlanan bu projenin FAZ 3 toplantılarına UÖM olarak katılım sağlanmıştır.

İç Güvenlik Sektörünün Sivil Gözetiminin Güçlendirilmesi Projesi'nin 3. Aşaması kapsamında, Avrupa Birliği üye ülke parlamentolarının iç güvenlik kuvvetlerinin gözetiminde uyguladıkları iyi örnekler Türkiye ile karşılaştırmalı olarak ele alınmış ve TBMM komisyonlarının organizasyon yapısı ve işleyişini iyileştirmeye yönelik tavsiyeleri içeren taslak bir rapor hazırlanmıştır.

Çalıştayda milletvekilleri, yasama uzmanları, akademisyenler ve STK'lar da dâhil olmak üzere diğer ilgili paydaşlar bir araya getirilerek çalıştaydaki sunumların ve sonrasındaki tartışmaların karşılaştırmalı rapor ve önerilerin geliştirmesine katkı sağlamaları amaçlanmıştır.

Çalıştayın ilk günü olan 28 Eylül 2020 tarihinde çevrim içi uygulama üzerinden Belçika, Almanya ve İspanya ile ilgili raporlar sunulmuş ve bunlar tartışmaya açılmıştır. Çalıştayın ikinci günü olan 29 Eylül 2020 tarihinde ise, karşılaştırmalı analiz raporu sunulmuş ve ardından meclis komisyonlarının organizasyon yapısını ve işleyişini güçlendirmeye yönelik tavsiyeler üzerine grup tartışmaları yapılmıştır.

- **“Türkiye’de Cezasızlıkla Mücadelede Adalet Erişim: Geçmiş ve Bugün” Konulu Konferans**

27 Ekim 2020 tarihinde Uluslararası Hukukçular Komisyonu ve İnsan Hakları Ortak Platformu işbirliğiyle düzenlenen konferans serilerinden biri olan “Türkiye’de Cezasızlıkla Mücadelede Adalet Erişim: Geçmiş ve Bugün” konulu konferansta; ağır insan hakları ihlallerinde cezasızlığa karşı mücadele ve bu bağlamda karşılaşılan zorluklar ve edinilen kazanımlar üzerinde durulmuştur.

- **“Sivil İzleme Kurullarının Etkinliğinin Avrupa Standartları Doğrultusunda Artırılması Projesi” Kapsamında Düzenlenen Ceza İnfaz Kurumlarına Yapılan İzleme Ziyaretlerinin Koordinasyonuna İlişkin Yuvarlak Masa Toplantıları**

Ceza infaz kurumlarında sivil denetimin güçlendirilmesi amacıyla Avrupa Konseyinin teknik desteğiyle yürütülen “Sivil İzleme Kurullarının Etkinliğinin Avrupa Standartları Doğrultusunda Artırılması Projesi” kapsamında ceza infaz kurumlarına yapılan izleme ziyaretlerinin koordinasyonu amacıyla düzenlenen yuvarlak masa toplantılarının ilki 22 Ekim 2020 tarihinde, ikincisi ise 12 Kasım 2020 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Çevrim içi olarak düzenlenen ikinci toplantıya, Daire Başkanı Serdar YILMAZ, İsveç Büyükelçiliği Müsteşarı Malin STAWÉ, İsviçre Büyükelçiliği Maslahatgüzarı Tiziano BALMELLI, Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi Başkanı Cristian URSE’nin açılış konuşmaları ile başlamıştır. Toplantıya UÖM Koordinatörü tarafından katılım sağlanmış, görüş ve değerlendirmelerde bulunulmuştur.

- **“Sivil İzleme Kurullarının Etkinliğinin Avrupa Standartları Doğrultusunda Artırılması Projesi” Kapsamında Gerçekleştirilen Koordinasyon Toplantısı**

Türkiye’nin farklı bölgelerinden sivil izleme kurulu üyeleri, Adalet Bakanlığı Teftiş Kurulu, UÖM, infaz hâkimleri, Cumhuriyet savcılar ve Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Kontrolörler Kurulu temsilcilerinden oluşan çalışma grubu, sivil izleme kurulları için hazırlanan taslak izleme araç kitini tartışmak üzere 17 – 18 Kasım 2020 tarihlerinde Ankara’da bir araya gelmiştir. Söz konusu toplantı, “Türkiye’de Sivil İzleme Kurullarının Etkinliğinin Avrupa Standartları Doğrultusunda Artırılması Projesi” kapsamında hibrid formatta gerçekleştirilmiştir.

- **Göç ve Mülteci Alanında Çalışan Sivil Toplum Kuruluşlarıyla Gerçekleştirilen Toplantı**

Ülkemizde bulunan sığınmacılara yönelik sosyal koruma projesi yürüten Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı (WALD) ile birlikte 19 Kasım 2020 tarihinde gelecekteki işbirliklerine yönelik bir toplantı gerçekleştirilmiştir.

- **Güneydoğu Avrupa UÖM Ağı İkinci Çevrim İçi Toplantısı**

Hırvatistan Ombudsmanlığının ev sahipliğinde 7 Aralık 2020 tarihinde gerçekleştirilen toplantı iki oturumda tamamlanmıştır. SPT (Marija Definis, Marina Langfeldt, Zdenka Perovic), CPT (Michael Neuraüter, Deputy Executive Secretary), İşkenceyi Önleme Derneği (Barbara Bernath) ve Hırvatistan Ombudsmanı Lora Vidović’in bulunduğu, Slovenya, Sırbistan, Macaristan, Arnavutluk ve Karadağ olmak üzere paydaşların katkı sağladığı toplantıya TİHEK temsilcileri de gözlemci statüsünde katılım sağlamıştır. Toplantıda, COVID-19 küresel salgını sürecinde başta polis nezarethaneleri, göçmen merkezleri, psikiyatri merkezleri, bakımevleri olmak üzere kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakıldığı yerlerdeki uygulamaların ve bu bağlamda gerçekleştirilen ziyaretlerin hangi koşullarda yapıldığına dair bilgilendirme yapılmıştır. Güneydoğu Avrupa ülkelerinde faaliyet gösteren UÖM’lerin, COVID-19 pandemisi döneminde, güvenlik tedbirlerinin uygulamasını izleme çalışmaları sırasındaki kapasitelerini arttırmak için yürütmüş oldukları stratejiler ve bu bağlamda deneyimlerin paylaşımı üzerinde durulmuştur.

- **İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Komisyonu Toplantısı**

İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Komisyonu'nun doğal üyesi olan TİHEK, 10 Aralık 2020 tarihinde gerçekleştirilen komisyon toplantısına Kurum Başkanı düzeyinde katılım sağlamıştır. Bu toplantı neticesinde kurumumuz ulusal raporör kurum olarak belirlenmiş ve ilgili raporları düzenlemekle görevlendirilmiştir.

- **İç Güvenlik Sektörünün Sivil Gözetiminin Güçlendirilmesi Projesi 3. Aşama Çalıştayı**

İç Güvenlik Kuvvetlerinin Sivil Gözetiminin Güçlendirilmesi Projesi 3. Aşama kapsamında, Projenin "Yasal ve kurumsal çerçeve" bileşeni için 10-11 Aralık 2020 tarihlerinde bir çalıştay düzenlenmiştir. Bileşen; Avrupa Birliği ve uluslararası standartlar ile en iyi uygulamaların sağladığı sivil/demokratik gözetim ve hesap verebilirlik ilkeleri doğrultusunda polis ve jandarma ile ilgili temel yasaların gözden geçirilmesini, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi'nin müfredatının geliştirilmesini ve ayrıca bu bileşen altında, İçişleri Bakanlığı performans değerlendirme sisteminin güçlendirilerek Ulusal Suç Önleme Ofisi kurulması için gerekli altyapı çalışmalarının yapılmasını hedeflemektedir.

- **"Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının Türkiye'de Etkililiği: Eski ve Yeni Zorluklar" Konulu Konferans**

Uluslararası Hukukçular Komisyonu ve İnsan Hakları Ortak Platformu işbirliğiyle düzenlenen konferans serilerinden biri olan "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının Türkiye'de etkililiği: Eski ve yeni zorluklar" konulu konferans, 15 Aralık 2020 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Konferansta; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının uygulanması, uygulamada karşılaşılan zorluklar ve çözüm stratejileri, kararların uygulamasını teşvik etmek üzere stratejiler gibi konular ele alınmıştır.

- **Uluslararası Mülteci Hakları Derneği - İnsan Hakları Okulu**

Dernek tarafından, dünyada yaşanan hak ihlalleri konusunda farkındalık kazandırmak amacıyla çevrim içi olarak insan hakları okulu serisi düzenlenmiştir. Uluslararası Mülteci Hakları Derneği, Hukukçular Derneği, Genç İHH, İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER) ve MÜLDEF'in katkılarıyla dört hafta sürecek şekilde planlanan ve 26 Aralık 2020 tarihinde başlayan seriye TİHEK tarafından da katılım sağlanmıştır.

1.4.2.2. Uluslararası Düzeyde İşbirliği

- **COVID-19 Sürecinde Özgürlükten Mahrum Bırakılmanın İzlenmesi Konulu Webinar Serileri**

COVID-19 salgını sürecinde İşkenceyi Önleme Derneği (APT), bu olağandışı sürecin işkence ve kötü muameleyle mücadele bağlamında daha iyi ele alınabilmesi amacıyla 23 Nisan 2020 tarihinde UÖM'lerin ve ulusal ve uluslararası organların temsilcilerinin katılım sağladığı webinar serileri düzenlemiştir. Böylelikle, acil halk sağlığı tehlikesi bağlamında karşılaşılan güçlükler, uygulama örnekleri ve sorunlara yönelik çözüm önerilerinin karşılıklı olarak paylaşımının kolaylaştırılması ve uzaktan bir araya gelebilmenin sağlanması amaçlanmıştır. Webinarda dünyanın farklı yerlerindeki 40 ülkeden 110'un üzerinde katılımcı yer almıştır.

- **COVID-19 Sürecinde Hiç Kimsenin Geride Bırakılmaması: Psikiyatri Merkezlerinin İzlenmesi Konulu Webinar**

APT, UÖM'lerin ve diğer izleme mekanizmalarının talebi üzerine psikiyatri merkezlerinin izlenmesi konusunda zorlukların ve iyi uygulama örneklerinin tartışılması için 18 Haziran 2020 tarihinde bir webinar düzenlemiştir. Çevrim içi toplantı, COVID-19 salgınının psikiyatri kurumlarında barındırılan kişilerin durumları ve tedavilerine yönelik oluşturduğu temel riskleri ve bunları etkili bir şekilde azaltacak çözüm önerilerini belirlemeyi ve tartışmayı amaçlamıştır.

- **İşkence Mağdurlarıyla Uluslararası Dayanışma Günü: COVID-19 Salgını Zamanlarında İşkenceyle Mücadele Konulu Webinar**

İşkence Mağdurlarıyla Uluslararası Dayanışma Günü münasebetiyle 26 Haziran 2020 tarihinde APT ve BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği tarafından "COVID-19 Zamanlarında İşkence ve Kötü Muamele ile Mücadele: Sahadan Tanıklıklar" konulu halka açık bir web semineri düzenlenmiştir. Toplantıda Brezilya, Ürdün, Filipinler ve Güney Afrika'dan sivil toplum örgütü temsilcileri ile SPT Başkanı, BM İşkence Özel Raportörü yer almıştır.

- **COVID-19 Döneminde Kapsayıcı Eğitim Webinarı**

İrkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Yunanistan Başkanlığı işbirliği ile 30 Haziran 2020 tarihinde COVID-19 Döneminde Kapsayıcı Eğitim konulu bir webinar organize edilmiştir. Etkinlik, salgın nedeniyle çoğu Avrupa ülkesinde okulların kapatılması ve uzaktan eğitime geçilmesinin ardından düzenlenmiş olup özellikle kriz nedeniyle koşulların daha da kötüye giden Romanlar ve göçmen çocuklar dâhil olmak üzere savunmasız durumdaki çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri üzerinde durulmuştur. Etkinlik, salgınla mücadele düzenlemeleri sırasında bu öğrenci gruplarının karşılaştığı her türlü ayrımcılığa karşı koymanın yollarını tartışmayı ve aynı zamanda cihazlara erişim eksikliği, internet bağlantısı veya ebeveynlerin çocuklarına rehberlik etme ve yardım etme yeteneklerinin sınırlandırılması dâhil olmak üzere artan yapısal ayrımcılık durumlarına çarelerin değerlendirilmesini amaçlamıştır.

- **Güneydoğu Avrupa UÖM Ağı Birinci Çevrim içi Toplantısı: Gözaltının İlk Saatlerinde Güvencelerin İzlenmesi**

07.12.2020 tarihinde Hırvatistan Ombudsmanlık Enstitüsü ev sahipliğinde, Güneydoğu Avrupa UÖM Ağı tarafından, Güneydoğu Avrupa'da yer alan bağımsız izleme organlarının desteklenmesi amacıyla polis merkezlerinde gözaltı sürecinin ilk saatlerinde temel güvencelerin yerine getirilmesinin sağlanmasına yönelik stratejilerin paylaşımı hakkında bir çevrim içi seminer düzenlenmiştir. TİHEK temsilcilerinin de gözlemci statüsünde katılım sağladığı seminere on üç farklı ulusal önleme mekanizmasından kırkı aşkın temsilci katılım sağlamıştır. Seminerde ayrıca CPT ve SPT'den uzmanlar da bilgilendirmelerde bulunmuştur.

- **COVID-19 Bağlamında Alıkonulma Yerlerinin İzlenmesi Uluslararası Sempozyumu**

Tunus Ulusal Önleme Mekanizması ev sahipliğinde gerçekleştirilen Sempozyum 18-19 Aralık 2020 tarihinde gerçekleştirilmiştir. SPT, CPT, APT, CAT ve CPTA üyelerinin yer aldığı toplantıda Danimarka, Togo, Lübnan, Arjantin, Gürcistan, İtalya, Karadağ, Birleşik Krallık ve Hırvatistan'dan temsilciler uygulama örneklerini paylaşırken; toplantıya Ermenistan ve Endonezya da soru ve görüşleri ile katkı sağlamışlardır.

Toplantı, COVID-19 küresel salgını sürecinde, katılımcı ülkeler ve sivil toplum temsilcileri kendi ülkelerindeki alıkonulma yerlerindeki uygulamalar, buralardaki koşullar, verilen sağlık hizmetleri, yapısal reformlar, karantina önlemleri kapsamında gerçekleştirilen sınırlandırmalar ve bunların uygulandığı yerlerde bulunan kişiler üzerindeki çok yönlü olumsuz etkileri ve bu bağlamda gerçekleştirilen ziyaretler, yenilikçi izleme ve takip ziyaretleri yöntemleri konusunda katılımcıları bilgilendirmiştir. Toplantıda; insan haklarının korunması bağlamında ulusal önleme mekanizmaları olarak COVID-19 ile birlikte değişen stratejilerinden, ziyaret yöntemleri ve kişilerin haklarına getirilen kısıtlamalar, mahpusluk sürelerine dair yasal düzenlemeler ile ilgili olarak paylaşımında bulunulmuştur.

- **1.4.2.3. Uluslararası Düzeyde Sunulan Katkılar**

Avrupa Konseyi İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü Genel Müdürlüğü İşkenceyi Önleme Birimi koordinesinde hazırlanan Mart-Nisan 2020 dönemine ilişkin "COVID-19 Sürecinde UÖM'lerin Faaliyetleri" temalı Avrupa UÖM Haber Bültenine ve "Alıkonulma Yerlerinde Yaşlı Mahpusların Haklarının İzlenmesi" temalı Avrupa UÖM Haber Bültenine katkı sunulmuştur.

1.4.3. Farkındalık Artırma Çalışmaları

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 9'uncu maddesinin 1'inci fıkrasının (h) bendinde, Kurumun görevleri arasında, "İşkence ve kötü muamele ile mücadele etmek ve bu konuda çalışmalar yapmak" Kanun'un 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde "İnsan hakları ve ayrımcılıkla mücadele konularında kitle iletişim araçlarını da kullanarak bilgilendirme ve eğitim yoluyla kamuoyunda duyarlılığı geliştirmek" hükmü yer almaktadır. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in ulusal önleme mekanizması ile ilgili bölümünde yer alan 94'üncü maddenin birinci fıkrasının (e) bendinde ise "İşkence ve kötü muameleyle mücadele amacıyla bilgilendirme yapmak ve farkındalık oluşturmak" düzenlemesine yer verilmiştir.

Bu çerçevede, Kurumumuz tarafından yürütülen farkındalık artırma çalışmaları bağlamında TİHEK Başkanının da katılımıyla 1 Ekim Dünya Yaşlılar Günü dolayısıyla huzurevlerinde kalan yaşlılarla video konferans yöntemiyle görüşme gerçekleştirilmiştir.

TİHEK Başkanı, yaşlılara yönelik özel çalışmalar yürütülmesi gerektiğine işaret etmiş ve bu alanda uluslararası bir sözleşme hazırlanmasının faydalı olacağını belirtmiştir.

1.5. İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları

İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik çerçevesinde faaliyet yürüten il ve ilçe insan hakları kurulları; toplumda ve kamu görevlilerinde insan hakları bilincini geliştirmek, insan haklarını korumak, ihlal iddialarını incelemek ve araştırmak, insan hak ve özgürlüklerinin kullanılmasının önündeki engeller ile hak ihlallerine yol açan sosyal, siyasi, hukuki ve idari nedenleri incelemek, araştırmak ve bunların çözümüne ilişkin önerilerde bulunmak amacıyla kurulmuştur. **Yönetmelik ile il ve ilçe kurullarına verilen görevler arasında çeşitli araştırma ve izleme faaliyetleri bulunmakta olup bu kapsamda kurullar, kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakıldığı yerlere** ziyaretler gerçekleştirmekte ve söz konusu ziyaretlere ilişkin raporlarını Kurumumuzla paylaşmaktadır.

İl ve ilçe insan hakları kurulları 2020 yılında 18 farklı ilde²⁷ haberli ve habersiz toplam 512 ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu ziyaretler neticesinde tespit edilen ihlaller hakkında ilgili idarelere tavsiyelerde bulunulmuş ve bunların takibi gerçekleştirilmiştir. Kurulların yaptıkları ziyaretler çerçevesinde toplam 292 tavsiye verilmiştir. Tavsiyelerin yerine getirilme oranları illere göre değişiklik göstermekle birlikte bu oranın en yüksek olduğu il % 76 ile Gümüşhane'dir.

1.6. Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İzleme Kurulları

2001 yılında yürürlüğe giren 4681 sayılı Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İzleme Kurulları Kanunu ile ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin yönetim, işleyiş ve uygulamalarını yerinde görmek, incelemek, bilgi almak ve tespitlerini rapor haline getirerek yetkili ve ilgili mercilere sunmak üzere mevzuat ve taraf olunan uluslararası sözleşmelerle belirlenen ilkeler çerçevesinde, ceza infaz kurumları ve tutukevleri izleme kurulları oluşturulmuştur. Kanun'un 2'nci maddesine göre; biri başkan olmak üzere beş asıl, üç yedek üyesi 4 yıllığına görevlendirilen izleme kurulları, adli yargı adalet komisyonlarınca, yargı çevrelerinde ceza infaz kurumu veya tutukevi

27 Bartın, Bilecik, Bursa, Çanakkale, Edirne, Erzincan, Gümüşhane, Iğdır, Kars, Kilis, Malatya, Manisa, Mersin, Muğla, Osmaniye, Rize, Siirt, Tekirdağ.

olması durumunda kurulmaktadır. İzleme kurullarının yetki alanları, adli yargı adalet komisyonunun bulunduğu yargı çevresi ile sınırlı olup yargı çevresinde müdürlük teşkilatı olan birden çok ceza infaz kurumu ve tutukevi bulunması halinde buna uygun sayıda izleme kurulu oluşturulabilmektedir.

6701 sayılı Kanun'un 9'uncu maddesinde, İzleme Kurullarının özgürlüğünden mahrum bırakılan veya koruma altına alınan kişilerin buldukları yerlere düzenlemiş oldukları ziyaretlere ilişkin raporların **Kurumumuzca inceleme ve değerlendirilmesi öngörülmüş olup bu kapsamda İzleme Kurullarının faaliyetleri takip edilmektedir.**

Haziran 2019-Mayıs 2022 dönemini kapsayan ve Avrupa Konseyi tarafından yürütölen "Sivil İzleme Kurullarının Etkinliğinin Avrupa Standartları Doğrultusunda Artırılması Projesi"nin paydaşlarından biri olan TIHEK, Proje **çerçevesinde** yürütölen faaliyetler kapsamında da **İzleme Kurulları** ile işbirliği ve iletişimini sürdürmektedir.

2. BÖLÜM

2.1. COVID-19 Salgını Sürecinde Alıkonulma Mekânlarının İzlenmesi

İlk olarak Aralık 2019 tarihinde Çin'in Vuhan kentinde ortaya çıkan yeni korona virüsü (COVID-19) dünya geneline yayılırken, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 11 Mart 2020'de bulaş hızı ve küresel nitelikteki ölçeği nedeniyle COVID-19'u pandemi olarak ilan etmiştir. DSÖ başta olmak üzere dünyadaki kamu sağlığı otoriteleri salgınla mücadele etmek üzere virüsle ilgili olarak tedbirler almış ve ülkeler için mücadele stratejileri ve tavsiyeleri geliştirmiştir. Tespit edilen ilk vakanın üzerinden uzun süre geçmiş olmasına karşın dünyada halen görülme-ye devam eden 21. yüzyılın en büyük pandemisi ile mücadele yöntemleri geliştirilmeye ve çeşitlendirilmeye çalışılmaktadır.

Pandemi sürecinde hastalığın kaynağı, bulaş yollarının tespiti, müdahale yollarının keşfedilmesi ve müdahalenin başarısının izlenmesi, içinde önemli bir hazırlık evresini barındıran titiz bir süreç gerektirmektedir. Aşı çalışmalarında önemli gelişmeler sağlanmış olsa da 2020 yılı sonu itibarıyla halen yeni koronavirüs hastalığını kesin olarak tedavi ettiği kanıtlanmış aşı veya ilaç bulunamamıştır. Kişiler arasında sosyal mesafenin sağlanması ise hastalıktan korunmada en etkili yöntemlerden biri olarak önemini korumaktadır. Bununla birlikte, COVID-19 pandemisinin özellikle yaşlılar, engelliler ve bazı kronik hastalığı olan bireyler de dâhil olmak üzere çeşitli nüfus grupları açısından olumsuz etkilerinin daha görünür olduğu ortaya çıkmıştır. Salgın bazı gruplar için ek riskler ve sonuçlar yaratmaktadır. Özgürlüğünden mahrum bırakılma veya koruma altına alınma yerleri, gerek sosyal mesafeye dikkat edilmesinin güçleştiği kapalı alanlar olmaları gerekse de buralarda yaşlı, çocuk, kronik rahatsızlığı bulunan kişiler gibi hassas grupların barındırılması nedeniyle salgınla mücadele kapsamında özel önem arz eden mekânlar olmuştur.

Alıkonulma yerleri, içerisinde barındırılanlar açısından hem devamlılık arz eden bir yaşamın olduğu hem de buralarda çalışan personel açısından sürekli bir sirkülasyon halinde olan mekanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu mekânların OPCAT bağlamında UÖM'ler tarafından düzenli olarak ziyaret edilmesi de kurumlara dışarıdan olan giriş ve çıkışların bir başka yönünü teşkil etmektedir. Bu kapalı mekânların özel niteliği sebebiyle salgın sürecinde alıkonulma yerlerinin izlenmesinde temel ilkelerden biri olan "zarar vermeme (*do no harm*)" ilkesi çok daha önem kazanmıştır.

UÖM'lerin izleme işlevlerini yerine getirirken etkili bir izleme gerçekleştirebilmeleri için kırılğan konumda olabilecek kişilere yönelik potansiyel zarar riskini dengeleme sorumluluğu ile görev kapsamında saygı göstermesi gereken bir dizi temel ilke bulunmaktadır. Bu ilkeler arasında yer alan "zarar vermeme" ilkesi; UÖM'lerin izleme faaliyetleri kapsamında mağdurların, tanıkların ve onlarla temasa geçen herkesin yaşamını, fiziksel ve psikolojik güvenliğini, özgürlüğünü ve refahını tehlikeye atmama yükümlülüğü ile zarar vermektan kaçınmak için her türlü çabayı ifade etmektedir.²⁸ UÖM'lerin en önemli sorumluluğunun ihlallerin mağdurlarına ve potansiyel mağdurlara karşı olduğunu unutmamak önem arz etmektedir.²⁹ Bu kapsamda, mevcut pandemi dönemi koşulları da göz önüne alındığında UÖM'ler ziyaret neticesinde gerçekleşecek olan temas sonucunda risk altına girebilecek bir kişi ile temas kurmanın gerekli olup olmadığını değerlendirirken izleme sorumluluğu ile "zarar vermeme ilkesi" arasındaki hassas dengeyi gözetme sorumluluğuna sahiptir. Nitekim hem SPT hem de CPT, mevcut durumda UÖM'lerin izleme yetkilerini değerlendirme noktasında "zarar vermeme ilkesine" göz önünde bulundurmaları gereken yol gösterici ilke olarak vurgu yapmıştır.³⁰ Öyle ki, COVID-19 salgını hâlihazırda solu-

28 United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, "Chapter 02: Basic Principles of Human Rights Monitoring", Manual on Human Rights Monitoring, 2011, s. 4.

29 A.g.r.

30 OSCE/ODIHR and APT, GUIDANCE Monitoring Places of Detention through the COVID-19 Pandemic, 2020, s. 9.

num yolu hastalıkları, kardiyovasküler hastalıklar, immün yetmezlik gibi hastalıklardan mustarip olan hassas gruplar ile ileri yaş grupları için mevcut riski orantısız bir şekilde artırmaktadır.³¹ Bu anlamda söz konusu ilke, UÖM'lerin çalışma yöntemlerini; halkı, alıkonulma yeri personelini, alıkonulanları ve kendilerini korumak için salgının neden olduğu duruma uygun hale getirmeleri³² ve alternatif izleme yöntemleri geliştirmeleri gerektiği anlamına gelmektedir.

Dünyanın dört bir yanındaki UÖM'ler, pandemi sürecinde zarar vermeme ilkesini izleme faaliyetleri kapsamında farklı şekillerde yorumlamış ve uygulamaya koymuştur. Hem alıkonulma yerlerinde karşılaşılabilecek kişilerin hem de kendi personellerinin sağlık ve güvenliğini garanti altına alacak yeterli tedbire sahip olamadıkları için kimi UÖM'ler izleme faaliyetlerini tamamen askıya alırken kimisi de izleme metodolojilerini yeniden değerlendirerek önleyici ziyaretler (yeterli kişisel koruyucu ekipman ile PCR testi yapılarak az kişiden oluşan heyetler ile kısa süreli ziyaretler gibi) gerçekleştirmiştir.³³ Yine fiili ziyaretleri askıya alınan kimi UÖM'lerce, alternatif izleme yöntemi olarak uzaktan izleme faaliyetlerinin benimsendiği de gözlemlenmiştir.³⁴

OPCAT'ın 14'üncü maddesinin ikinci fıkrasında; belirli bir alıkonulma yerinin ziyaret edilmesine yalnızca ziyaret edilecek yerdeki ulusal savunma, kamu güvenliği, doğal afet ya da ciddi düzensizlikten kaynaklanan ivedi ve zorlayıcı sebeplerin böyle bir ziyareti geçici olarak engellediği gerekçesi ile itiraz edilebileceği; ilan edilmiş olağanüstü halin varlığının taraf devletçe ziyarete itiraz gerekçesi olarak kullanılmayacağı hükme bağlanmıştır. Ancak söz konusu hükmün Önleme Alt Komitesi'nin Görevleri başlıklı III. Bölüm altında yer aldığı görülmektedir. Diğer bir ifadeyle söz konusu hükmün UÖM'ler için değil SPT açısından hüküm altına alındığını söylemek mümkündür. Nitekim OPCAT, UÖM'lerin izleme ziyareti yapma yetkilerine kısıtlama getirilebileceğine ilişkin herhangi bir hüküm içermemektedir.

COVID-19 salgını ile mücadele stratejileri tüm dünyada yeni karşılaşılan bir olgu olduğundan alıkonulma yerlerinin izlenmesi açısından da bu süreçte söz konusu mekânların nasıl izleneceği, hangi tedbirlerin alınması gerektiği, yeni normal olarak adlandırılan süreçte izleme mekanizmalarının bu sürece ne şekilde adapte olacağı soruları gündeme gelmiştir. Birçok ülkede halk sağlığının korunması için alıkonulma merkezlerine erişim konusunda kısıtlamalar getirilmiştir. Bu nedenle UÖM'lerin izleme işlevlerini yerine getirmeleri açısından güçlükler ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde hem izleme organları hem de alıkonulma yerlerinde barındırılanlar ve görev yapan personel enfekte olma riskiyle karşı karşıya kalmıştır. Böylelikle UÖM'ler açısından çalışma yöntemlerini bu yeni sürece uyarlama ihtiyacı doğmuştur.

Alıkonulma yerlerinin izlenmesi bağlamında bölgesel ve evrensel düzeyde görevli uluslararası kuruluşlar, salgınla mücadele sürecinde alıkonulma yerlerinin izlenmesi ve izleme mekanizmalarının sahip olduğu yetkiler açısından çeşitli tavsiye kararları yayınlamıştır.

DSÖ, ceza infaz kurumları ya da diğer alıkonulma merkezlerinde barındırılan kişilerin COVID-19 salgınına karşı daha savunmasız olduğunu, alıkonulma yerlerinde insanların birbirine yakın ortamlarda yaşıyor olmalarının enfeksiyonun kaynağını oluşturduğunu, virüsün alıkonulma yerleri içinde ve bu yerlerin dışına yayılımı bakımından tetikleyici bir unsur olduğunu ve pandeminin kapalı alanlarda yayılımının artması halinde buna yapı-

31 APT, "The Principle of "Do No Harm" & Detention Monitoring: From Theory to Practice", <https://www.apt.ch/en/resources/publications/principle-do-no-harm-detention-monitoring-theory-practice>, E.T. :16.02.2021

32 SPT, COVID-19 Pandemisine İlişkin Taraf Devletlere ve Ulusal Önleme Mekanizmalarına Tavsiyeler, <https://www.tih.gov.tr/co-vid-19-salginiyla-mucadelede-ulusal-onleme-mekanizmasi-ve-insan-haklari/>, E.T. : 16.02.2021.

33 OSCE/ODIHR and APT, GUIDANCE Monitoring Places of Detention through the COVID-19 Pandemic, 2020, s. 9.

34 Birleşik Krallık'ta, bazı UÖM üyelerince, video konferans aracılığı ile gözaltı merkezleri bazı yönlerden izlenmiştir. Kazakistan'da Doğu Kazakistan'ın UÖM şubesi ve STK ortakları, pandeminin başlarında tutuklularla çevrim içi bir toplantı gerçekleştirmiştir. Başka ülkelerin uygulamaları için ayrıca bkz: OSCE/ODIHR and APT, GUIDANCE Monitoring Places of Detention through the COVID-19 Pandemic.

lacak müdahalenin daha zorlu ve kapsayıcı bir yaklaşım gerektirdiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, DSÖ alıkonulma merkezlerinde salgınla mücadele hazırlığı, yayılımının önlenmesi ve kontrolüne ilişkin kimi kurum ve kuruluşlarla ortaklaşa hazırlananlar da dâhil çeşitli rehberler yayınlamıştır. Hazırlanan materyallerde DSÖ, koronavirüs hastalığının hastalık yapıcı karakteristiği, belirtileri, bulaşma yolları, hastalıktan korunma yöntemleri ile alıkonulma yerlerinde şüpheli veya enfekte olmuş vakaların değerlendirilmesi gibi konularda bilgilendirmelerde ve tavsiyelerde bulunmuştur.³⁵

CPT, 20 Mart 2020 tarihinde COVID-19 pandemisi bağlamında özgürlüklerinden yoksun bırakılan kişilere yönelik muameleye ilişkin ilkeler bildirisi yayınlamıştır. Komite, salgınla mücadele için katı tedbirler alınmasının bir zorunluluk olduğunu kabul etmekle birlikte koruyucu önlemlerin insanlık dışı veya onur kırıcı muamele ile sonuçlanmaması gerektiğini vurgulamıştır. Bu kapsamda; ilgili tüm makamlara şu ilkelerin uygulanmasını tavsiye etmiştir:³⁶

- 1) Temel ilke, özgürlüklerinden yoksun bırakılan herkesin sağlığını ve güvenliğini korumak için mümkün olan tüm önlemleri almak olmalıdır. Bu önlemler, personelin sağlığının ve güvenliğinin korunmasına da katkıda bulunur.
- 2) Kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı her yerde DSÖ'nün pandemi ile mücadeleye ilişkin yönergeleri ile uluslararası standartlara uygun kamu sağlığı ve klinik kılavuzları tam olarak uygulanmalıdır.
- 3) Personel kadroları güçlendirilmeli, kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı yerlerdeki personelin görevlerini yerine getirmeye devam edebilmesi için tüm personele tam profesyonel destek ve gerekli eğitim verilerek sağlık ve güvenlik koruması sağlanmalıdır.
- 4) COVID-19'un yayılmasını önlemek için özgürlüklerinden yoksun bırakılan kişilere yönelik alınan her türlü kısıtlayıcı tedbirin yasal bir dayanağı olmalı, bu tip tedbirler gerekli, orantılı, insanlık onuruna saygılı ve belirli bir süreyle sınırlandırılmış olmalıdır. Özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilere, anladıkları bir dilde, bu tür önlemler hakkında kapsamlı bilgi verilmelidir.
- 5) Yakın fiziksel temas virüsün yayılmasına sebebiyet verdiği için, tüm ilgili makamlar özgürlükten yoksun bırakma yerine alternatif yöntemlerin kullanılması yönünde işbirliği içinde çaba göstermelidir. Böyle bir yaklaşımın benimsenmesi, özellikle aşırı kalabalık kurumlarda zorunludur. Ayrıca yetkililer, yargılama öncesi tutukluluk yerine daha sık alternatif tedbirler almalı, cezaları hafifletmeli, erken tahliye ve denetimli serbestlik seçeneklerinden daha fazla yararlanmalıdır; psikiyatri hastalarının istem dışı tutulmaları gereği yeniden değerlendirilmelidir; sosyal bakım evlerinde kalanlar, uygun görüldüğü takdirde, çıkartılmalı veya toplumsal korumaya bırakılmalıdır ve göçmenlerin gözaltına alınmasından mümkün olduğunca kaçınılmalıdır.
- 6) Sağlık hizmetlerinin sunulması hususunda, özgürlüklerinden yoksun bırakılan kişilerden, özellikle önceden bir hastalığı bulunan kişiler ve yaşlılar gibi hassas ve/veya risk altındaki grupların belirli ihtiyaçlarına özel dikkat göstermek gerekecektir. Bu, diğerlerinin yanı sıra, COVID-19 taramasını ve gerektiği durumlarda yoğun bakıma alınma yollarını içerir. Ayrıca, özgürlüklerinden yoksun bırakılan kişiler, bu süreçte personelden ek psikolojik destek almalıdır.

35 DSÖ tarafından alıkonulma merkezlerinde salgının önlenmesi ve kontrol edilmesine ilişkin hazırlanan materyaller için bkz.: <https://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19/publications-and-technical-guidance/vulnerable-populations/prevention-and-control-of-covid-19-in-prisons-and-other-places-of-detention>, E.T.: 21.01.2022.

36 CPT, CPT/Inf (2020) 13 No.lu Bildirisi, 20 Mart 2020, Resmi olmayan Türkçe çevirisi için bkz. <https://rm.coe.int/16809e09ec>, E.T.: 21.01.2022.

- 7) Gerekli olmayan faaliyetleri askıya almak meşru ve makul olmakla birlikte, özgürlüğünden mahrum kişilerin temel hakları pandemi sırasında bütünüyle korunmalıdır. Bu kural özellikle yeterli kişisel hijyen (sıcak su ve sabuna erişim dahil) ve açık havaya günlük erişim hakkını (en az bir saat) kapsamaktadır. Ayrıca, ziyaretler de dâhil olmak üzere, dış dünyayla temasa ilişkin getirilen tüm kısıtlamalar, alternatif iletişim araçlarına (telefon veya internet üzerinden sesli konuşma gibi) erişimi arttırarak telafi edilmelidir.
- 8) SARS-CoV-2 virüsü bulaşmış veya enfekte olduğundan şüphelenilen bir kişinin izole edilmesi veya karantinaya alınması durumunda, bu kişinin her gün insanlarla makul düzeyde teması sağlanmalıdır.
- 9) Kolluk kuvvetleri tarafından tutulan kişilerin kötü muameleye tabi tutulmasına karşı öngörülen temel güvenceler (avukata erişim, doktora erişim, gözaltı bildirimi) her koşulda ve her zaman tam olarak sağlanmalıdır. Bazı durumlarda, ihtiyati tedbirler (semptomları olan kişilerin koruyucu maske takmasını istemek gibi) uygun olabilir.
- 10) Ulusal Önleme Mekanizmaları ve AIÖK de dâhil olmak üzere bağımsız organlar tarafından yapılan gözetim, kötü muameleye karşı temel koruma mekanizması olmaya devam etmektedir. Devletler, gözetim organlarının, karantina yerleri de dâhil olmak üzere, kişilerin tutulduğu her yere erişimini sağlamaya devam etmelidir. Bununla birlikte, tüm gözetim organları, özellikle yaşlılar ve önceden bir hastalığı bulunan kişilerle ilgilenirken, 'zarar vermeme' ilkesine uymak için her türlü önlemi almalıdır.

CPT'nin 2020 yılının Mart ayında yayınladığı Bildirinin 10'uncu maddesinde Komite'nin "zarar vermeme ilkesi" doğrultusunda UÖM'lerin gerekli tüm önlemleri alarak alıkonulma yerlerine yaptıkları ziyaretleri sürdürmelerini ve devletlerin bu mekânlara izleme organlarının erişimlerini sağlamalarını teşvik ettiği görülmektedir. Nitekim CPT, 9 Temmuz 2020 tarihinde devam eden COVID-19 pandemisi bağlamında özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilerin durumuna ilişkin yeni bir takip bildirisi yayınlamış; bu bildirisinde de Komite gerekli önlemleri alarak bazı UÖM'lerin ziyaretleri yeniden başlattığını vurgulayarak bu olumlu eğilimin diğer ülkelerde de devam etmesini umduğunu belirtmiştir.³⁷

SPT ise, 7 Nisan 2020 tarihinde COVID-19 pandemisine ilişkin taraf devletlere ve UÖM'lere tavsiyelerde bulunduğu kararını yayınlamıştır.³⁸ OPCAT çerçevesinde alıkonulma yerlerinden sorumlu ve buralara önleyici ziyaretlerde bulunmakla görevli herkes için genel bir rehberlik sunma amacı taşıyan Tavsiye Kararında; tüm farklı alıkonulma mekânlarına ve resmi karantina alanlarına ilişkin yetkililer tarafından alınması gereken önlemler ile UÖM'lere yönelik önerilere yer verilmiştir. SPT, önleyici ziyaretlerin gerçekleştirilmesinin halk sağlığı yararına alınan ve gerekli olan önlemlerden neredeyse kesin olarak etkileneceğini kabul etmekle birlikte, bunun önleyici ziyaretlerin durdurulması gerektiği anlamını taşımadığını vurgulamıştır. Bu kapsamda SPT, alıkonulma yerlerinin izlenmesiyle ilgili olarak sosyal temas ihtiyacını en aza indiren ama yine de önleyici yükümlülük için etkili bir fırsat sunan, zorluklara karşı iyi planlanmış ve yaratıcı yöntemler geliştirmeyi UÖM'lere tavsiye etmiş ve bu mekanizmalar tarafından alınabilecek önlemlerin şunları içerebileceğine yer vermiştir:

- a) Yetkili makamlarca alınması tavsiye edilen önlemlerin uygulanması ve işletilmesine ilişkin olarak ilgili ulusal makamlarla görüşmek;
- b) Alıkonulma yerleri ile ilgili bireysel ve toplu verilerin toplanmasını ve incelenmesini arttırmak;
- c) Alıkonulma yerlerinde bulunanlarla elektronik iletişimin kullanılması;

37 CPT, CPT/Inf(2020) 21 No.lu Bildirisi, 9 Temmuz 2021. Erişim için: <https://rm.coe.int/16809ef566>, E.T.: 21.01.2022.

38 Tavsiye kararının tümüne erişmek için: <https://undocs.org/CAT/OP/10>, E.T.: 21.01.2022.

- d) Alıkonulma yerlerinde UÖM 'yardım hattı', güvenli e-posta ve posta imkânlarının kurulması;
- e) Yeni/geçici alıkonulma yerlerinin kurulmasının izlenmesi;
- f) Alıkonulma yerlerinde UÖM'nin çalışmalarına ilişkin bilgilerin dağıtımının artırılması ve hızlı ve özel iletişime izin veren kanalların bulunmasının sağlanması;
- g) Alıkonulma yerlerindeki durum hakkında ek bilgi verebilecek üçüncü taraflarla (örneğin aileler ve avukatlar) temasa geçmek ve
- h) Özgürlüğünden mahrum bırakılanlarla çalışan STK'lar ve yardım kuruluşları ile işbirliğinin artırılması.

Benzer şekilde, evrensel ve bölgesel uluslararası insan hakları örgütlerinin çeşitli denetim mekanizmaları, insan hakları yüksek komiserleri gibi çeşitli organlar da pandeminin alıkonulma mekânlarındaki etkilerini en aza indirmek üzere devletlere hapis dışı alternatif yöntemlerin kullanılması, idari gözetim altında bulunan göçmenlerin serbest bırakılması yönünde çağrılarda bulunmuştur.

2.2. COVID-19 Salgını Sürecinde TİHEK'in Faaliyetleri

2020 yılı Mart ayı itibarıyla ülkemizde ilk vakanın görülmesinin ardından tüm dünyada olduğu gibi COVID-19 pandemisi ile mücadele süreci yoğunlaşmıştır. Ülkemizde COVID-19 ile mücadele kapsamında etkili tedbirlerin alınmasına yönelik olarak çeşitli karar mekanizmaları oluşturulmuştur. Bunların başında Koronavirüs Bilim Kurulu gelmektedir. Tıp bilimi alanında yetkin kişilerden oluşturulan ve Sağlık Bakanı başkanlığında toplanan Bilim Kurulu'nun kararları tavsiye niteliğinde olup alınan kararlar Sağlık Bakanı tarafından Cumhurbaşkanı'na sunulmaktadır.

UÖM kapsamında alıkonulma yerlerine düzenli ziyaretler gerçekleştirmek bu mekanizmaların en görünür işlevi olsa da bilgi toplama, farkındalık artırma gibi diğer önemli işlevler de mevcuttur. Nitekim TİHEK, OPCAT hükümleri gereği UÖM işlevine ek olarak işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etme, bu alanda çalışmalar yapma ve özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını inceleme ve sonuçlarını takip etme görev ve yetkilerini de haizdir. Salgın sürecinde TİHEK tarafından gerek katılım sağlanan çevrim içi toplantılar gerekse de içinde bulunulan işbirliği ağları vesilesiyle uluslararası arenada yaşanan gelişmeler yakından takip edilmiştir. DSÖ, SPT ve CPT gibi uluslararası ve bölgesel insan hakları organları tarafından alıkonulma yerlerinin izlenmesine ilişkin yayınlanan bildiri veya tavsiye metinleri zaman kaybetmeksizin TİHEK tarafından Türkçeye çevrilmiş ve ilgili kurum ve kuruluşlarla paylaşılmıştır. Söz konusu metinler aynı zamanda Kurum web sitesinde yayınlanarak kamuoyuyla da paylaşılmıştır.³⁹

Salgın sürecinin başında halk sağlığı güvenliğinin tesisi için alınan önlemler alıkonulma yerleri açısından da önem teşkil etmiştir. TİHEK tarafından, yine salgın sürecinin başlamasının hemen ardından alıkonulma/koruma altına alınma yerlerinde alınan tedbirler, barındırılanların ve görevli personelin mevcut sağlık durumları hakkında Kuruma bilgi verilmesi talep edilmiştir.

Gerek ilgili makamlarla yapılan yazışmalar gerekse de diğer kaynaklardan Koronavirüs Bilim Kurulunun tavsiyeleri doğrultusunda Adalet Bakanlığı tarafından ceza infaz kurumlarında bir dizi tedbir alındığı bilinmektedir. İlk olarak, 12.03.2020 tarihinde Adalet Bakanlığı bünyesinde yeni koronavirüs ile ilgili olası sorunların çözülmesi ve gerekli koordinasyonun hızlı bir şekilde sağlanması amacıyla "Koronavirüs Takip Komisyonu" oluşturulmuştur. 13.03.2020 tarihinde kuruma girmeden önce alınan ilk kabul raporlarının bulaşıcı hastalık yönünden

39 İlgili haber metni için bkz. <https://www.tihe.gov.tr/covid-19-salginiyla-mucadelede-ulusal-onleme-mekanizmasi-ve-insan-haklari/>, E.T.:21.01.2022.

değerlendirilmesi, belirti taşıyanların sağlık muayenesinden geçirilerek tedavilerinin yapılması, duruşmaların mümkün ise Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) yolu ile yapılması ve duruşma tarihlerinin ileri bir tarihe ertelenmesi yönünde tedbirler açıklanmıştır.⁴⁰ Cezaevlerinde kalabalıklaşmanın azaltılması ve sosyal mesafeye dikkat edilebilmesi amacıyla 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'a 7242 sayılı Kanun ile eklenen Geçici 9'uncu madde ile açık ceza infaz kurumlarında bulunan veya açık ceza infaz kurumlarına ayrılmaya hak kazanan hükümlüler ile denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle cezalarının infazına karar verilen hükümlüler COVID-19 iznine gönderilmiştir.⁴¹ COVID-19 pandemisi sürecinde tedbir ve önlemlere devam edilmesinin önemine istinaden iznin 31 Temmuz 2021 tarihinden itibaren iki ay süreyle daha uzatılmasına karar verilmiştir.

Ceza infaz kurumlarında salgınla mücadele kapsamında taşıtların, araç-gereçlerin, koğuşların, koridorların, yemekhanelerin, yatakhanelerin, hükümlü kabul biriminin, ziyaretçi mahallerinin, tuvalet ve banyoların, telefon kulübelerinin, telefon ahizelerinin, kapı kollarının, turnike ve X-Ray geçişlerinin ve diğer tüm ortak alanların dezenfeksiyonunun sağlanması, kapalı ortamların sık sık havalandırılması talimatı verilerek, işlemlerin takibinin yapıldığı bildirilmiştir. Yine, kurumlardaki tüm koğuşlarda çamaşır suyu ve kişisel temizlik malzemeleri bulundurulması, ceza infaz kurumları personelinin görevleri gereği yapacakları üst aramalarında kısmi ve genel aramalarda mutlak suretle eldiven ve maske kullanması, ceza infaz kurumları personeli ile hükümlü ve tutukluların COVID-19 ile ilgili bilinçlendirilmesi ve gerekli tedbirler hakkında ilgili il/ilçe sağlık müdürlükleri ile koordineli olarak eğitime tabi tutulması yönünde talimatlar verildiği duyurulmuştur.⁴² Personelin izolasyon kapsamında dönüşümlü çalıştığı, izolasyona alınırken ve izolasyon sonrası kurumlara alınacakları esnada personele COVID-19 virüsüne ilişkin PCR testi yapıldığı, özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilere de aynı şekilde kuruma alınmadan önce PCR testi yapıldığı belirtilmiştir. Ayrıca, ceza infaz kurumlarında yeni koronavirüs salgının bulaşıcılığının önlenmesi açısından bağışıklık sistemini güçlendirecek şekilde gıda çeşit ve miktarının yeterli olması amacıyla günlük iye bedeli 13.03.2020 tarihinden itibaren uygulanmak üzere; hükümlü ve tutuklular ile görevi başında bulunan personel için 8,50 TL'den 10,00 TL'ye; ceza infaz kurumlarında barındırılan çocuk hükümlü ve tutuklular, annesiyle birlikte kalan çocuklar, emziren hükümlü ve tutuklu anneler ve hamileler için 12,00 TL'den 18,00 TL'ye yükseltildiği açıklanmıştır.⁴³ Yine, konunun hassasiyeti ve ciddiyeti göz önünde bulundurularak; alınacak tedbirlerin ve bireysel bilinçlendirmenin de artırılması amacıyla, Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanan ve Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü internet sayfasında yer alan broşür ve afişlerin yeterli sayıda çoğaltılarak ziyaretçi giriş noktaları ile ziyaretçi mahallerine, iş yurdu atölyelerine, yemekhane, yatakhane, derslikler, mutfak, kantin vb. ortak kullanım alanlarına bilgilendirme amaçlı olarak asıldığı aktarılmıştır.⁴⁴

Salgınla mücadele kapsamında Emniyet Genel Müdürlüğü nezarethanelerinde alınan önlemlerle ilgili olarak; tutulan kişilerin merkeze girişte öncelikle personel tarafından ateş ölçümünün yapıldığı; ateş veya öksürük gibi riskli bir durum söz konusu olduğunda, kişinin sağlık kuruluşuna sevk edilerek kontrolünün yapılmasının sağlandığı; risk ve tehlikenin olmadığı durumlarda dahi, gözaltı ve nezarethaneye alınma işlemlerine başlanılmadan sağlık kuruluşuna sevk yapılarak doktor raporu alındığı ve bu işlemler sırasında şahısların koruyucu maske takmalarının sağlandığı ifade edilmiştir.⁴⁵ Ayrıca tutulanlara yiyecek ve içeceklerin bireysel olarak dağıtıldığı; tutulanların yakınları ve avukatları ile sosyal mesafe kuralına uyulması kuralı ile görüşmelerinin

40 Sağlık Bakanlığı, Ceza İnfaz Kurumlarında Alınacak Önlemler, <https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/tr/alinan-karalar.html?view=article&id=4585:tc-adalet-bakanligi-ceza-infaz-kurumlarinda-alinacak-onlemler&catid=1032:ilim-kurulu-kararlari>, E.T.:21.08.2020.

41 7242 Sayılı Kanun Kapsamında Bazı Hükümlüler İçin Uygulanan COVID-19 izni ile İlgili Duyuru <https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/7242-sayili-kanun-kapsaminda-bazi-hukumculer-icin-uygulanan-covid-19-izni-ile-ilgili-duyuru25012021084052>, E.T.:21.01.2022.

42 A.g.d.

43 A.g.d.

44 Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünden alınan 12.05.2020 tarih ve E.4219/67715 sayılı resmi yazı.

45 Jandarma Genel Komutanlığından alınan 15.05.2020 tarih ve E.2139104 sayılı resmi yazı.

sağlandı; nezarethanelerde, hijyen kuralları açısından tutulanların sürekli ellerini yıkayabilmesi maksadıyla sabun, sıcak su bulundurulduğu, maskelerin günlük verildiği, tutulanların nezarethane genişliği dikkate alınarak sosyal mesafe kurallarına göre yerleştirildiği, nezarethanelerin sık sık havalandırıldığı, nezarethanelerin boşken iki günde bir, nezarethane kullanımının söz konusu olduğu durumlarda ise tutulanların nezarethane çıkışlarını takiben ivedilikle dezenfekte edildiği, nezarethane içerisinde kullanılmış olan battaniye, yastık, yiyecek içecek malzemeleri vb. eşyaların tutulanların çıkışı ile birlikte imha edildiği ve nakil işlemlerini gerçekleştiren personele koruyucu ekipman verildiği belirtilmiştir.⁴⁶ Suça sürüklenen çocuklar bakımından ise mümkün oldukça çocuğun, çocuk birimine hiç alınmadan en kısa sürede Cumhuriyet Başsavcılığına sevk edildiği ya da savcı talimatı doğrultusunda ifadeleri alınacağı güne kadar ailelerine teslim edildiği bildirilmiştir.⁴⁷ Jandarma Genel Komutanlığı nezarethanelerinde alınan tedbirlerle ilgili olarak ise; her türlü hijyen tedbirlerinin alındığı, dezenfeksiyon ve temizlik işlemlerinin düzenli olarak yapıldığı, nezarethaneye ikiden fazla şahıs alınmamasına dikkat edildiği, nezarethaneye alınanlardan maskesi olmayanlara maske verildiği, maskesiz nezarethaneye şahıs alınmadığı, bu süreç dahilinde görevli kolluk personelinin kişisel temizliğine dikkat etmesinin sağlandığı, nezarethaneye alınan şahısların eşyalarının konulduğu dolapların hijyen ve temizliğine dikkat edildiği, kullanılan araç ve kelepçelerin hijyen ve temizliklerinin düzenli olarak yapıldığı, nezarethaneye giriş/çıkışlarda nezarethaneye alınan şahısların COVID-19 testlerinin mutlaka yaptırılmasının sağlandığı bildirilmiştir.

Geri gönderme merkezlerine ilişkin olarak ise, Sağlık Bakanlığı tarafından; hijyen, enfeksiyondan korunma ve kontrol tedbirleri gibi önlemlerin ülkemizde bulunan herkesi kapsayacak şekilde duyurulduğu ve uygulandığı, COVID-19 ile ilişkili herhangi bir semptomu olan göçmenlerin gerek birinci, gerekse ikinci ve üçüncü basamak sağlık kuruluşlarında tedavilerinin yapıldığı, kişinin temaslı olması durumunda ikamet ettiği yerde izole edilerek takibinin yapıldığı belirtilmiştir.⁴⁸

Geri gönderme merkezinde tutulanlara COVID-19 salgını ve koruyucu sağlık önlemleri ile ilgili anlayabilecekleri dilde yaş ve cinsiyet farklılıkları gözetenilerek bilgilendirme yapılması, afişler hazırlanması önem arz etmektedir. Nitekim Göçmen Sağlığı Merkezlerinde, göçmenlere hastalık, korunma ve kontrol önlemleri konularında eğitimler verildiği, kişilerin doğru bilgiye ulaşımını sağlamak amacıyla konu ile ilgili hazırlanmış olan afiş, broşür gibi materyallerin Arapça, İngilizce ve Farsça dillerine çevrilip dağıtıldığı, hastalıktan korunmaya yönelik olarak Sağlık Bakanlığı tarafından temin edilen kişisel koruyucu ekipman, teşhiste kullanılan testler ve tedavide kullanılan ilaçlardan sosyal güvencesi olup olmamasına bakılmaksızın gerek duyan herkesin yararlanabildiği hususları da bildirilmiştir.⁴⁹

Geçici barınma merkezleri ile ilgili olarak tüm merkez yöneticilerinin tedbir almaları konusunda bilgilendirildiği, pandemi planları kapsamında izolasyon alanları oluşturulduğu, merkezlerde düzenli olarak dezenfekte çalışmaları yapıldığı, bilgilendirme broşürleri dağıtıldığı, görevli personelin maske ve eldiven kullanımının zorunlu tutulduğu, merkez girişlerinde ateş ölçümü yapıldığı, 65 yaş ve üstü yabancılar başta olmak üzere risk gruplarının dışarı çıkmalarına izin verilmediği ancak bu grubun ihtiyaçlarının personel tarafından karşılandığı, izolasyon dönemlerinde ortak alanların kullanıma kapatıldığı ve marketlerde belirli sayının üzerinde insanın aynı anda bulunmasına izin verilmediği hususları aktarılmıştır.⁵⁰

46 TEM Dairesi Başkanlığı, İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğünden alınan 21.04.2020 tarih ve E.2135/60095 sayılı resmi yazı.

47 Asayiş Daire Başkanlığı, İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğünden alınan 21.04.2020 tarih ve E.2135/60095 sayılı resmi yazı.

48 Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğünden alınan 21.04.2020 tarih ve 13588366/149 sayılı resmi yazı.

49 A.g.y.

50 İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Uluslararası Koruma Daire Başkanlığından alınan 26.01.2021 tarih ve E39265563-0003239 sayılı resmi yazı.

Ülkemizde geçici koruma kapsamındaki yabancılardan ihtiyaç sahibi olanların barınmasına izin verilen 5 ilde bulunan barınma merkezlerinde 2020 yılı sonu itibarıyla 58.935 kişi barınmaktadır. Alınan tüm tedbirlere rağmen merkezlerde barınan kişilerde COVID-19 salgını kapsamında toplam 270 pozitif vaka (20 vefat) görüldüğü, pozitif vakaların aile üyeleri ve olası temaslıların merkezlerde oluşturulan izole alanlarda karantina altına alındığı bilgileri aktarılmıştır.⁵¹

Göçmen Kaçakçılığıyla Mücadele ve Hudut Kapıları birimleri tarafından tespit edilen düzensiz göçmenler de 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında yapılan idari işlemler tamamlanincaya ve ilgili Göç İdaresi Başkanlığı birimlerine teslim edilinceye kadar uygun görülen yerlerde geçici olarak barındırılmaktadır. Düzensiz göçmenlerin COVID-19 salgını kapsamında öncelikle gerekli sağlık kontrollerinin yapılması için ilgili sağlık kuruluşlarına sevk edildiği, ardından Sağlık Bakanlığınca belirlenen kurallara göre kişisel hijyen ve dezenfekte şartları sağlandıktan sonra işlemleri tamamlanincaya kadar bulundurulacakları uygun görülen yerlerde tutulduğu, sağlık kontrolü yapılmayan göçmenlerin bu yerlere getirilmediği, söz konusu yerlerde hijyen tedbirleri alınarak, dezenfektasyon ve temizlik işlemlerinin düzenli olarak yapıldığı, göçmenlerin kişisel hijyen ve sosyal mesafe kuralları hakkında bilgilendirildiği, maske ve eldiven temin edildiği bildirilmiştir.⁵²

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Mayıs 2020 verilerine göre 155'i Bakanlığa, 273'ü diğer kurum kuruluşlar ve özel sektöre ait 428 huzurevi ve yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezinde 27.575 yaşlıya bakım sağlanmaktadır.⁵³ COVID-19 vakaları Türkiye'de görülmeye başlayınca bu merkezlerin tamamına mücbir sebepler hariç ziyaret kısıtlaması getirildiği ve bulaş riski olan engelli, yaşlı, personel dâhil olmak üzere herkesin semptom göstermese bile 14 günlük karantinaya alınması gerektiği bildirilmiştir.⁵⁴ Sosyal bakım kuruluşlarında alınan tedbirlerle ilgili olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığından alınan cevabi yazıda; engelli ve yaşlılara hizmet veren bakım kuruluşlarının periyodik aralıklarla dezenfekte edildiği, ortak kullanım alanlarında el dezenfektanları bulundurulduğu, ortak alanların düzenli olarak havalandırıldığı, stok tespiti yapılarak kurumların eksikliklerini bildirmeleri için bir envanter gönderildiği, Aile Bilgi Sistemi üzerinden, kuruluşların kişisel koruyucu donanımlar ve dezenfektan vb. gibi ihtiyaç ve stoklarını takip eden bir modül oluşturulduğu, COVID-19'a karşı koruyucu ve önleyici tedbirler ve diğer kuruluş ihtiyaçları için engelli bakım merkezlerine ve huzurevleri ve yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerine yaklaşık 26 milyon \$ (170 milyon TL) bütçe aktarıldığı, en az 3 aylık tıbbi maske, temizlik malzemesi ve dezenfektan stoku yapılması sağlandığı hususları bildirilmiştir.⁵⁵ Yine, merkezlerde tutulan kişilere ilişkin olarak gece de dâhil olmak üzere günde en az 4 kez 6 saat arayla ateş takibi yapıldığı, bağışıklık sistemini güçlendirecek gıdalar ve bol C vitamini sağlandığı, sıvı (su) tüketiminin artırılmasının sağlandığı, kişisel bakım ve beslenmelerine özen gösterildiği, engelli ve yaşlıların ilaçlarının eczaneden temininin kuruluş personeli tarafından yapıldığı, kuruluşlarda kalanlara yönelik psiko-sosyal destek ve çeşitli bireysel etkinlikler sunulmasına devam edildiği belirtilmiştir.⁵⁶

TİHEK'in UÖM görevi kapsamında gerçekleştireceği ziyaretler yıllık olarak belirli bir takvimde düzenlenmektedir. 2020 yılı için de ziyaretlere ilişkin yıllık planın Kurul tarafından kabul edilmesinin ardından Mart ayı itibarıyla ziyaretlere başlanmıştır. Ancak ziyaretlerin başladığı tarihlerde ülkemizde ilk COVID-19 vakalarının görülmesi-

51 A.g.y.

52 Göçmen Kaçakçılığıyla Mücadele ve Hudut Kapıları Daire Başkanlığı, İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğünden alınan 21.04.2020 tarih ve E.2135/60095 sayılı resmi yazı.

53 İlgili istatistik için bkz. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/51832/mayis-istatistik-bulteni.pdf>, E.T:25.08.2020.

54 Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Bilgilendirme Rehberi 2, <https://ailevecalisma.gov.tr/media/42278/bilgilendirme-rehberi2.pdf>, E.T.06.09.2020.

55 Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığından alınan 21.05.2020 tarih ve E.1175806 sayılı resmi yazı.

56 A.g.y.

nin ardından gerek alınan önlemler kapsamında gerekse zarar vermeme ilkesi gereği ziyaretlerin sıklığında bir azalma yaşandığını söylemek mümkündür. Yine de bir sonraki bölümde detaylı bir şekilde ele alınacağı üzere, 2020 yılı içerisinde 13 merkeze ziyaret gerçekleştirilmiştir. Salgın sürecinde doğal olarak gerçekleştirilen ziyaretlerin planlamasına özel önem verilmesi ihtiyacı doğmuştur. Bu kapsamda, ziyaret edilecek mekânın türü ve ziyaret tarihleri yeniden gözden geçirilerek ziyareti gerçekleştirecek heyet üyelerinin sayısı 2 ila 3 kişi arasında tutulmuş, her bir ziyaret öncesinde heyet üyelerine PCR testi yapılmış ve barındırılanlarla bire bir ve kısa süreli görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Alıkonulma yerlerinin izlenmesinde klasik araç olan ziyaretlere ek olarak TİHEK alternatif izleme yöntemlerinin oluşturulmasına ilişkin de çalışmalar yürütmüştür. Bu çalışmaların en önemli ürünü, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü ile TİHEK arasında yapılan işbirliği sonucu Kuruma SEGBİS kurulumunun sağlanmış olmasıdır. SEGBİS, adalet hizmetlerinin elektronik ortamda yürütülmesi amacıyla UYAP Bilişim Sisteminde ses ve görüntünün aynı anda elektronik ortamda iletildiği, kaydedildiği ve saklandığı bilişim sistemini ifade etmektedir. Böylelikle sistem TİHEK hizmet binasına da kurulmuş olup ceza infaz kurumunda tutulanlarla sesli ve görüntülü görüşme imkânı sağlanmıştır.

Diğer yandan, özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerden alınan başvurular için de pandemi koşulları gözetilerek düzenlemeler yapılmış; posta yoluyla yapılan başvurulara ek olarak elektronik posta ve faks yolları ile e-başvuru sistemi daha etkin bir şekilde uygulamaya konulmuştur.

OPCAT, kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldıkları yerlere düzenli ziyaretler gerçekleştirileceğini öngördükten sonra özgürlükten yoksun bırakmayı, bir kişinin herhangi bir adli, idari veya diğer bir makamın emriyle ve kendi iradesiyle ayrılmasına izin verilmeksizin kamusal veya özel bir alıkonulma yerinde tutulması olarak tanımlamıştır.⁵⁷ Bununla birlikte Protokol, söz konusu alıkonulma yerlerinin neler olduğunu sayma yoluyla belirtmemiştir. Dolayısıyla, özel ihtiyaçları nedeniyle koruma altına alınan kişilerin barındırıldığı ve görece dış dünyaya kapalı yerler de işkence ve kötü muamelelerin önlenmesi amacıyla ziyaret edilebilecek yerler arasında kabul edilmektedir. Bu çerçevede UÖM olarak TİHEK, hem özgürlüğünden mahrum bırakılan hem de koruma altına alınan kişilerin buldukları yerlere ziyaretler gerçekleştirmekte bu yerlerdeki koşulları işkence ve kötü muameleyi önleyici bir bakış açısıyla izlemektedir.⁵⁸

Bu bölümde; UÖM görevi kapsamında kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldığı yerler olan ceza infaz kurumları, nezarethaneler, geri gönderme merkezleri ve psikiyatri merkezleri ile kişilerin koruma altına alındığı yerler arasında bulunan huzurevi, yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezleri, çocuk evleri ve çocuk evi siteleri, çocuk destek merkezleri, engelli bakım ve rehabilitasyon merkezleri, geçici barınma merkezleri hakkında edinilen bilgilere yer verilecektir.

57 OPCAT, m.4.

58 6701 sayılı Kanun, m.9.

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU

3. BÖLÜM

3.1. Kişilerin Özgürlüğünden Mahrum Bırakıldığı Yerler

OPCAT'ın 4'üncü maddesinin birinci fıkrasında alıkonulma merkezlerinin çok geniş bir şekilde tanımlanmış olması dolayısıyla UÖM'lerin izleme ziyaretleri yapabileceği yerler ceza infaz kurumları ve nezarethaneler ile sınırlı olmayıp uluslararası sınır geçiş alanları ve transit alanlar, göçmen ve sığınmacıların bulunduğu yerler, psikiyatri merkezleri, güvenlik veya istihbarat servislerinin ya da askeri mahkemelerin hizmeti altındaki alıkonulma yerleri, mahpus sevk ve nakil araçları ya da gözaltı işlemleri için kullanılan polis araçları gibi pek çok farklı alanı kapsamaktadır. Dolayısıyla, 6701 sayılı Kanun kapsamında, anılan tüm bu yerlere UÖM ziyaretleri düzenlenebilmektedir.

Tablo 4: Kişilerin Özgürlüğünden Mahrum Bırakıldığı Yerlere İlişkin Sayısal Veriler

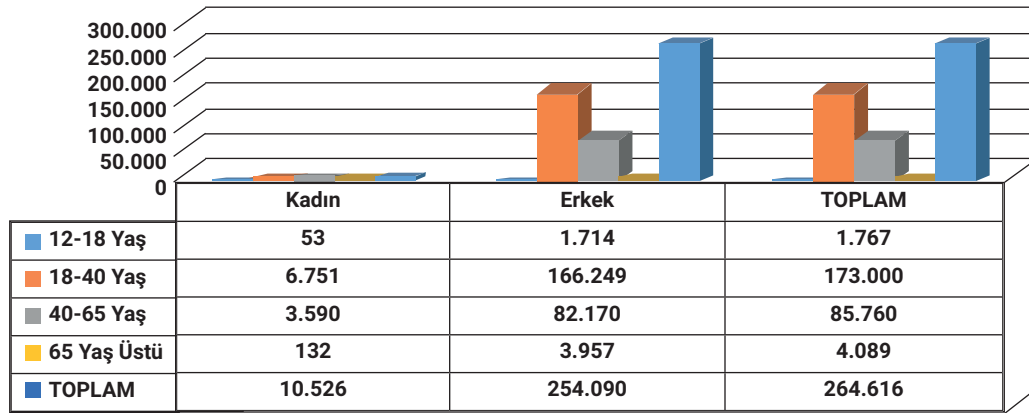
Alıkonulma Merkezleri	Merkezlerin Bağlı, İlgili veya İlişkili Olduğu Kurumlar	Hizmet Veren Kurum Sayısı	Kapasitesi
Ceza İnfaz Kurumları	Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Başkanlığı	370	245.200
Nezarethane	İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü	3.946	15.898
Nezarethane	Jandarma Komutanlıkları	81 (İl Komutanlığı)	2.095
Geri Gönderme Merkezleri	İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı	25 (2 Geçici)	15.908
Psikiyatri Merkezleri	Sağlık Bakanlığı	291	10.944

2020 yılında UÖM görevi kapsamında TİHEK, kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldığı ceza infaz kurumlarına, emniyet müdürlüğüne bağlı nezarethanelere ve geri gönderme merkezlerine ziyaretler düzenlemiştir.

3.1.1. Ceza İnfaz Kurumları

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'da ceza infaz kurumları; kapalı ceza infaz kurumları, yüksek güvenlikli kapalı ceza infaz kurumları, kadın kapalı ceza infaz kurumları, çocuk kapalı ceza infaz kurumları, gençlik kapalı ceza infaz kurumları, gözlem ve sınıflandırma merkezleri, açık ceza infaz kurumları, çocuk eğitimevleri⁵⁹ olarak sayılmıştır. Türkiye'de 2020 yılında toplam ceza infaz kurumu sayısı 370 olup bunların toplam kapasitesi 245.200'dür. Kurumların toplam mevcudu ise, 2020 yılı sonu itibarıyla 264.616 olmakla birlikte⁶⁰ yine yıl sonu itibarıyla 71.193 hükümlü COVID-19 izninde bulunduğu⁶¹ fiili olarak 193.423 mahpus ceza infaz kurumlarında barınmaktadır. Ceza infaz kurumlarındaki mahpusların % 84,3'ü hükümlü, % 15,7'si ise tutukludur.⁶²

Tablo 5: 2020 Yılında Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Mahpusların Yaş ve Cinsiyet Durumlarına Göre Dağılımı

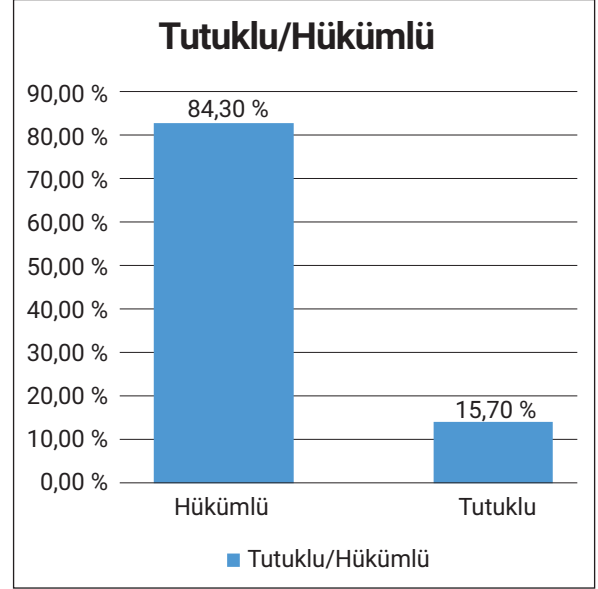
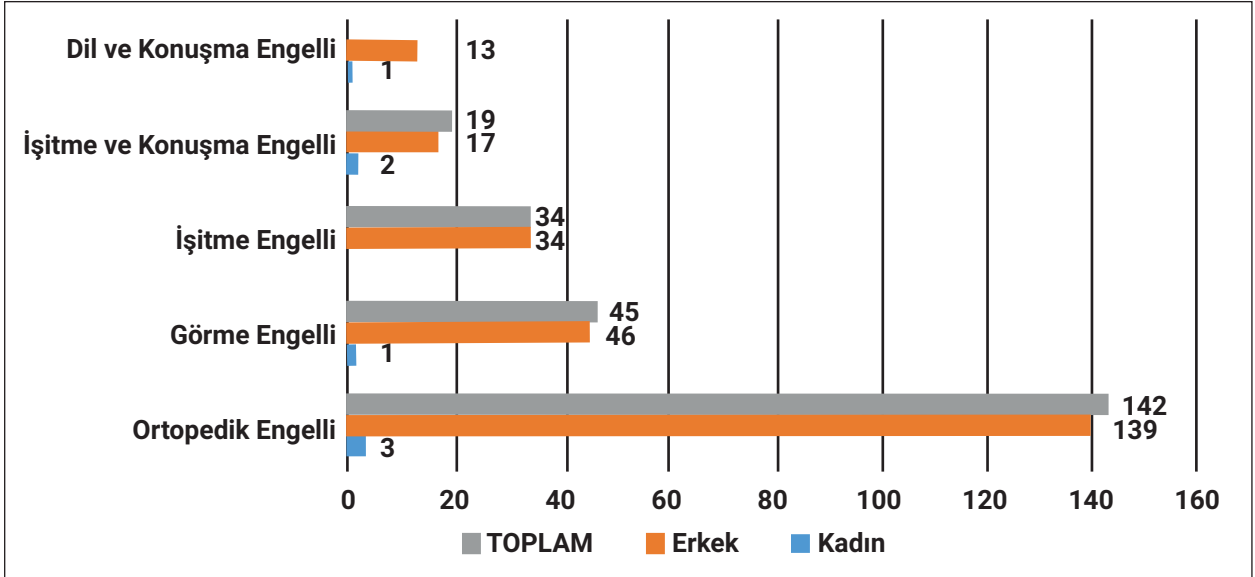
* Bu tabloda yer alan sayılara 7242 sayılı Kanun gereği COVID-19 iznine ayrılan hükümlüler dâhildir.

59 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, m.8-15.

60 Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, 01.03.2021 tarihli ve E-81509476-209.03.02.00-2021-1245/18209 sayılı yazı.

61 Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, Covid-19 Pandemi Sürecinde Ceza İnfaz Kurumları III, 8.11.2021 <https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/kovid-19-pandemi-surecinde-ceza-infaz-kurumlari08112020080948>, E.T.:4.11.2021.

62 TÜİK, Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri, 2020 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Ceza-Infaz-Kurumu-Istatistikleri-2020-37202>, E.T.:5.11.2021.

Tablo 6: 2020 Yılında Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Mahpusların Cinsiyetlere Göre Oranları**Tablo 7: 2020 Yılında Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Mahpusların Hükümlülük/Tutukluluk Durumu****Tablo 8: 2020 Yılında Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Mahpusların Engel ve Cinsiyet Durumlarına Göre Dağılımı**

2020 yılında UÖM olarak TİHEK'in ceza infaz kurumlarını izleme faaliyetinde öne çıkan konu, COVID-19 pandemisi nedeniyle alınan tedbirlerin, mahpusların haklarından yararlanmalarına etkileri olmuştur. Her ne kadar Adalet Bakanlığı tarafından ceza infaz kurumlarındaki salgın riskine karşı mahpusların sağlığını korumak için etkili tedbirler alınmış olsa da⁶³, söz konusu tedbirlerin kaçınılmaz olarak bu kurumlardaki günlük yaşama bir takım yansımaları olduğu görülmüştür. 14 Mart 2020 itibarıyla açık ve kapalı görüşler, özel izinler, kurumlardaki eş ve aile görüş odalarının kullanımı, diğer koşullarla birleşerek yapılan faaliyetler ve başka kurumlara yapılacak nakiller durdurulmuş; yalnızca zorunluluk arz eden durumlarda Cumhuriyet başsavcılığının yazılı izni ile

63 Bkz. yukarıda "2.2. COVID-19 Salgını Sürecinde TİHEK'in Faaliyetleri" başlığı.

kapalı görüşler gerçekleştirilmiştir.⁶⁴ Ancak bu süreçte kapalı ve açık görüş yapılamamasını telafi ederek dış dünya ile olan ilişkilerini ve rehabilitasyonlarını sürdürebilmeleri amacıyla mahpuslara telefonla ek görüşme hakkı tanınmış; Haziran ayında kapalı ve açık ceza infaz kurumlarında bulunan mahpuslar belirleyecekleri bir kişi ile bir kez kapalı görüş yapmaya başlamıştır.⁶⁵ Ağustos, Eylül, Ekim, Kasım ve Aralık aylarında da mahpusların kapalı görüş gerçekleştirmeleri sağlanmış ve pandemi öncesi 10 dakika olan telefonla görüşme süresi de 20 dakika olarak uygulanmıştır.⁶⁶

Bununla birlikte eğitsel, sosyal, sportif ve kültürel faaliyetler ciddi ölçüde azalmış veya durmuştur.⁶⁷ Oysa bu tür faaliyetler mahpusların iyiliği açısından son derece önemlidir.⁶⁸ Özellikle açık havada, makul büyüklükte bir alanda egzersiz yapabilmek mahpuslar için temel bir ihtiyaçtır.⁶⁹ Bu bağlamda, ziyaret raporlarında yer alan tavsiyelerde, pandemiye karşı önlemler alınarak spor faaliyetlerine devam edilebileceği vurgulanmıştır.⁷⁰ Benzer şekilde, pandemi sürecinde mahpusların yaşadığı olumsuz etkileri azaltmak için psiko-sosyal servis tarafından grup halinde gerçekleştirilen görüşmelerin gerekli önlemler alınarak devam ettirilmesi tavsiyesinde bulunulmuştur.⁷¹

Pandemi sürecinin ceza infaz kurumlarındaki yaşama etkileri dışında, 2020 yılında gözlemlenen önemli bir diğer sorun, bu kurumlarda görev yapan personelin eğitimine ilişkindir. Ceza infaz kurumlarında personel ve mahpuslar arasında olumlu bir iletişim kurulması bakımından personelin almış olduğu mesleki eğitim büyük önem taşımaktadır. Özellikle hak temelli bakış açısının benimsendiği bir ceza infaz sisteminde personelin insan hakları eğitimi ve özel olarak işkence ve kötü muamele yasağına ilişkin eğitim alması gerekmektedir. CPT'ye göre; eğitim almış görevliler, kötü muameleye başvurmaksızın görevlerini başarı ile yerine getirebileceğinden ve gözaltındaki kişiler ve tutuklularla ilgili temel önlemlere saygı gösterecek nitelikleri taşıyor olacağından, özgürlüğünden mahrum bırakılmış bir kişinin kötü muamele görmesinin engellenmesinde doğru eğitilmiş bir polis veya cezaevi yetkilisi en iyi güvencedir.⁷² Bu bağlamda, İşkence ve Kötü Muameleye Karşı Ulusal Önleme Mekanizması 2019 Yılı Raporunda dile getirilen, işkence ve kötü muamele yasağına ilişkin eğitimlerin tüm ceza infaz kurumlarında eğitim programlarına dâhil edilmesi ve bu eğitimlerin devamlılık arz etmesi gerekliliği sürmektedir.⁷³ Zira 2020 yılı içerisinde gerçekleştirilen ziyaretlerde, daha önceki çeşitli ziyaretlerde de tespit edildiği gibi, insan hakları ve işkence ve kötü muamele yasağı konularına ilişkin sistematik olarak yürütülen bir eğitim programı bulunmadığı görülmüş ve bu konuda ilgili kurumlara tavsiyelerde bulunulmuştur.⁷⁴ Benzer şekilde, ceza infaz kurumlarında şiddete dönüşebilecek olayların önlenmesi veya gerilimin azaltılması bakımından kişiler arası iletişim yeteneğine sahip personel yetiştirilmesi önem taşımaktadır.⁷⁵ Gerçekleştirilen ziyaretlerde bu husus da gözetilmekte ve özellikle bu konulara ilişkin bir eğitime ihtiyaç duyulduğu tespit edilen durumlarda, kişiler arası iletişim yeteneğinin geliştirilmesi için hizmet içi eğitim müfredatına öfke kontrol eğitimi, kriz müdahalesi eğitimi, psiko-sosyal eğitim gibi özel eğitimlerin dâhil edilmesi tavsiyesinde de bulunulmaktadır.⁷⁶

64 Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğü, Covid-19 Pandemi Sürecinde Ceza İnfaz Kurumları – I, 17.6.2020 <https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/ceza-infaz-kurumlarinda-kovid-19-pandemi-surecine-dair-kamuoyu-aciklamasi17062020045113>, E.T.: 3.11.2021.

65 A.g.d.

66 Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğü, Covid-19 Pandemi Sürecinde Ceza İnfaz Kurumları – III, 18.2.2021 <https://cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/kovid-19-pandemi-surecinde-ceza-infaz-kurumlari-iii18022021065928>, E.T.: 3.11.2021.

67 Eskişehir L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti (Rapor No: 2021/03), para. 80-81, 83; Elmadağ Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti (Rapor No: 2021/01), para. 89; Bolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti (Rapor No: 2021/06), para. 39, 57.

68 2. Genel Rapor'dan alıntı [CPT/Inf (92) 3], para. 47.

69 A.g.r., para. 48.

70 Eskişehir L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti (Rapor No: 2021/03), para. 97; Elmadağ Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti (Rapor No: 2021/01), para. 118; Bolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti (Rapor No: 2021/06), para. 83.

71 Elmadağ Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti (Rapor No: 2021/01), para. 115.

72 2. Genel Rapor'dan alıntı [CPT/Inf (92) 3], para. 59.

73 İşkence ve Kötü Muameleye Karşı Ulusal Önleme Mekanizması 2019 Yılı Raporu, s.31.

74 Bandırma 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti (Rapor No: 2020/17), para. 78; Eskişehir L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti (Rapor No: 2021/03), para. 100.

75 2. Genel Rapor'dan alıntı [CPT/Inf (92) 3], para. 60.

76 Bandırma 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti (Rapor No: 2020/18), para. 83.

Ziyaretlerde dikkat çeken önemli bir başka konu da, mahpusların kuruma kabul işlemleri sırasında aranması ile ilgilidir. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik'e göre, mahpusun üzerinde, kuruma sokulması veya bulundurulması yasak madde veya eşya bulunduğu dair makul ve ciddi emarelerin varlığı ve kurum en üst amirinin gerekli görmesi hâlinde; mahpusun utanma duygusunu ihlâl etmeyecek şekilde ve kimsenin görmemesini sağlayacak tedbirler alınarak, önce bedenın üst kısmındaki, ardından bedenın alt kısmındaki giysiler sırasıyla çıkarttırılarak arama yapılabilir. Bazı ziyaretlerde, kuruma girişte arama giysisi verilmeden arama yapıldığı iddiaları ile karşılaşılması;⁷⁷ ziyaret raporlarının tavsiyeler bölümünde, kuruma girişte yapılan aramalarda arama giysisi ya da kurumun temin edeceği kıyafetler kullanılarak mahremiyetin gözetilmesi, önce bedenın üst kısmındaki giysiler çıkarttırılıp, bedenın alt kısmındaki giysilerin üst kısmındaki giysiler giyildikten sonra çıkarttırılarak arama yapılması gerektiği hatırlatılmıştır.⁷⁸

Diğer yandan, ziyaretler sırasında avukat görüşme odalarının kurum personelinin görüşmeyi duyamayacağı şekilde tasarlanmadığı durumlarla da karşılaşılması ve bu odaların, mevzuat ve uluslararası standartlara uygun biçimde⁷⁹ ses yalıtımının sağlanması tavsiye edilmiştir.⁸⁰

3.1.2. Nezarethaneler

Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'ne göre nezarethane, şüpheli veya sanıkların haklarındaki işlemlerin tamamlanıp adli mercilere sevk edilinceye kadar bekletilmesi amacıyla yapılmış yerleri ifade etmektedir. Türkiye'de İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde toplam kapasitesi 15.898 olan 3.946 adet nezarethane bulunmaktadır.⁸¹ İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde ise 2.095 adet nezarethane bulunmakta olup 2020 yılında bu nezarethanelerde tutulan kişi sayısı 43.209'dur.⁸²

TİHEK tarafından UÖM görevi kapsamında nezarethanelerdeki tutulma koşulları incelenirken fiziksel koşulların yanı sıra gözaltı işlemlerine ilişkin gerek Anayasa, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği gibi ulusal, gerek CPT standartları gibi uluslararası standartlar ile öngörülen güvencelere uyulup uyulmadığı da dikkatle incelenmektedir. Bu çerçevede, özellikle; kişinin bir yakınına gözaltına alındığını bildirmesi, müdafî yardımından yararlanması ve sağlık kontrolünden geçmesi gibi temel güvencelerin uygulamaya konulup konulmadığı hem gözaltına alınan kişilerle karşılaşıldığı takdirde onlarla yapılan görüşmelerle hem de "Nezarethaneye Alınanların Kaydına Ait Defterler" incelenerek tespit edilmeye çalışılmaktadır.⁸³ 2020 yılında İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlı nezarethanelere yapılan ziyaretler sırasında kayıt defterlerinin incelenmesinde bu hususlara dair herhangi bir sorunla karşılaşılması.⁸⁴ Öte yandan, müdafî yardımından yararlanırken kullanılan görüşme odalarının müdafî ile tutulan arasında fiziki teması ve yüz yüze görüşmeyi engelleyecek şekilde tasarlandığı,⁸⁵ masasının olmadığı⁸⁶ veya ses yalıtımının yetersiz olduğu⁸⁷ durumlar ile karşılaşılması, bu sorunların giderilmesi için tavsiyelerde bulunulmuştur.⁸⁸

77 Bandırma 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti (Rapor No: 2020/17), para. 5; Bandırma 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti (Rapor No: 2020/18), para. 25.

78 Bandırma 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti, para. 85; Bandırma 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti, para. 84.

79 5275 sayılı Kanun, 59/2; Nelson Mandela Kuralları, 61/1.

80 Bandırma 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti, para. 87; Elmadağ Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti (Rapor No: 2021/01), para. 120.

81 İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü, 08.01.2021 tarihli ve 23346125.50154.(61226).-4-58/12207 sayılı yazı.

82 İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı, 15.11.2021 tarihli ve E-83195421-730.08.01-6460034 sayılı yazı.

83 CPT 2. Genel Raporu [CPT/Inf (92) 3], s. 36.

84 Ankara Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü Nezarethaneleri Ziyareti (Rapor No: 2021/09), para. 10; Eskişehir İl Emniyet Müdürlüğü Nezarethaneleri Ziyareti (Rapor No: 2021/02), para. 38, 54, 70.

85 Ankara Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü Nezarethaneleri Ziyareti, para. 32.

86 Eskişehir İl Emniyet Müdürlüğü Nezarethaneleri Ziyareti, para. 45.

87 Eskişehir İl Emniyet Müdürlüğü Nezarethaneleri Ziyareti, para. 64.

88 Ankara Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü Nezarethaneleri Ziyareti, para.35; Eskişehir İl Emniyet Müdürlüğü Nezarethaneleri Ziyareti, para. 73-b, 73-c.

Fiziksel koşullara ilişkin olarak ise, genel bir olumsuzluk tespit edilmemekle birlikte, doğal ışığın yetersiz olduğu nezarethaneler bulunduğu görülmüş ve yine ilgili raporlarda bu konulara ilişkin tavsiyelere yer verilmiştir.⁸⁹ CPT de, polis nezaretinin prensip gereği göreceli olarak kısa süreli olduğundan emniyet birimlerindeki fiziksel şartların, bireylerin uzun süreli kalacağı diğer alıkonulma merkezlerindeki kadar iyi olmasının beklenemediğini, ancak yine de bazı temel fiziksel şartlara uyulması gerektiğini ifade etmektedir.⁹⁰

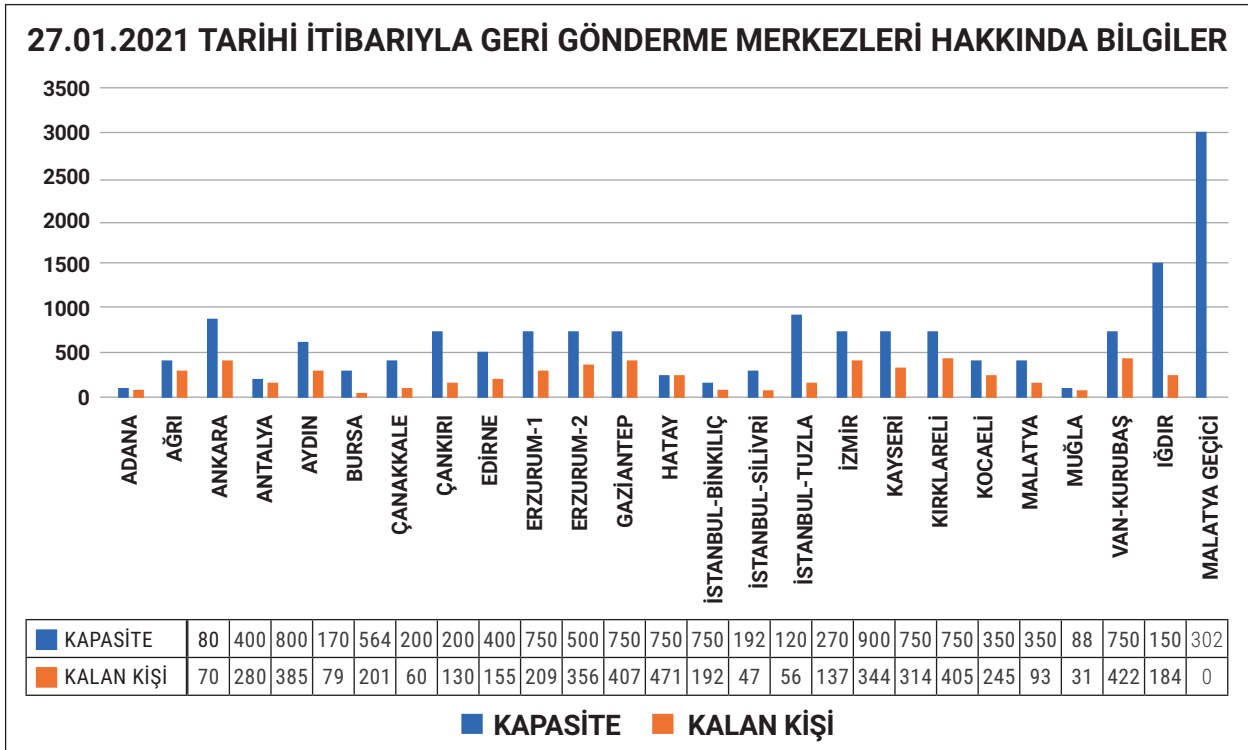
Son olarak, personelin insan hakları eğitimi almasına duyulan ihtiyaç, ceza infaz kurumlarında olduğu gibi nezarethanelerde yapılan ziyaretler sonucu hazırlanan raporlarda da ifade edilmiştir.⁹¹ Nezarethanelerde görev yapan personelin eğitimi, diğer alıkonulma yerlerinde olduğu gibi buralarda da, özgürlüğünden mahrum bırakılan kişilerin işkence ve kötü muameleye karşı korunmasında önemli bir güvencedir.⁹²

3.1.3. Geri Gönderme Merkezleri

Geri gönderme merkezleri; hakkında idari gözetim kararı bulunan yabancıların geçici olarak tutulduğu ve bu süre zarfında temel insani ihtiyaçlarının karşılandığı, kamu kurum ve kuruluşlarıyla ya da Türkiye Kızılay Derneği veya kamu yararına çalışan derneklerden göç alanında uzmanlığı bulunanlarla protokol yapılarak da işlettirilebilen merkezlerdir.⁹³

2020 yılı sonu itibarıyla geri gönderme merkezlerinin kapasitesi 15.908, merkezlerde kalan kişi sayısı ise; 535'i kadın, 4738'i erkek olmak üzere 5273'tür. Bu merkezlerle ve merkezde tutulan yabancılara ilişkin 2020 yılına ait diğer sayısal veriler aşağıdaki gibidir:

Tablo 9: Geri Gönderme Merkezlerinin Kapasiteleri ve Bu Kurumlarda Barındırılanların Sayısı

89 Ankara Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü Nezarethaneleri Ziyareti, para.14, 34; Eskişehir İl Emniyet Müdürlüğü Nezarethaneleri Ziyareti, para. 29, 49, 73-a, 73-b.

90 CPT 2. Genel Raporu [CPT/Inf (92) 3], s. 42.

91 Ankara Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü Nezarethaneleri Ziyareti, para.36; Eskişehir İl Emniyet Müdürlüğü Nezarethaneleri Ziyareti, para. 73-d.

92 Bkz. örneğin, yukarıda "3.1.1.Ceza İnfaz Kurumları" başlığı.

93 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, m.3; Kabul ve Barınma Merkezleri İle Geri Gönderme Merkezlerinin Kurulması, Yönetimi, İşletilmesi, İşletirilmesi ve Denetimi Hakkında Yönetmelik, m. 3.

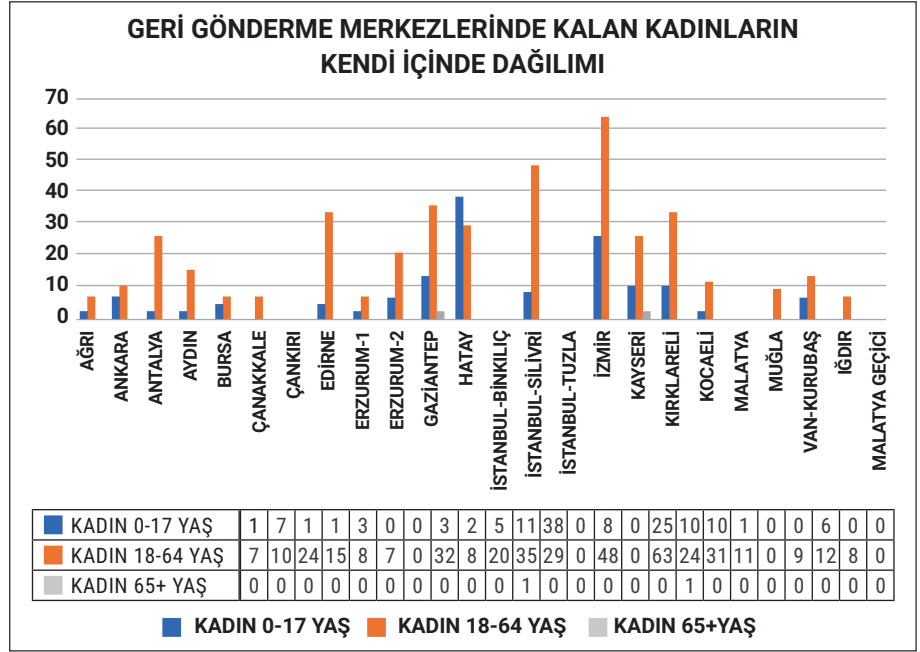
Tablo 10: Geri Gönderme Merkezlerinde Tutulan Kişilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı

ERKEK		
0-17 Yaş	18-64 Yaş	65+Yaş
217	4514	7

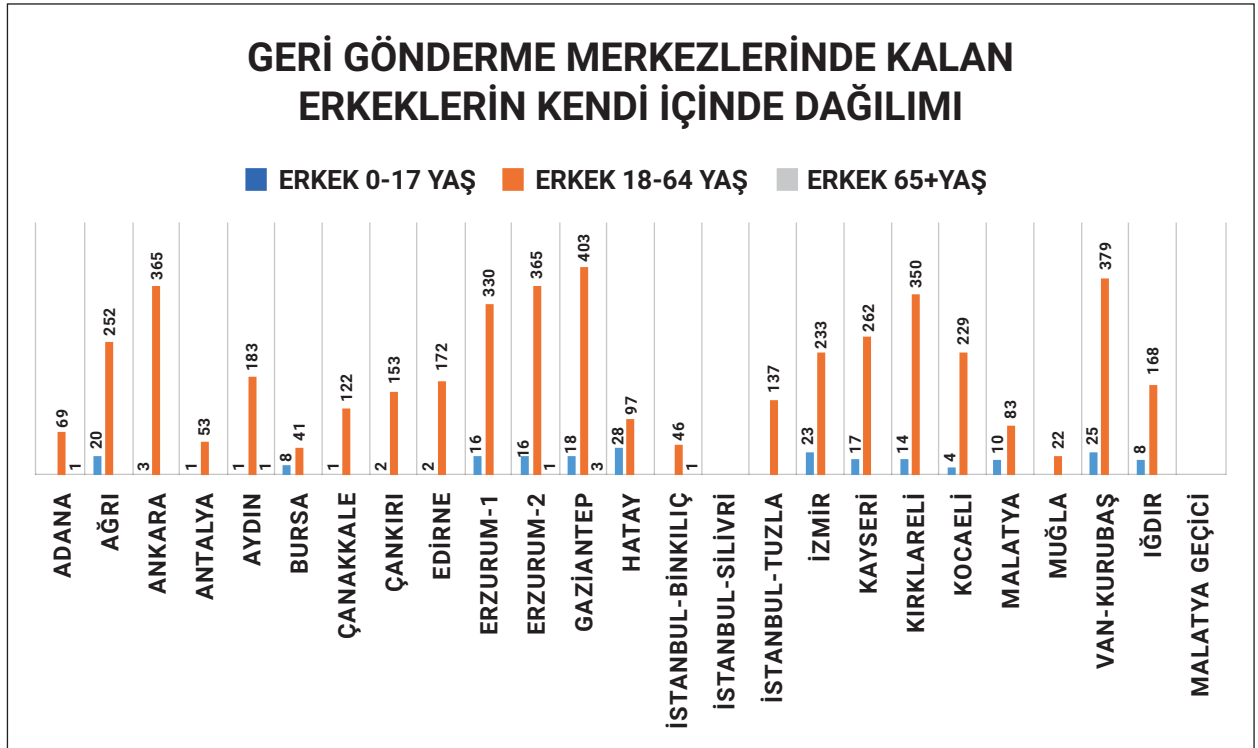
KADIN		
0-17 Yaş	18-64 Yaş	65+ Yaş
132	401	2

TOPLAM		
349	4915	9

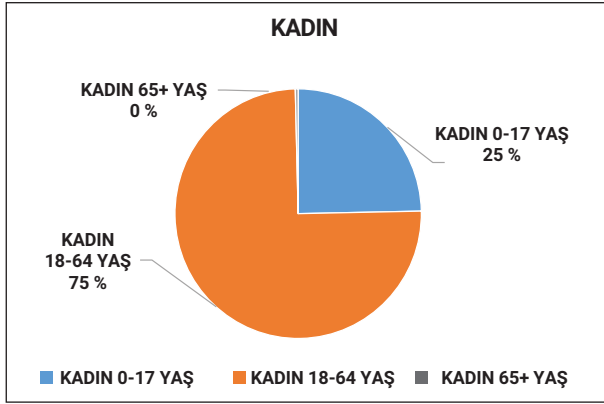
Tablo 11: Geri Gönderme Merkezlerinde Tutulan Kadınlara İlişkin Veriler

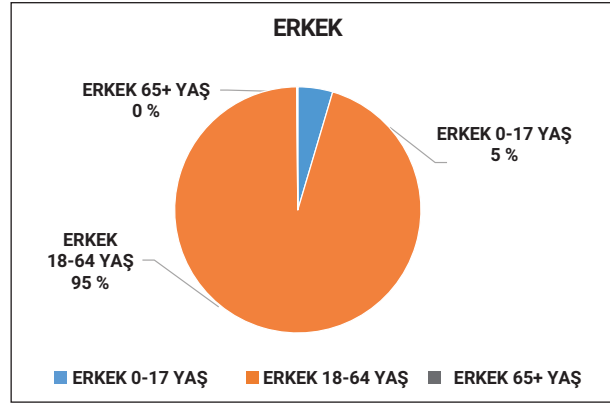
Tablo 12: Geri Gönderme Merkezlerinde Tutulan Erkeklerle İlişkin Veriler

Tablo 13: Geri Gönderme Merkezlerinde Tutulan Kadınların Yaş Gruplarına Göre Dağılım Oranı

Tablo 14: Geri Gönderme Merkezlerinde Tutulan Erkeklerin Yaş Gruplarına Göre Dağılım Oranı

2020 yılı içerisinde ziyaret edilen merkezlerde işkence ve kötü muamele iddiası ile karşılaşılmamıştır. Merkezlerde tutulananların şikâyet mekanizmalarına erişimi bağlamında ise; yargısal mekanizmalara erişimle ilgili tutulananların yeterince bilgi sahibi olmadığı, ekonomik nedenlerle avukata erişim imkânından yararlanamadıkları⁹⁴ durumlarla karşılaşılmış ve anılan sorunların giderilmesine yönelik tavsiyelerde bulunulmuştur.⁹⁵

Fiziksel koşullara ilişkin olarak su ihtiyacının depodan karşılanması nedeniyle mevsimsel su kesintilerinin yaşandığının tespit edilmesi üzerine, su kesintileri nedeniyle yaşanabilecek mağduriyetlerin önüne geçebilmek adına şehir şebekesinden düzenli su hizmetinin sağlanması için gerekli önlemlerin alınması;⁹⁶ ortak alanlar ve tutulananların barındırıldığı özel alanlarda ilaçlamalara rağmen devam eden bir sinek sorunu olduğu görüldüğünden bu hususun etkin bir plan çerçevesinde gerçekleştirilecek ilaçlama çalışmalarısıyla sona ermesinin sağlanması⁹⁷ gerektiği değerlendirilmiştir.

Geri gönderme merkezleri ziyaret edilirken dikkatle üzerinde durulan bir konu da bu merkezlerde tutulan yabancıların sağlık hizmetlerinden yararlanmasıdır. Zira yasa dışı göçmenler, ruhsal ve fiziksel sağlık bakımından, olumsuz deneyimlerin etkisiyle hassas bir durumda olma potansiyeli taşımaktadır.⁹⁸ Bu kapsamda; tutulananların merkeze girişte sağlık kontrollerinin yapıldığı, gerekli durumlarda hastaneye sevklerinin gerçekleştirildiği, COVID-19 pandemisi kapsamında gerekli tedbirlerin alındığı gözlemlenmiştir.⁹⁹ Diğer yandan, tutulananların ruhsal sağlığı için son derece önemli olan psiko-sosyal hizmetlerin, sorunsuz bir şekilde yürütüldüğü görülmüştür.¹⁰⁰

Sosyal, sportif, kültürel ve eğitsel faaliyetler, günlük yaşam ve dış dünya ile iletişim konularında ise genele yaygın bir sorun görülmemiş olmakla birlikte; kütüphanedeki kitapların çocuk ve yetişkinlere hitap edecek şekilde farklı türlerde ve dillerde çeşitliliğinin artırılması ve kullanıma açılması, spor faaliyetlerinin haftada bir yapılması, hobi ve eğitim kursları açılması, ankesörlü telefon sistemi kurulması ve tutulananların dış dünya ile iletişim sürelerinin artırılması hususlarında önerilerde bulunulmuştur.¹⁰¹

94 Ankara Akyurt Geri Gönderme Merkezi Ziyareti (Rapor No: 2020/20), para. 78.

95 A.g.r., para. 95-96.

96 A.g.r., para. 42, 98, 100.

97 A.g.r., para. 45, 89.

98 CPT, Özgürlüklerinden Yoksun Bırakılmış Yasa Dışı Göçmenler İçin Koruma Önlemleri, CPT/Inf(2009)27-part, para. 90.

99 A.g.r., para. 49 vd.

100 A.g.r., para. 54.

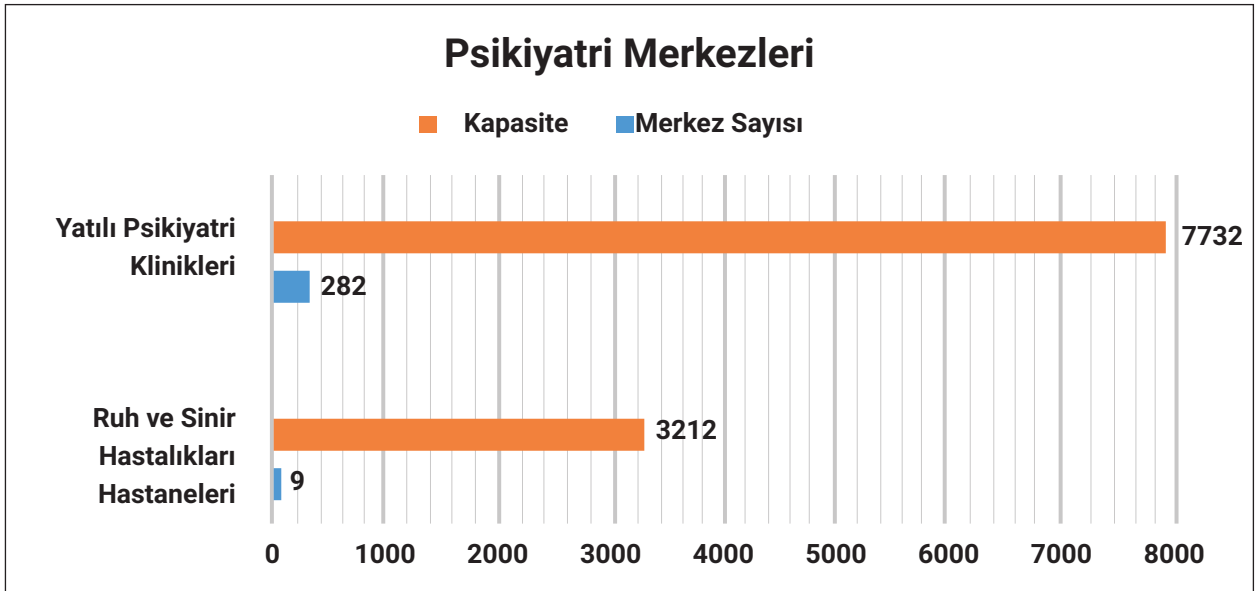
101 para. 90-92.

3.1.4. Psikiyatri Merkezleri

İşkence ve kötü muameleye karşı UÖM görevi kapsamında ziyaret edilen yerler arasında bulunan psikiyatri hastaneleri ve psikiyatri klinikleri, bu yerlerde gönüllü olarak yatılı tedavi görenlerin yanı sıra hukuka uygun biçimde istem dışı yatılı tedavi görenlerin de sağlık hizmetinden faydalandığı kamusal veya özel tesislerdir.¹⁰² Gerçekleştirilen ziyaretlerde bu tesisler; buralarda tedavi gören kişilere sunulan sağlık hizmetlerinin niteliği ve yürütülme biçiminden, tesisin fiziksel koşullarına, personelin sayısal ve niteliksel yeterliliği ile yönetim ve denetimine, yönetim ve personelin hastalara karşı tutumuna kadar çeşitli yönlerden izlenmektedir.¹⁰³ Ayrıca, psikiyatri merkezlerinde tutulan kişilerin gerek istemsiz olarak ilgili tesise yerleştirilmeleri gerekse zapt etme yöntemleri (tecrit, mekanik veya kimyasal tespit) olarak nitelendirilen kısıtlamalara tabi tutulmaları için gözetilmesi gereken ilke ve standartlara uyulup uyulmadığının izlenmesi de, işkence ve kötü muamelenin önlenmesi veya meydana gelmişse ortaya çıkarılması bakımından önem taşımaktadır.¹⁰⁴ Bu çerçevede, psikiyatri merkezlerinde kendisi veya başkası için tehlike teşkil eden hastalara uygulanan ve özgürlükten mahrum bırakma biçimleri arasında yer alan söz konusu yöntemlere ilişkin maddi ve usuli güvencelere uyulması, böyle bir yöntemin gerekli olup olmadığının önceden ortaya konulmuş kurallar çerçevesinde değerlendirilmesinin ardından son çare olduğuna karar verilmesi halinde uygulanması gerekmektedir.¹⁰⁵

2020 yılı sonu itibariyle Türkiye’de 8 ilde toplam 9 adet ruh sağlığı ve hastalıkları hastanesi bulunmakta olup bu hastanelerin kapasitesi 3212, mevcudu ise 314’tür.¹⁰⁶ 70 ildeki toplam 282 adet yatılı hizmet veren psikiyatri kliniğinde ise 7732 hasta kapasitesi bulunmakta olup mevcut hasta sayısı 7.637’dir.¹⁰⁷ Psikiyatri merkezlerine ilişkin sayısal veriler aşağıdaki grafiklerde gösterilmektedir.¹⁰⁸

Tablo 15: Psikiyatri Merkezlerinin Sayısı ve Kapasitesi

¹⁰² Mahpusların psikiyatrik tedavi gördüğü yerler de, hem psikiyatri merkezlerinde tedavi görenlerin hem de mahpusların tabi olacakları koşullara ve muameleye ilişkin standartlara uygunluk bakımından izlenmek üzere UÖM görevi çerçevesinde ziyaret edilmektedir.

¹⁰³ CPT Standartları, 8. Genel Rapor’dan Alıntı [CPT/inf (98) 12], para. 25 vd.

¹⁰⁴ A.g.r.

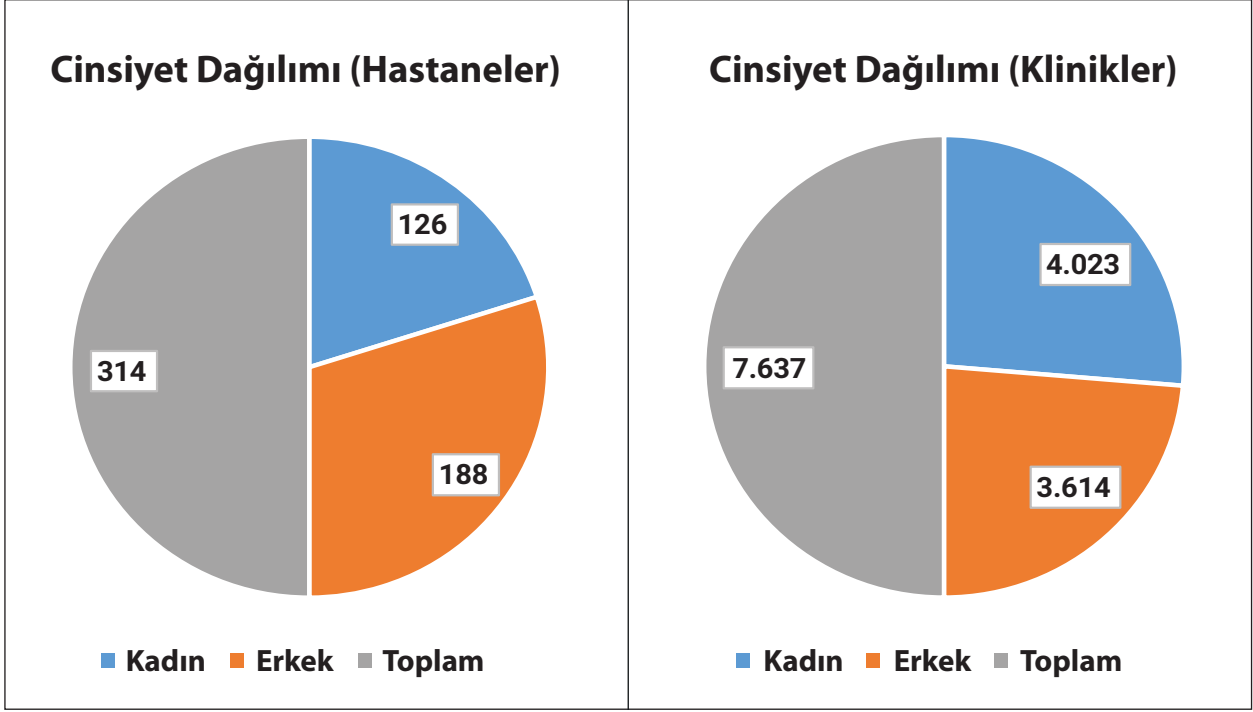
¹⁰⁵ SPT, Approach of the Subcommittee on Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment on the rights of persons institutionalized and medically treated without informed consent (CAT/OP/27/2), para. 9.

¹⁰⁶ Sağlık Bakanlığı Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü, 17.01.2022 tarihli ve E-95796091-279 sayılı yazı.

¹⁰⁷ A.g.y.

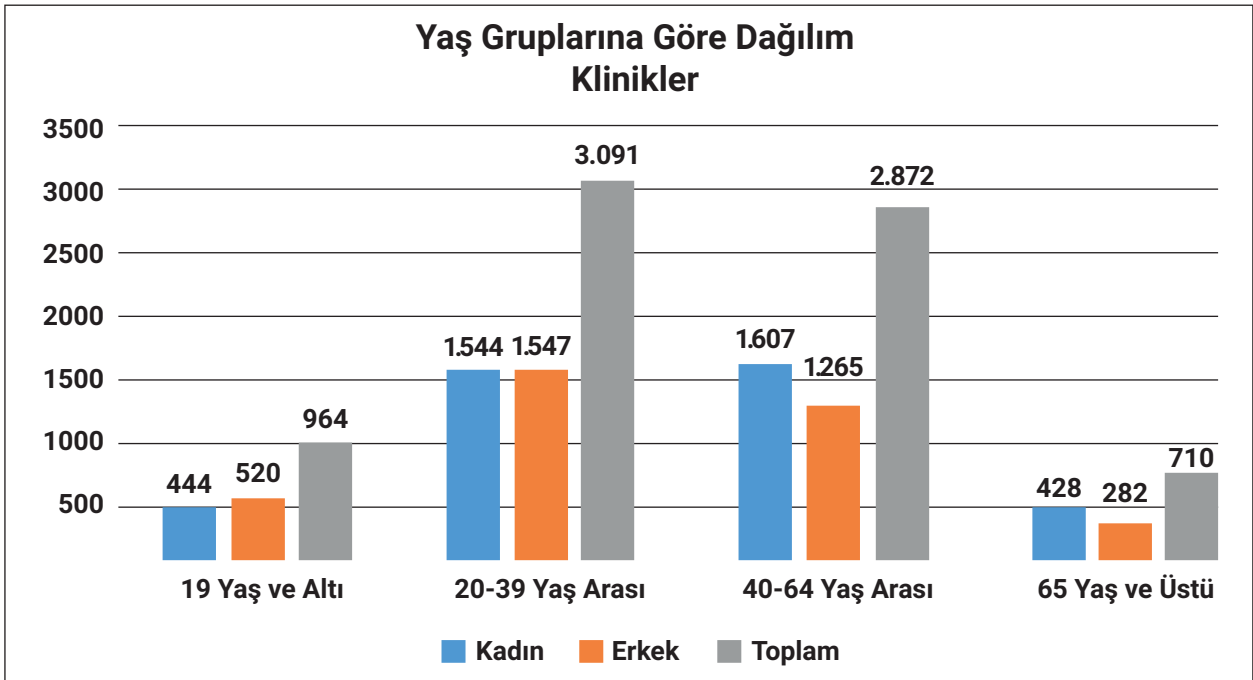
¹⁰⁸ A.g.y.

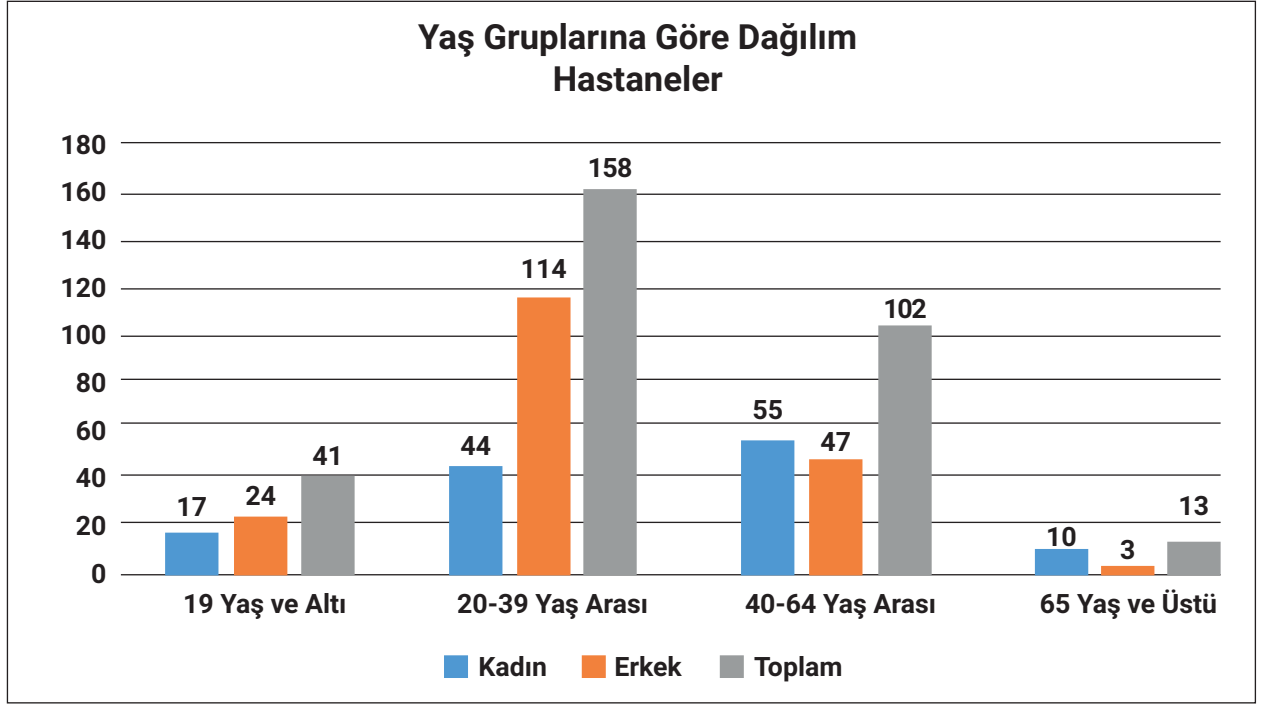
Tablo 16: Psikiyatri Merkezlerinde Kalan Hastaların Cinsiyete Göre Dağılımı

Hastanelerdeki 314 hastanın 277'si psikiyatrik tanı almıştır. (Psikiyatrik tanı alan erkek hasta sayısı 161, kadın hasta sayısı 116'dır.) Kliniklerdeki 7.637 hastanın 7.043'ü psikiyatrik tanı almıştır. (Psikiyatrik tanı alan erkek hasta sayısı 3.232, kadın hasta sayısı 3.811'dir.)

Tablo 17: Psikiyatri Kliniklerinde Kalan Hastaların Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Tablo 18: Psikiyatri Hastanelerinde Kalan Hastaların Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı

3.2. Kişilerin Koruma Altına Alındığı Yerler

Daha önce değinildiği üzere, kişilerin özgürlüğünden yoksun bırakıldığı yerlerin yanı sıra koruma altına alındıkları yerler de OPCAT çerçevesinde faaliyet yürüten UÖM'lerin izleme ziyaretleri yapabileceği yerler arasındadır. Nitekim 6701 sayılı Kanun ile kişilerin koruma altına alındıkları yerlere düzenli ziyaretler gerçekleştirmek ve bu ziyaretlere ilişkin raporlar hazırlamak da UÖM olarak TIHEK'in görevleri arasında sayılmıştır. Bu kapsamda; 2020 yılı içerisinde huzurevi, yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezi, çocuk evi ve çocuk evi sitesi, çocuk destek eğitim merkezi, engelli bakım ve rehabilitasyon merkezi ziyaretleri düzenlenmiştir.

Tablo 19: Kişilerin Koruma Altına Alındığı Yerlere İlişkin Sayısal Veriler

	Merkezlerin Bağlı, İlgili veya İlişkili Olduğu Kurumlar	Hizmet Veren Kurum Sayısı (2020)	Kapasitesi
Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi	Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	442	37.070
Çocuk Evi, Çocuk Evi Siteleri ve Çocuk Destek Merkezi	Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	1.369	13.524*
Engelli Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri	Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	541	34.823
Geçici Barınma Merkezleri	İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı	7	58.956

* Kuruluş Bakımı Altında Bulunan Çocuk Sayısı

3.2.1. Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri

Yaşlı kişiler, insani ve güvenli bir ortamda koruma, rehabilitasyon ve sosyal ve zihinsel uyarım sağlayan uygun düzeyde kurumsal bakım alabilmeli ve herhangi bir bakım veya tedavi merkezinde yaşarken, onurlarına, inançlarına, ihtiyaçlarına ve mahremiyetlerine tam saygı ve bakımları ve yaşamlarının kalitesi hakkında karar verme hakkı da dâhil olmak üzere insan haklarından ve temel özgürlüklerden yararlanabilmelidir.¹⁰⁹ Bu çerçevede, ülkemizde 60 yaş ve üzerindeki kişileri korumak, bakmak, sosyal, psikolojik ve fiziksel gereksinimlerini karşılamak, sürekli bakıma ve rehabilitasyona gereksinim duyanlara bu hizmetleri vermek üzere huzurevi, yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezleri¹¹⁰ faaliyet yürütmekte olup bu merkezler, kişilerin koruma altına alındığı yerler olarak UÖM görevi kapsamında TİHEK tarafından ziyaret edilmektedir.

Huzurevlerinin büyük çoğunluğunu Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı huzurevleri ile özel huzurevleri oluşturmakta olup 2020 yılı itibariyle huzurevlerinin yaklaşık % 36'sı Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı huzurevleri, yaklaşık % 59'u ise özel huzurevleridir.¹¹¹ Bu kapsamda Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı olarak 157 huzurevi ile 1 darülaceze, diğer kamu kuruluşlarına bağlı olarak 23 huzurevi ve 261 özel huzurevi hizmet vermektedir.¹¹² Söz konusu huzurevleri kapasitesine dâhil olan 117 kişi kapasiteli 25 yaşam evinde ise 105 yaşlı kalmaktadır.¹¹³

Tablo 20: Huzurevi ve Yaşlı Bakım Merkezlerinde Kalanlara İlişkin Sayısal Veriler

Sakinlerinin hem bireysel hem de ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla oluşturulan bu tip merkezlerin; yaşam alanları, yeterli ısıtma, doğal ışık ve yapay aydınlatmanın yanı sıra hijyen ve havalandırma gibi temel insani ihtiyaçları karşılaması, keza rampa, asansör gibi erişilebilirlik ihtiyaçlarına uygun olması gerekmektedir.¹¹⁴ Bu çerçevede, 2020 yılı içerisinde gerçekleştirilen ziyarette anılan standartların karşılandığı görülmüştür.¹¹⁵

Etkili şikâyet ve denetim prosedürleri bu tür kurumlarda kötü muameleye karşı temel güvence olup tüm sosyal bakım kurumlarında olduğu gibi buralarda da etkin bir iç şikâyet mekanizmasının yanı sıra, doğrudan gizli şikâyetler almaya ve gerekli tavsiyelerde bulunmaya yetkili bağımsız bir dış organa şikâyette bulunma olanağı bulunmalıdır.¹¹⁶ Bu çerçevede, 2020 yılında yapılan huzurevi ziyaretinde, yaşlıların istek ve şikâyetlerini idareye iletebilmesi için dilek ve şikâyet kutularının bulunduğu görülmüş, yaşlılarla yapılan görüşmelerde, istek ve şikâyetlerini iletmek üzere rahatlıkla müdür/müdür yardımcısıyla yüz yüze görüşebildikleri, talep ve şikâyetlere yönetim tarafından geri dönüş yapıldığı öğrenilmiştir.¹¹⁷

Yaşlı kişiler, optimum düzeyde fiziksel, zihinsel ve duygusal iyilik halini korumalarına veya yeniden kazanmalarına ve hastalığın başlamasını önlemeye veya geciktirmeye yardımcı olmak için sağlık hizmetlerine erişebilmelidir.¹¹⁸ Bu çerçevede, 2020 yılında yapılan ziyarette sağlık ve bakım hizmetlerine ilişkin bir şikâyetle karşılaşılmamış, ancak 2 geçici görevli sağlık personelinin merkezden ayrılacak olması nedeniyle görevli sağlık personeli sayısının artırılması gerektiği değerlendirilerek bu konu ilgili Bakanlığın dikkatine sunulmuştur.¹¹⁹

109 BM, Genel Kurul, 46/91, 16 Aralık 1991, m.14.

110 Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği, m.2.

111 Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Müdürlüğü, "Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni", Aralık, 2020 s. 97.

112 A.g.b.

113 A.g.b.

114 CPT, "Factsheet on Social Care Establishments", CPT/Inf(2020)41, para. 7 vd..

115 Ümitköy Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi Ziyaret Raporu, 2021/08.

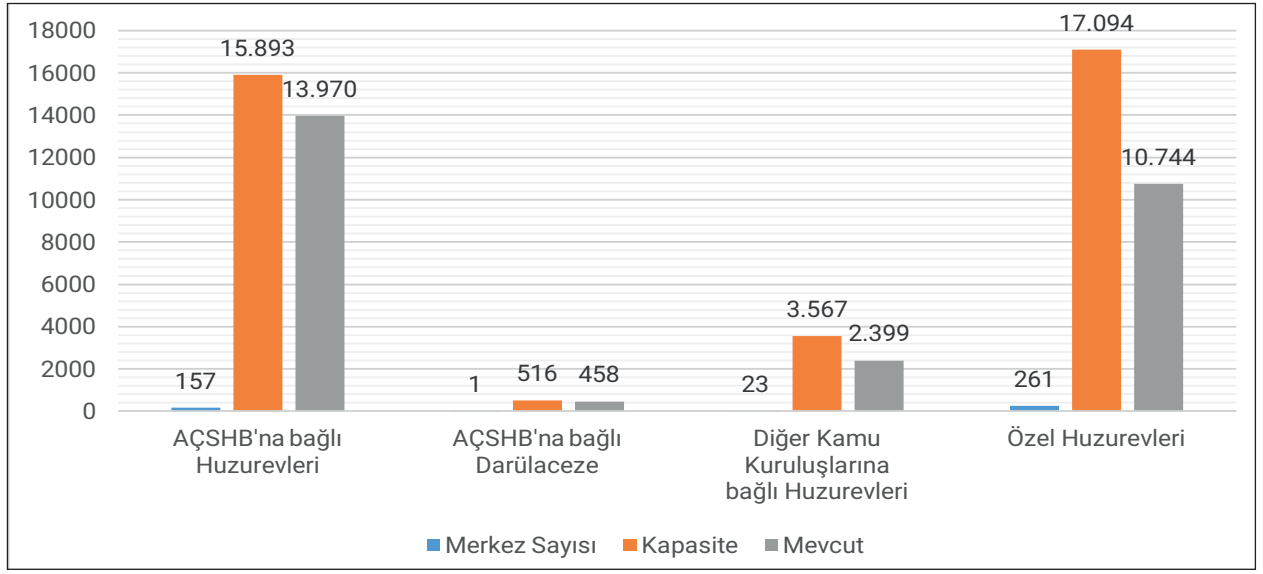
116 CPT, "Factsheet on Social Care Establishments", CPT/Inf(2020)41, para. 33-34.

117 Ümitköy Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi Ziyareti (Rapor No: 2021/08), para. 48.

118 BM, Genel Kurul, 46/91, 16 Aralık 1991, m.11.

119 Ümitköy Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi Ziyareti (Rapor No: 2021/08), 26, 81.

3.2.2. Çocuk Evleri, Çocuk Evi Siteleri ve Çocuk Destek Merkezleri

Çocuk evleri; 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında haklarında korunma ya da tedbir kararı verilen 0–18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları korumak, bir iş veya meslek sahibi yapmak, izlemek ve desteklemekle görevli ve yükümlü olan, her ilin sosyal, kültürel açıdan çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde, tercihen il merkezinde okul ve hastanelere yakın apartman dairesi veya müstakil dairelerde 5 ila 8 çocuğun kaldığı sosyal hizmet kuruluşlarıdır.¹²⁰ Çocuk evi siteleri ise, site içerisinde oluşturulan küçük villa tipi yapıları barındıran koruma merkezleridir. Bu merkezlerin kuruluş amacı, korunmaya muhtaç çocukların; arkadaşlık, komşuluk, mahalle gibi kavramlar ile toplumsal örf ve adetleri, ahlak ve değerleri yaşayarak toplumla iç içe yaşamın gereklerini öğrenerek ve toplumsal hayata etkin bir şekilde katılımını sağlayarak kendilerine güvenen, geleceğe umutla bakabilen bireyler olarak yetiştirilmesidir.¹²¹

Çocuk destek merkezleri ise; suça sürüklenmesi, suç mağduru olması veya sokakta sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalması sebebiyle haklarında bakım tedbiri veya korunma kararı verilen çocuklardan; psiko-sosyal desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilenlerin, bu ihtiyaçları giderilinceye kadar geçici süre ile bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü; çocukların mağduriyet, suça sürüklenme, yaş ve cinsiyet durumuna göre ayrı ayrı yapılandırılan veya ihtisaslaştırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır.¹²²

Türkiye’de toplam 1193 çocuk evi ve 111 çocuk evleri sitesi bulunmaktadır.¹²³ Çocuk evleri sitelerinde bakılan çocuk sayısı 5.956, çocuk evlerinde bakılan çocuk sayısı 6.181’dir.¹²⁴ Çocuk destek merkezlerinin sayısı ise 65 olup buralarda bakılan çocuk sayısı 1.387’dir.¹²⁵ 2020 yılı sonu itibarıyla koruma ve bakım altında bulunan çocuk sayısı toplam 13.524’tür.¹²⁶

120 Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, m. 2, 4.

121 <https://www.aile.gov.tr/sss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/cocuk-destek-merkezleri-evleri-haklari/>, E.T.:11.11.2021.

122 Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği, m.3.

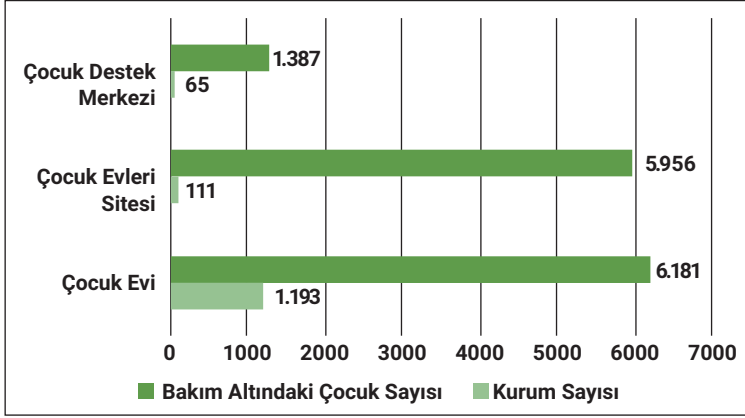
123 Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Kurumsal İstatistikler, 2020 Yıl Sonu Verileri <https://www.aile.gov.tr/media/87499/kurumsal-istatistikler.pdf>, E.T.:11.11.2021.

124 A.g.s.

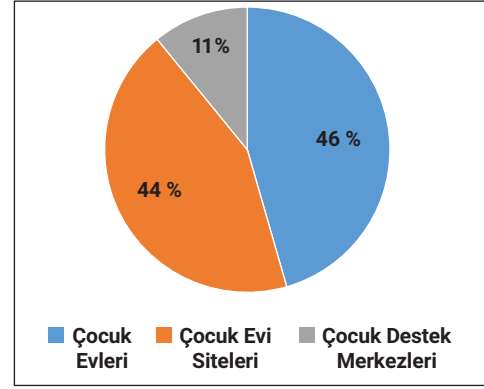
125 A.g.s.

126 A.g.s.

Tablo 21: Çocuk Evleri, Çocuk Evi Siteleri ve Çocuk Destek Merkezlerinin ve Bakım Altındaki Çocukların Sayıları

Tablo 22: Çocuk Evleri, Çocuk Evi Siteleri ve Çocuk Destek Merkezlerinde Kalan Çocukların Oransal Dağılımı

Çocuk evleri sitesi ziyareti sırasında koruma ve bakım altında bulunan çocuklarla gerçekleştirilen görüşmelerde genel itibarı ile personel ve idareden memnuniyet duyulduğu gözlemlenmiştir.¹²⁷

Ziyaret edilen çocuk evi sitesinin fiziksel koşullarının genel olarak iyi durumda olduğu, bina tasarımı ve düzeninin hizmetin gereklerine uygun olduğu, temiz ve düzenli olduğu gözlemlenmiş, çocuklarla yapılan görüşmelerde merkezin temiz tutulduğu teyit edilmiştir.¹²⁸

Çocuklarla gerçekleştirilen görüşmelerde herhangi bir işkence, kötü muamele, aşağılayıcı ceza iddiası veya bulgusuyla karşılaşılma olmamakla birlikte personele yönelik bazı yakınmalar olduğu görülmüştür.¹²⁹ Öte yandan, kötü muameleyle karşı temel güvence mekanizmalarından biri olan şikâyet prosedürlerinin işleyişi ile ilgili olarak bir sorun tespit edilmemiştir.¹³⁰

Sağlık ve psiko-sosyal servis hizmetlerine ilişkin olarak ise; çocukların kabulü ile birlikte sağlık servisi tarafından genel sağlık yakınmalarının alındığı, sağlık kontrollerinin gerçekleştirilmesinin ardından, ihtiyaç duyuluyor ise gerekli tedavi planının oluşturulduğu ve takip edildiği,¹³¹ COVID-19 salgınına yönelik tedbirlerin alındığı,¹³² kabul işlemlerinin ardından yapılan ilk görüşmeden itibaren psiko-sosyal destek sağlandığı, tespit edilmiş¹³³, ancak personel yetersizliği nedeniyle sağlık hizmetleri ile psiko-sosyal hizmetlerin aksayabildiği görüldüğünden¹³⁴ bu konuda tavsiyede bulunulmuştur.¹³⁵

Hem uluslararası sözleşmeler hem de ulusal mevzuat ile güvence altına alınan eğitim hakkı, özellikle kurum bakımı ve koruması altında bulunan çocuklar için büyük önem taşımaktadır. Ziyaret sırasında koruma altına alınan çocukların eğitim hakkından faydalanabilmeleri için gerekli önlemlerin büyük ölçüde alındığı görülmüştür. Bu çerçevede, çocukların eğitimine ilişkin olarak; bazı çocukların eğitimlerinin devamı için meslek liselerine yönlendirildiği, nüfus ve vatandaşlık sistemindeki adres kayıtlarının, çocukların fiili olarak yaşadıkları yerden eğitim alacakları okula ulaşımını konusunda sorunlara yol açtığı,¹³⁶ salgın dönemi süresince çocukların derslerine çevrim içi olarak devam ettikleri¹³⁷ yönünde tespitlerde bulunulmuştur.

¹²⁷ Saray Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü Ziyareti Raporu (2021/07), para. 32.

¹²⁸ A.g.r., para. 35.

¹²⁹ A.g.r., 42.

¹³⁰ A.g.r., para. 42.

¹³¹ A.g.r., 53.

¹³² A.g.r., 56-57.

¹³³ A.g.r., 59.

¹³⁴ A.g.r., 61.

¹³⁵ A.g.r., para. 76.

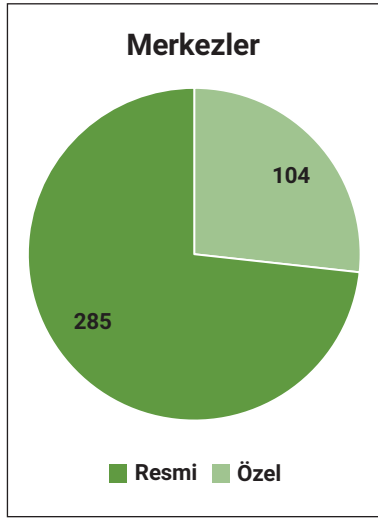
¹³⁶ A.g.r., para. 66.

¹³⁷ A.g.r., para. 67.

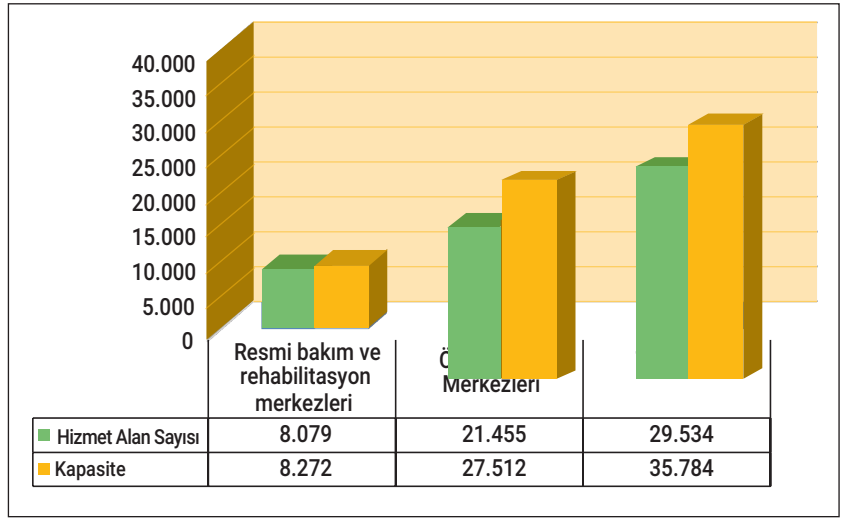
3.2.3. Engelli Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri

Engelli bakım ve rehabilitasyon merkezleri; 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu kapsamında sosyal inceleme raporu ile bakıma muhtaçlığı tespit edilen engelli bireylere, bakımları için yatılı ve/veya gündüzlü hizmet veren, resmî kurum veya kuruluşlar tarafından ve sosyal hizmet kuruluşu statüsünde olan bakım kurumları¹³⁸ veya gerçek kişi ve özel hukuk tüzel kişileri tarafından açılan ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından denetlenen sosyal hizmet kuruluşu statüsündeki özel bakım kuruluşlarıdır.¹³⁹ Yaşamlarını kendi başlarına sürdüremeyecek derecede ağır engeli bulunan bireylere çeşitli hizmetlerin sunulduğu 104 resmi sürekli bakım kuruluşunda 2020 yılı sonu itibarıyla 8.079 engelli birey hizmet almaktadır. Diğer yandan, 285 özel bakım merkezinde 21.455 engelli birey yatılı bakım hizmetinden yararlanmaktadır.

Tablo 23: Resmi ve Özel Engelli Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri

Tablo 24: Resmi ve Özel Engelli Bakım ve Rehabilitasyon Merkezlerinin Kapasiteleri ve Merkezlerde Bakım Hizmeti Alan Engelli Sayısı

3.2.4. Geçici Barınma Merkezleri

Geçici barınma merkezleri; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara sağlanan geçici koruma kapsamındaki kişilerin toplu olarak barınma ve yaşleminin sağlanması amacıyla kurulan merkezlerdir.¹⁴⁰

Türkiye'de 3'ü Hatay'da olmak üzere 5 ilde toplam 7 geçici barınma merkezi bulunmaktadır. Bu merkezlerin toplam kapasitesi 61.327'dir. Merkezlerde kalanların 58.803'ü Suriye, 153'ü ise Irak uyrukludur. Merkezlerde toplam 12.618 aile kalmaktadır.

Barınma merkezleri dışında geçici koruma statüsüne sahip kişi sayısı ise 3.579.301'dir.¹⁴¹

Tablo 25: Geçici Barınma Merkezleri

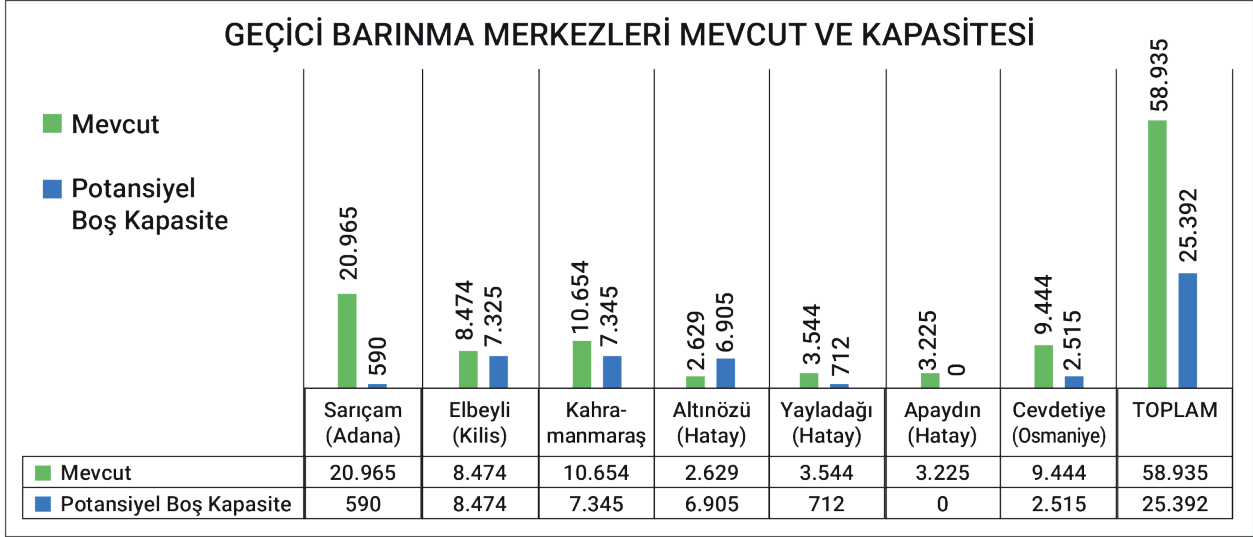
138 Bakıma Muhtaç Özürlülere Yönelik Resmî Kurum ve Kuruluşlar Bakım Merkezleri Yönetmeliği, m. 4.

139 Engelli Bireylere Yönelik Özel Bakım Merkezleri Yönetmeliği.

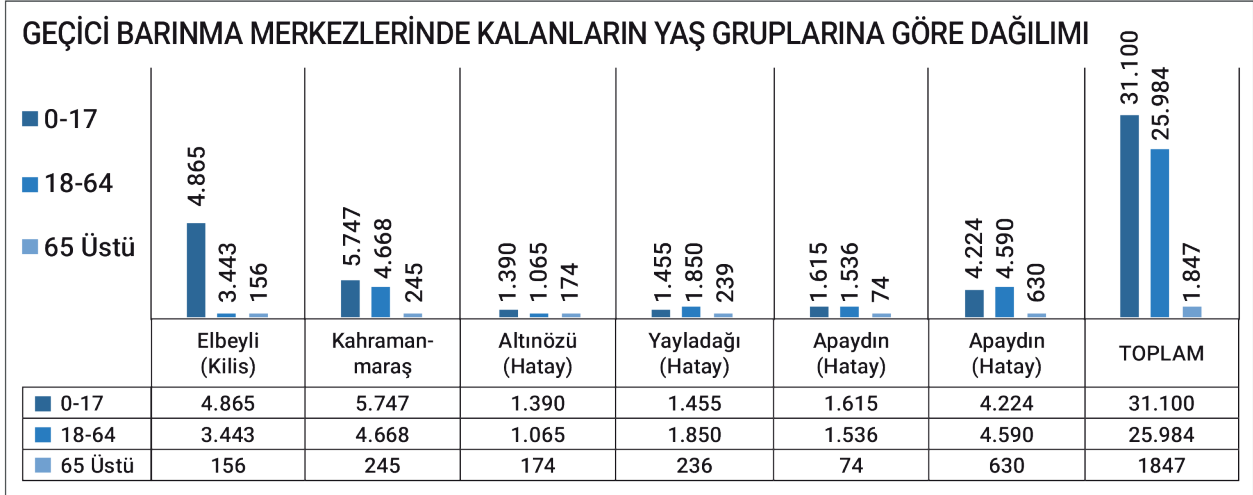
140 Geçici Koruma Yönetmeliği, m.3.

141 Bu başlıkta yer alan veriler Göç İdaresi Genel Müdürlüğünden alınmıştır.

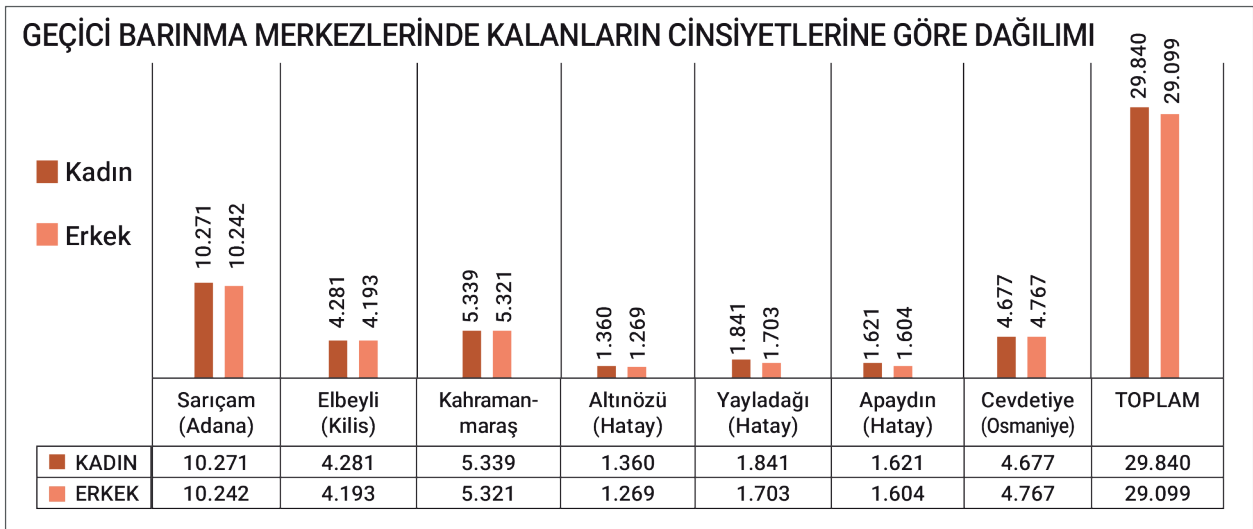
Tablo 26: Geçici Barınma Merkezlerinin Mevcut ve Kapasitesi

Tablo 27: Geçici Barınma Merkezlerinde Kalanların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Tablo 28: Geçici Barınma Merkezlerinde Kalanların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

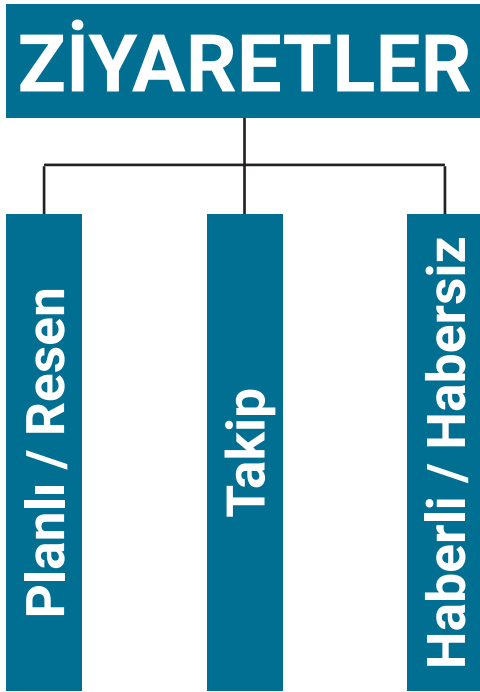

4. BÖLÜM

4.1. Ziyaretler

6701 sayılı Kanun ile TİHEK'e üç temel görev verilmiştir. Bu görevlerden bir tanesi UÖM olarak faaliyet göstermektedir. 6701 sayılı Kanun'un 9/1-ı maddesinde "İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol hükümleri çerçevesinde ulusal önleme mekanizması olarak görev yapmak" ve aynı maddenin (i) bendinde "Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin buldukları yerlere haberli veya habersiz düzenli ziyaretler gerçekleştirmek" Kurumun görevleri arasında sayılmıştır. UÖM görevi kapsamında gerçekleştirilecek ziyaretler;¹⁴²

- Kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldığı veya koruma altına alındığı yerlerdeki mevcut koşulları ve bu kişilere yönelik muameleyi gözlemlemek üzere düzenli bir ziyaret planı çerçevesinde yapılan ziyaretler,
- Daha önce ziyarette bulunulmuş yerlerde ziyaret sonrasında yaşanan gelişmeleri görmek ve kendisiyle görüşülmüş kişilere ziyaret sonrasında işkence ve kötü muamelede bulunulup bulunulmadığını tespit etmek amacıyla yapılan takip ziyaretleri,
- İşkence ve kötü muameleye ilişkin iddia ve başvuruları incelemek üzere gerçekleştirilecek ziyaretler ve
- Haberli ya da habersiz olarak düzenlenen ziyaretlerdir.

TİHEK, UÖM görevi kapsamında, OPCAT ile öngörüldüğü şekilde kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldığı veya koruma altına alındığı yerlere haberli veya habersiz izleme ziyaretleri düzenlemekte, her bir ziyaret sonrasında raporlar hazırlamakta ve bunları ilgili kurum ve kuruluşlar ve Kurul kararı ile kamuoyu ile paylaşmakta, tavsiyelerin uygulanmasını takip etmekte, gerek görülmesi halinde özel rapor yayımlayabilmekte ve Kanun ile verilen diğer görevleri yerine getirmektedir.

2020 yılı UÖM ziyaretleri, düzenli olarak gerçekleştirilecek ziyaretlere dair yıllık planın Kurul tarafından kabul edilmesinin ardından Mart ayı itibarıyla başlamıştır. Ancak, 2019 yılı Aralık ayında ilk olarak Çin'de ortaya çıkan ve 2020 yılı boyunca bütün dünyayı etkisi altına alan COVID-19 salgını ülkemizi de etkilemiş ve Mart ayında ilk vakanın görülmesinin ardından ülkemizde de salgınla mücadele süreci yoğunlaşmıştır. Kurumun UÖM görevi ile bağlantılı olarak özgürlüğünden mahrum bırakılma veya koruma altına alınma yerleri, gerek kapalı alanlar olması gerekse de yaşlı, çocuk, kronik rahatsızlığı bulunan kişiler gibi hassas grupları barındırmaları nedeniyle salgınla mücadele kapsamında özel önem

arz eden mekânlar olmuştur. Gerek salgınla mücadele amacıyla alınan tedbirler gerekse de 'zarar vermeme ilkesi' gereği UÖM bağlamında gerçekleştirilen ziyaretlere bir süreliğine devam edilememiş ve 2020 yılı için planlanan ziyaret sıklığında zorunlu olarak azalma yaşanmıştır. Her ne kadar COVID-19 salgını nedeniyle ziyaret sıklığında bir azalma yaşanmış olsa da ziyaretler tamamen durdurulmamış ve 2020 yılı içerisinde kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldığı veya koruma altına alındığı 13 merkeze ziyaret gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda; 5 ceza infaz kurumu, 2 nezarethane, 2 geri gönderme merkezi, 2 çocuk evi, 1 huzurevi yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezi ve 1 engelli bakım merkezi ziyaret edilmiştir.¹⁴³ Ziyaret edilen merkezler ise şu şekildedir:

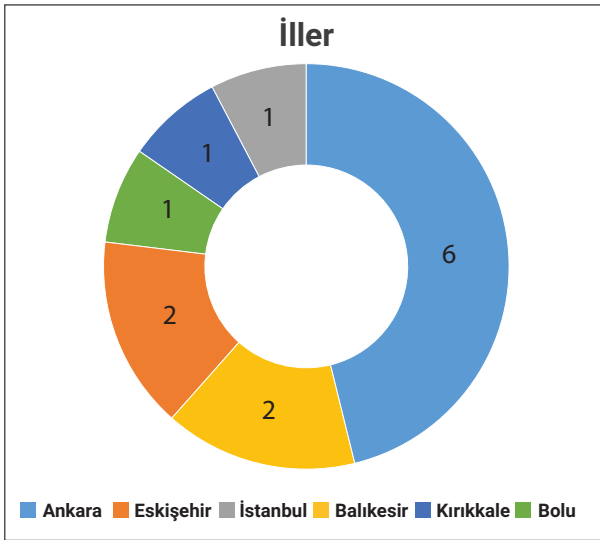
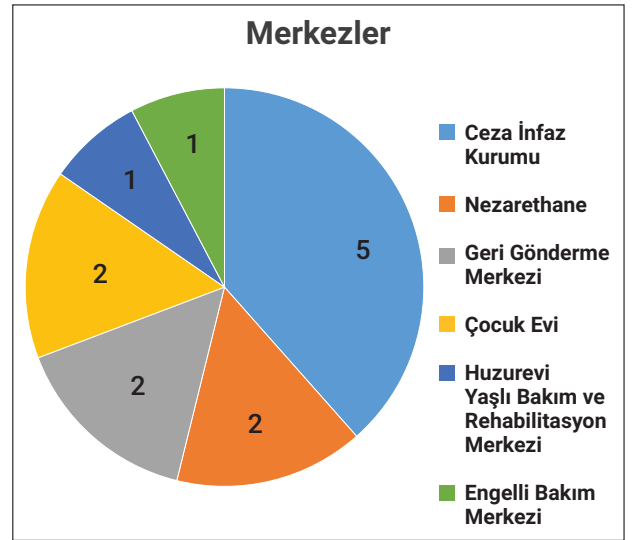
142 Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, m. 96

143 Yukarıda sayılan UÖM ziyaretlerine ek olarak, Dünya İnsan Ticareti ile Mücadele Günü münasebetiyle Kırıkkale İnsan Ticareti Mağ-

Tablo 29: 2020 Yılı Ziyaretleri

1.	Ankara Akyurt Geri Gönderme Merkezi
2.	Ankara Çocuk Destek Merkezi
3.	Ankara Elmadağ Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumu
4.	Ankara Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü Nezarethaneleri
5.	Ankara Saray Çocuk Evleri Sitesi
6.	Ankara Ümitköy Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi
7.	Bandırma 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
8.	Bandırma 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
9.	Bolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
10.	Eskişehir Emniyet Müdürlüğü Nezarethaneleri
11.	Eskişehir L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
12.	İstanbul Engelsiz Yaşam Bakım, Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezi
13.	Kırıkkale Geri Gönderme Merkezi

Gerçekleştirilen ziyaretlere ilişkin veriler aşağıdaki gibidir:

Tablo 30: 2020 Ziyaretlerinin İllere Göre Dağılımı**Tablo 31: 2020 Ziyaretlerinin Merkezlere Göre Dağılımı**

4.1.1. Ziyaretlerin Hazırlık Süreci, Yöntemi ve Raporlama

UÖM görevi kapsamında yapılacak ziyaretlere hazırlığın ilk aşaması yıllık ziyaret planının hazırlanmasıdır. Ziyaret edilecek alıkonulma mekânlarının seçiminde bu mekânlarda tutulan kişilerin şikâyetlerinin yoğunluğu, medyaya yansıyan olaylar, STK, kurum ve kuruluşlarca hazırlanan raporlar, coğrafi denge, farklı alıkonulma merkezleri arasındaki dağılım gibi kriterler göz önünde bulundurulmaktadır. Ziyaretler haberli veya habersiz yapılabilmekle birlikte büyük çoğunlukla habersiz ziyaret yöntemi tercih edilmektedir.

durları Sığınma Evi ve Ankara İnsan Ticareti Mağdurları Sığınma Evi de ziyaret edilmiştir. İlaveten, TIHEK Başkanı Süleyman Arslan'ın da üyesi olduğu Kolluk Gözetim Komisyonu Uşak'ta incelemelerde bulunmuştur.

Ziyaret takviminin oluşturulması sonrasında ilgili alıkonulma mekânlarına ilişkin bilgi toplama sürecine geçilmektedir. Bu kapsamda; ziyaretlerin büyük çoğunluğunun habersiz yapılması nedeniyle daha önce farklı kurumların ziyaret edilecek mekâna ilişkin yayımlanmış olduğu raporlar, ilgili merkeze ilişkin haberler ve Kurumumuza yapılan başvurular taranmaktadır.

Bir diğer aşama ziyarete katılacak olan heyet üyelerinin belirlenmesidir. Her ne kadar UÖM görevinin TİHEK'e verilen üç temel görevden sadece biri olması sebebiyle UÖM görevi kapsamında görevlendirilecek personel sayısı ve mesleklere göre dağılımı kısıtlı olsa da ziyaret heyetlerinin kompozisyonu tüm gereklilikleri karşılamaya yetecek şekilde oluşturulmaya çalışılmaktadır. İhtiyaç duyulması halinde Kurum dışından özellikle psikolog, sosyal hizmet uzmanı ve doktor heyete dâhil edilebilmektedir.

Her ziyaret heyeti için koordinasyondan sorumlu bir heyet üyesi ve her alıkonulma mekanı için bir raportör belirlenmektedir.

Ziyaret sırasında ilk olarak, Kurumumuz ve ulusal önleme mekanizması hakkında ziyaret edilen kurum yönetimine kısaca bilgi verilmekte ve ziyaret amaç ve yönteminden bahsedilmektedir. Bu görüşme sırasında ziyaret edilen kurum yöneticisinden kurum hakkında genel bilgiler alınmaktadır.

Kurum idaresi ile yapılan görüşmenin ardından, eğer bir ceza infaz kurumu ziyaret ediliyorsa günlük sayım çizelgesi kurum idaresinden istenmekte ve suç tipleri ile koğuş mevcutları yer alan bu çizelge üzerinden suç veya suçlu ayrımı yapılmadan girilecek koğuşlar, idarenin dahil olmadan dengeli bir dağılım gözetilerek belirlenmektedir. Diğer alıkonulma mekânlarında da benzer yöntem izlenmektedir. Her bir kurumda engelliler, kronik hastalığı olanlar, kadın ve çocuklar gibi özel ihtiyaç sahibi kişilerin tutulduğu bölümler mutlaka ziyaret edilmekte ve bu kişilerle görüşmeler yapılmaktadır.

Ziyaret sürecinde, koğuşlarda/odalarda ya da kurumun çeşitli bölümlerinde bulunan özgürlüğünden mahrum bırakılan ve koruma altına alınan kişilerle, ilgili kurumun görevlileri bulunmaksızın görüşülerek heyetimizin ziyaret amacı, görüşmelerde mahremiyetin korunacağı ve ulusal önleme mekanizmasının görev alanının neleri kapsadığı bilgisi verilmekte, görüşme yapmak isteyen kişilerle bireysel veya toplu olarak görüşme yapılmaktadır. Daha sonra ortak alanlar yerinde incelenerek standartlara uygunluk durumları tespit edilmektedir.

Özgürlüğünden mahrum bırakılan ve koruma altına alınan kişilerin yanı sıra kurumlarda görev yapan personelle de kurum idarecileri olmaksızın görüşmeler yapılmakta, çalışanların hem kurum hem de kendi çalışma koşulları hakkındaki görüşlerine başvurulmaktadır.

Görüşmeler tamamlandıktan sonra özgürlüğünden mahrum bırakılan ve koruma altına alınan kişilerin iddiaları ve/veya talepleri doğrultusunda gerekli bilgi ve belgeler toplanmakta, bazı evrakların kontrolü yapılmakta ve kamera kayıtları incelenmektedir.

Son olarak kurum personelinin bulunmadığı bir odada heyet üyeleri değerlendirme toplantısı yapmaktadır. Ardından ziyaret heyeti, ilgili kurum yöneticilerinin katılımı ile son görüşme gerçekleştirmekte ve misilleme ihtimaline karşı gerekli önlemler alınarak ilk görüş ve gözlemler ile acil çözüme ihtiyaç duyulduğu değerlendirilen hususlar idareye iletilmektedir.

Heyet üyelerinin tespit ve değerlendirmelerini içeren ziyaret notları ile kurum idaresinden alınan her türlü bilgi ve belge raportörde toplanmakta ve ziyaret raporu raportör tarafından oluşturulmaktadır. Oluşturulan rapor Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulu tarafından karara bağlandıktan sonra ilgili kurumlara iletilmekte ve çoğunlukla Kurum internet sitesi üzerinden kamuoyuyla paylaşılmaktadır.

Raporlar vasıtasıyla ilgili kurumlara iletilen tavsiyelerin takibi iki şekilde yapılmaktadır: Tavsiyelerin uygulanıp uygulanmadığı ilgili kurumlara yapılan yazışmalarla takip edilebilmekte veya ikinci bir ziyaret yapılabilir. Tavsiyelerin takibinin resmi yazışma yoluyla yapılması durumunda tavsiyelerin gerçekleştirildiğini gösterecek fotoğraf, fatura, video, yazışma gibi ek belgeler de talep edilmektedir.

Ziyaretlere ilişkin detaylar Kurumumuz internet sitesinde yayımlanmakta ve çeşitli medya kuruluşları tarafından haberleştirilmekte, ziyaretler hakkında kamuoyu bilgilendirilmektedir.

4.1.2. 2020 Yılı Ziyaretlerine İlişkin Raporlar

2020 Yılı Ziyaret Takvimi kapsamında UÖM tarafından gerçekleştirilen izleme ziyaretleri sonucu hazırlanarak Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulu tarafından kabul edilen ve ilgili kurum ve kuruluşlara yönelik tavsiyeleri içeren 13 rapor bulunmaktadır. Bu raporlara ilişkin bilgilere aşağıdaki tablolarda yer verilmiştir.

Ziyaret Edilen Kurum	Bandırma 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti
Ziyaret Tarihi	11.03.2020
Ziyaret Türü ve Amacı	Habersiz/Planlı İzleme Ziyareti
Ziyaret Edilen Kurum Hakkında Bilgiler	Bandırma Ceza İnfaz Kurumları Yerleşkesinde bulunan 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü, barınmakta olan hükümlü ve tutuklulara beslenme, sağlık, sosyal ve kültürel faaliyetler, eğitim, psikolojik danışma, meslek edindirme gibi birçok alanda hizmet vermektedir. Kurum, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun kuralları çerçevesinde, hükümlü ve tutukluları toplumdaki ayırıp ıslah ederek meslek kazandırmak suretiyle yeniden topluma kazandırma amacı doğrultusunda çalışmaktadır. Kurumda 92 koğu bulunmektedir. Bunların 52 adedi 14 kişilik, 8 adedi 10 kişilik, 18 adedi tek kişiliktir. 2 adet yumuşak oda ve 2 adet 14 kişilik geçici oda bulunmaktadır. Kurumdaki yatak sayısı 1423 adettir. Tek kişilik odalar 12 m ² , 14 kişilik koğuşlar 67 m ² , 10 kişilik koğuşlar 58 m ² 'dir. ¹⁴⁴ Kurum kapasitesi 1000 kişidir. Ziyaret tarihi itibarıyla kurumda 1411 mahpus bulunmaktadır. ¹⁴⁵
Tespit Örnekleri	- Yemeklerin az verildiği, örnek olarak bir elmayı iki kişinin yediği, mahpuslar tarafından yoğun bir şekilde dile getirilmiştir. ¹⁴⁶ - Akşam saatlerinde havalandırmanın kapanıyor olması nedeniyle tuvaletlerde ve banyolarda sigara içildiği, bu durumun sigara içmeyen kişileri rahatsız ettiği belirtilmiştir. ¹⁴⁷ - Kurum mevcudunun yüksek oluşu nedeniyle psikologla görüşebilmede bazı aksaklıklar yaşanabilmektedir. ¹⁴⁸
Tavsiye Örnekleri	- Dilekçelerin dikkate alınmadığı veya ilgili yerlere gönderilmediği iddialarının önlenmesi adına etkin bir dilekçe takip sistemi kurulması, ¹⁴⁹ - Kurum mevcudu göz önünde bulundurularak psikososyal servis çalışanlarının sayısının artırılması için girişimde bulunulması, ¹⁵⁰ - Kursların mahpusların genelini katılmayı sağlayacak şekilde yaygınlaştırılması, ¹⁵¹ - Hafta sonu görüşlerine, mahpusların sadece öğrenci olan çocuklarının kabul edilmesi, okul çağı öncesindeki çocuklar dâhil olmak üzere mahpusların öğrenci olmayan çocuklarının kabul edilmemesi biçimindeki uygulamanın sonlandırılarak öğrenci olma şartı aranmaksızın mahpusların çocukları ile hafta sonu açık görüşlerini yapabilmeleri, ¹⁵² -Televizyon kanallarının çeşitliliğinin artırılması, farklı dillerde yayın yapan kanalların eklenmesi, ¹⁵³ tavsiye edilmiştir.

144 Bandırma 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti Raporu, para. 5.

145 A.g.r., para. 6.

146 A.g.r., para. 31.

147 A.g.r., para. 46.

148 A.g.r., para. 63.

149 A.g.r., para. 79.

150 Bandırma 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti Raporu, para. 86.

151 A.g.r., para. 88.

152 A.g.r., para. 91.

153 A.g.r., para. 92.

Ziyaret Edilen Kurum	Bandırma 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
Ziyaret Tarihi	12.03.2020
Ziyaret Türü ve Amacı	Habersiz/Planlı İzleme Ziyareti
Ziyaret Edilen Kurum Hakkında Bilgiler	Bandırma 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Balıkesir'in Bandırma ilçesinde Bandırma Ceza İnfaz Kurumu Yerleşkesinde hizmet vermektedir. 2013 yılında hizmete açılan söz konusu yerleşke içerisinde, 2 adet T Tipi, 1 adet M Tipi ve 1 adet açık ceza infaz kurumu bulunmaktadır. ¹⁵⁴ Bandırma 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun artırılmış kapasitesi 1000 kişidir. Ziyaret tarihi itibarıyla Kurumda; 1091'i hükümlü, 289'u tutuklu olmak üzere toplam 1380 erkek mahpus bulunmaktadır. 15.04.2020 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 7242 sayılı <i>Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun</i> sonrasında 1098 mahpus tutulduğu bilgisi edinilmiştir. ¹⁵⁵
Tespit Örnekleri	<p>-Bazı mahpuslar, infaz ve koruma memurlarının kendilerine bazen kaba ve onur kırıcı şekilde davrandığından aralarında gerilim oluşabildiğini ve memurlarda iletişim eksikliği olduğunu iddia etmiştir.¹⁵⁶</p> <p>-Kurumda yaşanan ve ilgili mercilere bildirilen on dokuz adet adli vaka bulunmakta olup son bir yıl içinde işkence ve kötü muamele iddiası ile başvuruda bulunan bir mahpus bulunmaktadır. Bu başvuru ilgili kişinin gözaltında iken yaşadığı bir olayla ilgili olup Kurum tarafından gerekli mercilere mahpusun şikâyet dilekçesinin gönderildiği ifade edilmiştir.¹⁵⁷</p> <p>- Kurumda engelli mahpuslara yönelik koğuş bulunmakta olup bu koğuşun diğer koğuşlardan farkı ise tuvalet ve banyosunun aynı yerde olması ve tuvaletinde klozet bulunmasıdır.¹⁵⁸</p>
Tavsiye Örnekleri	<p>- Kurum İdaresinin personelin olumsuz davranışlarına yönelik önlemler almaya çalıştığı gözetilerek; kişiler arası iletişim yeteneğinin geliştirilmesi için hizmet içi eğitim müfredatına öfke kontrol eğitimi, kriz müdahalesi eğitimi, psiko-sosyal eğitim gibi özel eğitimlerin dâhil edilmesi,¹⁵⁹</p> <p>- Kuruma girişte yapılan aramalarda arama giysisi ya da Kurumun temin edeceği kıyafetler kullanılarak mahremiyetin gözetilmesi,¹⁶⁰</p> <p>- Mahpusların dilekçelerinin akıbetini öğrenebilmeleri için dilekçe kurum çıkış sayısı olan belge verilmesine yönelik düzenleme yapılması,¹⁶¹</p> <p>- Kurumdaki eski ve kullanılamaz durumda olan yatakların değiştirilmesi ve mahpuslara temiz battaniye ve nevresimlerin sağlanması,¹⁶²</p> <p>- Kurumdaki mahpusların ailelerinin ikametlerine yakın olan ceza infaz kurumlarında tutulmasının uygunluğunun değerlendirilmesi¹⁶³ tavsiye edilmiştir.</p>

154 Bandırma 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti Raporu, para. 12.

155 A.g.r., para. 18.

156 Bandırma 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti Raporu, para. 27.

157 A.g.r., para. 32.

158 A.g.r., para. 43.

159 A.g.r., para. 83.

160 A.g.r., para. 83.

161 A.g.r., para. 85.

162 A.g.r., para. 86.

163 A.g.r., para. 98.

Ziyaret Edilen Kurum	Ankara Akyurt Geri Gönderme Merkezi
Ziyaret Tarihi	14.08.2020
Ziyaret Türü ve Amacı	Habersiz/ Planlı İzleme Ziyareti
Ziyaret Edilen Kurum Hakkında Bilgiler	<p>Çevre alanı 15.000 metrekare olan Merkez bloğu, 30.000 metrekarelik bir alan üzerine kurulmuştur. 2019 yılında inşa edilen Merkez, 2019 yılı Ekim ayı itibarıyla da yabancı kabulüne başlamıştır. Ziyaret tarihi itibarıyla Merkez, ülkemizde hizmete açılan en yeni geri gönderme merkezidir. Merkez, 800 yatak kapasitesine sahip olmakla birlikte ziyaret tarihi itibarıyla 500 yatak kapasitesi ile hizmet vermektedir. Merkezin ortak kullanım alanlarında; revir, yemekhane, havalandırma alanları, görüşme odaları, çocuk oyun odası, kütüphane, ibadet odaları bulunmaktadır.</p> <p>Merkezin 5 adet hizmet aracı bulunmaktadır. Merkezde kalan özgürlüğünden mahrum bırakılanların sayısı, düzensiz göç hareketlerine göre değişiklik gösterebilmektedir. Ziyaret tarihi itibarı ile Merkezde 416 özgürlüğünden mahrum bırakılan bulunmaktadır.</p>
Tespit Örnekleri	<p>- Özgürlüğünden mahrum bırakılanların barındırıldığı odalar genel olarak 6 ve 10 kişilik olacak şekilde oluşturulmuştur. Bunun yanında, 20 kişilik odalar da mevcuttur. Merkez kapasitesinin doluluk oranının yarısına dahi ulaşılmadığı, COVID-19 pandemisi sürecinde tedbirler kapsamında odalarda genellikle 4 kişinin kaldığı tespit edilmiştir.¹⁶⁴</p> <p>- Merkez genelinde rahatsız edici düzeyde sinek yoğunluğu tespit edilmiştir.¹⁶⁵</p> <p>- Özgürlüğünden mahrum bırakılanların yemeklerden genel olarak memnun olduğu, bununla birlikte haftada yalnızca bir kez meyve çıkmasının özellikle çocuklar için oldukça az olduğu ve bunun artırılması yönünde yoğun talebin olduğu tespit edilmiştir.¹⁶⁶</p>
Tavsiye Örnekleri	<p>- Özgürlüğünden mahrum bırakılanların Merkeze ilk gelişlerinde tutulma sebepleri, hakları ve yükümlülükleri konusunda bilgilendirilmesinin, yazılı ve anlayabilecekleri dilde sistematik olarak yapılması, bu amaçla farklı dillerde yazılı ve görsel materyaller hazırlanarak baro iletişim numaralarının görünür yerlere asılması,¹⁶⁷</p> <p>- Merkez kütüphanesindeki kitapların çocuk ve yetişkinlere hitap edecek şekilde farklı türlerde ve dillerde çeşitliliğinin artırılması ve kullanıma açılması,¹⁶⁸</p> <p>- Merkezde gerçekleşen su kesintileri nedeniyle yaşanabilecek mağduriyetlerin önüne geçebilmek adına Merkeze şehir şebekesinden düzenli su hizmetinin sağlanması için gerekli çalışmaların yapılması¹⁶⁹ tavsiye edilmiştir.</p>

164 Ankara Akyurt Geri Gönderim Merkezi Raporu, para. 36.

165 A.g.r., para. 45.

166 Ankara Akyurt Geri Gönderim Merkezi Raporu, para. 66.

167 A.g.r., para. 87.

168 A.g.r., para. 90.

169 A.g.r., para. 100.

Ziyaret Edilen Kurum	Elmadağ Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumu
Ziyaret Tarihi	04.12.2020
Ziyaret Türü ve Amacı	Habersiz/Planlı İzleme Ziyareti
Ziyaret Edilen Kurum Hakkında Bilgiler	- 2018 yılında faaliyete başlamış olan Elmadağ Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumu; Ankara'ya 40 km mesafedeki Elmadağ ilçesinde bulunmaktadır. Kurumun toplam yüz ölçümü 14.316 m ² olup binanın oturduğu alan 2100 m ² 'dir. Kapalı ceza infaz kurumundan dönüştürülen Kurumda havalandırma bahçesi olan 9 adet koğuş bulunmaktadır. Koğuşlar toplamda 100 hükümlü kalacak şekilde planlanmıştır. İki koğuşun alanı 96 m ² , bir koğuşun 64 m ² , dört koğuşun 45 m ² , iki koğuşun ise 20 m ² 'dir. 45 m ² 'lik koğuşlardan biri annesi yanında kalan çocuklar için oyun alanı olarak düzenlenmiştir. Bu oyun alanının düzeni ve içinin tasarımı heyetimizce iyi uygulama örneği olarak değerlendirilmiştir. 20 m ² 'lik iki koğuş ise COVID-19 tedbirleri kapsamında müşahede koğuşu olarak kullanılmaktadır. Kuruma yeni gelen mahpuslar PCR testi yapılarak 14 gün süreyle bu koğuşlarda gözlem altında tutulmaktadır. Kurumda ayrıca hükümlü ve personelin yararlanabileceği bir spor alanı, hükümlülerin yanlarında bulunan çocuklarının kullanabilmesi için bir adet kreş ve oyun parkı, kütüphane, sağlık birimi, hükümlü ve personel yemekhanesi, ziyaret görüş alanı, kuaför, hükümlü ve hükümlü yakınlarının faydalanabileceği kafeterya, kantin ve çardaklar bulunmaktadır. ¹⁷⁰
Tespit Örnekleri	- Mahpuslarla yapılan görüşmelerde Kurum binasının eski olması nedeniyle koğuşların serin olduğu dile getirilmiştir. ¹⁷¹ - Karantinadaki mahpuslara yemeklerin koğuş kapısından temas olmaksızın tek kullanımlık olmayan tabldot bırakmak suretiyle verildiği ancak bazen mahpusların taleplerini duyurmak için koridordan infaz koruma memurlarının geçmesini bekledikleri ve mağduriyet yaşayabildikleri daha önce karantina koğuşunda kalan mahpuslarla yapılan görüşmelerde belirtilmiştir. ¹⁷² - İş yurtlarından ayrı olarak genel bütçe iş kolunda çalışan mahpuslardan personel yemekhanesinde görevli olarak çalışanların; 07:00-23:00 saatleri arasında çalıştıkları, personelin yemeğe düzensiz saatlerde gelmeleri sebebiyle mola saatlerinin olmadığı, hatta zaman zaman kendi öğlen yemeklerini dahi yiyemedikleri, maaşlarının 3 aydır yatırılmadığı iddialarına ilişkin idare ile görüşülmüştür. Ödemelerin yapılması için ilgili resmi yazıların yazıldığı ve konunun çözüleceği belirtilmiştir. ¹⁷³
Tavsiye Örnekleri	- Kış şartlarında çamaşırların elde yıkanması ve kurutulmasının zorluğu nedeniyle çamaşır makinelerinin tamir ettirilip kullanıma hazır hale getirilmesi, ¹⁷⁴ - Mahpusların görüşler sırasında yakınları ile uygun şartlarda iletişim kurabilmeleri adına fiziki temasın önlenmesi amacıyla özel cam bölüm ile ayrılmış görüş alanına, cam bölmenin her iki tarafında bulunan kişilerin görüşme yapabileceği telefonların konulması, ¹⁷⁵ - Salgın döneminde açık görüşlerin risk barındırması ve ulaşım, sokağa çıkma kısıtlamalarından ötürü sekteye uğraması nedenleriyle, ACEP ¹⁷⁶ kapsamında Sincan Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda başlatılan görüntülü aile görüşmeleri uygulamasının teknik altyapısının yurt genelinde kurulması, bu sisteme Elmadağ Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumunun da entegrasyonunun sağlanması, ¹⁷⁷ tavsiye edilmiştir.

170 Elmadağ Kadın Açık Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti Raporu, para. 5.

171 A.g.r., para. 44.

172 A.g.r., para. 74.

173 A.g.r., para. 103.

174 A.g.r., para. 115.

175 A.g.r., para. 125.

176 Ceza İnfaz kurumlarında hâlihazırda yapılan uygulamaların teknolojik gelişmelerden faydalanarak geliştirilmesi, daha önce hiç yapılmamış yeni teknolojik uygulamaların ceza infaz kurumlarına entegrasyonu ve bu sayede kurumlarda yapılan işlerin güvenilirliğinin artırılarak daha hızlı ve daha az iş gücü ile yapılmasının amaçlandığı proje.

177 A.g.r., para. 129.

Ziyaret Edilen Kurum	Eskişehir L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu
Ziyaret Tarihi	14.12.2020
Ziyaret Türü ve Amacı	Habersiz/ Planlı İzleme Ziyareti
Ziyaret Edilen Kurum Hakkında Bilgiler	2019 yılı Temmuz ayında faaliyete geçmiş olan Eskişehir L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu, Eskişehir Seyitgazi karayolunun 14. kilometresinde ve Odunpazarı ilçesinde yer almaktadır. Eskişehir H Tipi Ceza İnfaz Kurumu ve Eskişehir 2 No.lu Açık Ceza İnfaz Kurumu ile aynı yerleşke içerisinde bulunmaktadır. Eskişehir L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunun arttırılmış kapasitesi 1800 kişidir. Kurumda 1040'ı hükümlü, 438'i tutuklu olmak üzere toplam 1478 mahpus bulunmaktadır. Ziyaret tarihi itibariyle 1 mahpusun İstanbul Bakırköy Ruh Hastalığı Hastanesinde ve 161 kişinin COVID-19 izni ile kurumda bulunmadığı ve hâlihazırda 1316 mahpusun tutulduğu bilgisi idare-den edinilmiştir. ¹⁷⁸
Tespit Örnekleri	<p>- COVID-19 salgını döneminde; Eskişehir L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda izolasyona tabi tutulan ve görev yapan personel göreve başlamadan 48 saat önce PCR testine tabi tutulmakta ve sonuçları negatif çıktıktan sonra görevlerine başlamaktadır. Kurum personeli 24 saat çalışma ve 24 saat dinlenme şeklinde 10 gün dönüşümlü olarak görevlerini ifa etmekte, 10 günlük izolasyon sürecini Eskişehir Açık Ceza İnfaz Kurumunda ve sonraki 10 günü evlerinde geçirmektedirler.¹⁷⁹</p> <p>- Kurumda avukat görüşleri; avukat görüş mahallinde veya kapalı görüş alanlarında temas kurmaksızın ve maske kullanarak gerçekleştirilmektedir.¹⁸⁰</p> <p>- Mahpuslar bir sorun ile karşılaştıklarında, taleplerini iletmek istediklerinde veya acil durumlarda koşullarda yer alan butonu kullanarak görevli personel ile iletişim kurmaktadır. Görüşme gerçekleştirilen bazı mahpuslar koşullarında butonların arızalı olduğunu, personel ile iletişim kurmak istediklerinde zorluk yaşayabildiklerini dile getirmişlerdir. İdare ile yapılan görüşmede mahpusların talepleri aktarılmış ve idare butonların arızalı olduğunu ifade etmiştir.¹⁸¹</p>
Tavsiye Örnekleri	<p>- Kıyafet, nevresim ve çarşaf gibi kişisel eşyalar elde yıkanmakta olup; yüksek sıcaklıklarda yıkama özelliğine sahip çamaşır makinelerine göre yeterli hijyen sağlanmaktadır. Ayrıca kış mevsimi şartlarında elde yıkama ve kurutma zorluğu yaşanmaktadır. Bu bağlamda çamaşır yıkama ve kurutma işlemlerinin kısa vadede Eskişehir 2 No.lu Açık Ceza İnfaz Kurumunda sağlanması; uzun vadede Kurumun yeni faaliyete geçtiği göz önünde de tutularak çamaşırhane kurulması adına girişimlerin yapılması gerektiği¹⁸²,</p> <p>- Koşullardaki arızalı butonların tamir edilmesi¹⁸³,</p> <p>- COVID-19 tanısı konulan, temaslı olan veya Kurum dışından gelen mahpusların tutulduğu karantina koşullarında diğer koşullardaki mevcut benzer şartların benimsenmesi, karantina koşullarına mahpusların vakitlerini geçirebilmek adına TV sağlanması¹⁸⁴tavsiye edilmiştir.</p>

178 Eskişehir L Tipi Ceza İnfaz Kurumu Ziyaret Raporu, para. 14, 24.

179 Eskişehir L Tipi Ceza İnfaz Kurumu Ziyaret Raporu, para. 35.

180 A.g.r., para. 43.

181 A.g.r., para. 64.

182 A.g.r., para. 94.

183 A.g.r., para. 95.

184 A.g.r., para. 99.

Ziyaret Edilen Kurum	Eskişehir İl Emniyet Müdürlüğü Nezarethaneleri
Ziyaret Tarihi	14.12.2020
Ziyaret Türü ve Amacı	Habersiz/Planlı İzleme Ziyareti
Ziyaret Edilen Kurum Hakkında Bilgiler	İl Emniyet Müdürlüğü ana hizmet binası bünyesinde; Asayiş Şube Müdürlüğü, Çocuk Şube Müdürlüğü ve Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü olmak üzere üç adet nezarethane birimi bulunmaktadır. Emniyet Müdürlüğü ana hizmet binasındaki tüm şubelerde özgürlüğünden mahrum bırakılan kadınlar için ayrı bir nezarethane bölümü bulunmadığı, fakat tutulanların nezarethane odalarına cinsiyetlerine göre ayrı olarak yerleştirildikleri belirtilmiştir. ¹⁸⁵
Tespit Örnekleri	<ul style="list-style-type: none">- Asayiş Şube Müdürlüğü Nezarethaneleri doğal ışığı pencere vasıtasıyla almakta olup doğal ışık miktarı yeterli değildir.¹⁸⁶- Her ne kadar Çocuk Şube Müdürlüğü Nezarethaneleri katında müdafî odası bulunsa da, odanın çift kapısının bulunduğu, ifade alma odasından müdafî odasına çevrildiğinden iki bölümden oluştuğu, aradaki reflektör camın kırık olduğu, ayrıca odada masa da bulunmadığı görülmüştür.¹⁸⁷- Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü Nezarethane personelinin son bir yıl içerisinde insan hakları alanında, özgürlüğünden mahrum bırakılanlar ve özellikle hassas gruplara yönelik muamele konusunda, herhangi bir eğitim almadığı belirtilmiştir.¹⁸⁸
Tavsiye Örnekleri	<ul style="list-style-type: none">- Asayiş Şube Müdürlüğü Nezarethanelerindeki özgürlüğünden mahrum bırakılanlara kişisel bakım ve temizlik olanaklarının sağlanması, tuvaletlerdeki tuvalet kağıdı ve temizlik malzemelerinin düzenli şekilde kontrol edilerek temin edilmesi,¹⁸⁹- Çocuk Şube Müdürlüğü Nezarethanelerindeki tuvalet kapılarının 1.50 cm yüksekliğinde ve üst bölmesinin oldukça alçak olduğu tespit edildiğinden, özgürlüğünden mahrum bırakılan çocukların mahremiyetine uygunsuz olduğu değerlendirilen mevcut tuvalet kapılarının değiştirilmesi,¹⁹⁰- Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü Nezarethane katındaki avukat görüşme odasının yeterli büyüklükte olmaması ve ses yalıtımının sağlanmaması nedeniyle içerideki seslerin oda dışından duyulabildiği tespit edilmiştir. Bu nedenlerle avukat görüşmeleri için kattaki başka bir odanın hazırlanması,¹⁹¹ tavsiye edilmiştir.

185 Eskişehir İl Emniyet Müdürlüğü Nezarethaneleri Ziyareti Raporu, m.9, 11.

186 A.g.r., para. 29.

187 A.g.r., para. 45.

188 A.g.r., para. 71.

189 A.g.r., para. 73/a.

190 A.g.r., para. 73/b.

191 A.g.r., para. 73/c.

Ziyaret Edilen Kurum	Ankara Saray Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü
Ziyaret Tarihi	18.12.2020
Ziyaret Türü ve Amacı	Habersiz/Takip Ziyareti
Ziyaret Edilen Kurum Hakkında Bilgiler	Saray Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde, Pursaklar Kaymakamlığına bağlı olarak hizmet vermektedir. Saray Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü, iki katlı 27 ev ve 1 idari binadan oluşmaktadır. Evlerin 23 tanesi çocukların barınması için, 1 tanesi revir, 3 tanesi de eğitim, sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetler için kullanılmaktadır. 13 ve 18 yaş arasındaki kız çocuklarının kaldığı 160 kişi kapasiteli kuruluştaki 12 Aralık 2020 tarihi itibarıyla fiili olarak 5395 sayılı Kanun ile koruma ve bakım altına alınmış 259 çocuk ve 1 çocuk misafiri olmak üzere toplam 260 çocuk bulunmaktadır. ¹⁹²
Tespit Örnekleri	<p>- COVID-19 pandemisi sonrasında hastalığın yayılımının önlenmesi amacıyla merkezde alınan bazı tedbirler gereği, el işi faaliyetleri dışında kalan sosyal aktivitelere ara verildiği ifade edilmiştir. Merkeze kendi imkânları ile ulaşan ve çeşitli aktiviteler yapan 75 bireysel gönüllünün ve gönüllü 5 Üniversite Topluluğunun bulunduğu, ancak bireysel çalışmalara da salgın nedeni ile ara verildiği belirtilmiştir.¹⁹³</p> <p>- Merkezin genelinin aydınlatmasının yeterli seviyede olduğu ve güneş ışığını oldukça iyi aldığı gözlemlenmiştir. Kendileri ile görüşme yapılan çocuklar kaldıkları evlerde aydınlatmanın yeterli seviyede olduğunu, istedikleri vakit sıcak suya erişimlerinin olduğunu, ama zorunlu olarak güneş banyo yaptıklarını, evlerinin sıcaklığından memnun olduklarını ifade etmişlerdir.¹⁹⁴</p> <p>- Merkezde salgın hastalık nedeni ile eğitimine online devam eden öğrenciler için kablosuz internet ağı kurulduğu tespit edilmiştir.¹⁹⁵</p>
Tavsiye Örnekleri	<p>- Merkezde kalan çocukların liseye kayıt işlemlerinde meslek lisesi yanında diğer eğitim kurumlarının da bilgi, yetenek ve ilgilerine göre değerlendirilmeye alınması,¹⁹⁶</p> <p>- Merkezin kapasite üstü hizmet vermesi ve yapılan mesleki çalışmaların yoğunluğu nedeniyle merkez sosyal servis biriminde görevlendirilecek meslek elemanlarının sayısının artırılması yönünde girişimlerde bulunulması tavsiye edilmiştir.¹⁹⁷</p>

*Pandemi tedbirlerinden dolayı evler ziyaret edilememiştir.

192 Saray Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü Ziyareti Raporu, para. 8, 12-13.

193 Saray Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü Ziyareti Raporu, para. 20.

194 A.g.r., para. 36.

195 A.g.r., para. 40.

196 Ankara Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü Ziyareti Raporu, para. 75.

197 A.g.r., para. 76.

Ziyaret Edilen Kurum	Ankara Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü Nezarethaneleri
Ziyaret Tarihi	Çeşitli Tarihler
Ziyaret Türü ve Amacı	Habersiz/Planlı İzleme Ziyareti
Ziyaret Edilen Kurum Hakkında Bilgiler	Terörle Mücadele Şube Müdürlüğüne ait nezarethaneler Emniyet Müdürlüğü Ek Hizmet Binası Şehit Altuğ Verdi yerleşkesi içerisinde yer almaktadır ve sadece Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü tarafından kullanılmaktadır. Fazla sayıda tutulan olması durumunda kişilerin tutulacağı ya da uygun hale getirilebilecek başka yer bulunmamaktadır. Ancak tutulan kişilerin fazla sayıda olabileceği düşünülerek 15 Mayıs 2019 tarihinde 16 nezarethanelik ek bina yapımı tamamlanmış ve hizmete açılmıştır. Zaruri haller dışında nezarethanelerde 2 kişinin kaldığı ifade edilmiştir. ¹⁹⁸
Tespit Örnekleri	- Kayıt defterlerinde yapılan fiziki incelemede, defterlerin; nezarete alınacak kişinin kimlik bilgileri, gözaltına alınmasına ilişkin esas bilgiler, giriş işlemlerine ilişkin bilgiler, şüpheli ile ilgili işlemlere ilişkin bilgiler ve çıkış işlemlerine ilişkin bilgileri ihtiva ettikleri, bu başlıklar altında ayrıntılı olarak kayıt işlemlerinin yapıldığı anlaşılmıştır. ¹⁹⁹ - İfade alma odası zemininin temizliği kolayca yapılabilen ve insan sağlığına uygun malzeme ile kaplı olduğu, odanın ses yankısını önleyerek ses kaydının net bir şekilde yapılabilmesi ve dışardan gelebilecek seslerin ifade alma işlemini olumsuz etkilememesi için ses yalıtımlı olduğu görülmüştür. Oda kapısının ifade verenin dikkatini dağıtmayacak bir konumda ses izolasyonu yapılmış bağımsız bir giriş şeklinde olduğu görülmüştür. Odada ısıtma ve soğutma sisteminin olduğu, yeterli masa ve sandalyenin bulunduğu tespit edilmiştir. ²⁰⁰
Tavsiye Örnekleri	- Müdafii görüşme odasında avukat ile tutulan arasında fiziki teması ve yüz yüze görüşmeyi engelleyecek şekilde bir camın mevcut olduğu, görüşmelerin görüntülü olarak bilgisayar yardımıyla yapıldığı, Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği madde 21'e göre gözaltına alınan ile müdafii arasında yazışma yapılabileceği, bu amaçla yakalanan kişiye talebi halinde görüşme sırasında kalem kâğıt verileceği, bu doğrultuda yakalanan kişi ile müdafii fiziki temasına imkân sağlanmak gerektiği, yine BM Hapsedilenler için standart asgari kurallar (Nelson Mandela kuralları) madde 120'ye göre tutulanla müdafii arasındaki görüşmenin gizli talimat verme dahil sansürlü ve tam bir gizlilik içinde olması gerektiği, sonuç olarak müdafii ile tutulan arasındaki görüşmelerin, yazışmaya da imkan verecek şekilde gerçekleştirilmesinin sağlanması, ²⁰¹ kişiye talebi halinde görüşme sırasında kalem kâğıt verileceği, bu doğrultuda yakalanan kişi ile müdafii fiziki temasına imkân sağlanmak gerektiği, yine BM Hapsedilenler için standart asgari kurallar (Nelson Mandela kuralları) madde 120'ye göre tutulanla müdafii arasındaki görüşmenin gizli talimat verme dahil sansürlü ve tam bir gizlilik içinde olması gerektiği, sonuç olarak müdafii ile tutulan arasındaki görüşmelerin, yazışmaya da imkan verecek şekilde gerçekleştirilmesinin sağlanması, ²⁰¹ - Bazı nezarethane odalarında kalorifer veya askılı tesisat borularının olduğu, kolluk görevlilerinin nezaret altında bulunan kişilere karşı görevlerinin, bu kişilerin güvenliğini ve fiziksel sağlığını sağlamak sorumluluğunu da içerdiği dikkate alındığında, bahse konu kalorifer ve askılı tesisat borularının, yakalananın veya gözaltına alınanın kendisine zarar vermeyecek şekilde yeniden düzenlenmesi ²⁰² tavsiye edilmiştir.

198 A.g.r., para. 9, 11.

199 A.g.r., para. 30.

200 A.g.r., para. 31.

201 A.g.r., para. 35.

202 A.g.r., para. 37.

Ziyaret Edilen Kurum	Ümitköy Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi
Ziyaret Tarihi	25.12.2020
Ziyaret Türü ve Amacı	Habersiz/Takip Ziyareti
Ziyaret Edilen Kurum Hakkında Bilgiler	<p>- Merkezin kapasitesi 66 kişi bakım birimi ve 46 kişi Huzurevi olmak üzere 122 kişidir. Hâlihazırda 100 yaşlının merkez içerisinde olduğu, 6 yaşlının kronik sağlık problemlerinden dolayı hastanede olduğu idarece belirtilmiştir. Ana hizmet binası, giriş kat ve idari birim olmak üzere 2 katlı 5 bloktan oluşmaktadır. Merkezin 43 huzurevi birimi odası, 24 rehabilitasyon odası, ayrıca 2 katlı 14 odalı (rehabilitasyon odası) ek hizmet binasından oluşan prefabrike bir yapıda olduğu bilgisi verilmiştir. Merkezde huzurevi birimi yaşlı odaları çoğunlukla tek kişilik odalardan oluşmakta ve tek kişilik odaya kabulü yapılan sakinlerin odalarını daha önceki yaşamına uygun olarak evinden de getireceği eşyalarla düzenlemesine izin verilmektedir.²⁰³</p>
Tespit Örnekleri	<p>- Merkezde görevli 7 sağlık personelinin olduğu, içlerinde 2 kişinin 6 aylık geçici görevlendirmeye geldiği ve görev sürelerinin dolması sebebiyle yakında merkezden ayrılacakları, kadrolu sağlık elemanlarının iş yükünün artacağı ifade edilmiştir. Merkezde görevli sağlık personelinin iş yüklerinin hafiflemesi adına; görevli sağlık personeli sayısının artırılması gerekliliği gözlemlenmiştir.²⁰⁴</p> <p>- Merkez sakinleri, gerek salgın hastalık öncesinde gerek salgın döneminde, temel bakım ve gündelik yaşamdaki ihtiyaçlarına ilişkin olarak, personelin ve İdarenin gerekli her türlü çabayı gösterdiğini, İdare ve personelden çok memnun olduklarını, hatta merkezde kendi evlerinden daha çok rahat ettiklerini ifade etmiştir.²⁰⁵</p> <p>- Merkez sakinlerinden yakınları tarafından ziyaret edilmek istenen kişi için merkez bahçesinde, açık havada oluşturulan mesafeli alan içerisinde görüşmelerin sağlandığı gözlemlenmiştir.²⁰⁶</p>
Tavsiye Örnekleri	<p>- Merkezin amacına uygun olarak tasarlandığı, fiziksel koşullarının iyi, binanın ve bahçenin bakımlı olduğu, merkezin salgın hastalık sürecini iyi yöneterek sakinlerin hastalığa yakalanmasını engellediği, sakinlerin genel olarak hizmetlerden ve personelin tutumlarından memnuniyet duyduğu gözlemlenmiştir. Bu tür merkezlere yönelik asgari standartların belirlenmesi açısından ziyarete konu Merkezin birçok yönüyle iyi uygulama örneği olabileceği değerlendirilmiştir.²⁰⁷</p> <p>-Salgın hastalık ile birlikte iş yükü artan hizmet kollarından biri olan sağlık servisinde görev yapan personel sayısının artırılması tavsiye edilmiştir.²⁰⁸</p>

203 Ümitköy Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi Ziyareti Raporu, para.15, 17.

204 A.g.r., para. 26.

205 A.g.r., para. 57.

206 A.g.r., para. 76.

207 A.g.r., para. 80.

208 A.g.r., para. 81.

Ziyaret Edilen Kurum	Bolu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti
Ziyaret Tarihi	28.12.2020
Ziyaret Türü ve Amacı	Habersiz/Takip Ziyareti
Ziyaret Edilen Kurum Hakkında Bilgiler	- Bolu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu; 50.000 m ² açık alan, 30.000 m ² kapalı alan üzerine kurulmuştur. İhata duvarının dış kısmında Cezaevi Jandarma Bölük Komutanlığı Binası, Ziyaretçi Kabul Binası ile 2 adet 10'ar dairesel lojman binası bulunmakta olup toplamda 80.000 m ² alana sahiptir. Ceza İnfaz Kurumunun dört tarafı ihata duvarı ile örülü olup ihata duvarının üzeri dikenli tellerle kapatılarak çevrilmiştir. İhata duvarının dışında 2. nizamiye ile birlikte 8-12 metre yüksekliklerinde 5 adet Jandarma gözetleme kulesi ve 2 tanesi ihata dışında olmak üzere 6 adet nöbetçi kulübesi bulunmaktadır. İhata duvarı dışında ise; ziyaretçi kayıt ve bekleme salonu, kazan dairesi, kullanma suyu deposu ve 1. nizamiye yer almaktadır. Kurum, 103 adet 3 kişilik, 61 adet tek kişilik odalardan oluşmaktadır. Kurumun toplam kapasitesi 368 olup yatak sayısı da 368'dir. 3 kişilik odalar 25 m ² alt kat ve 25 m ² üst kat olmak üzere toplam 50 m ² 'dir. 3 kişilik odaların havalandırmaları 50 m ² 'dir. Tek kişilik odalar 10 m ² 'den oluşmakta ve yan yana bulunan 2 ya da 3 oda aynı havalandırma bahçesini kullanmaktadır. Tek kişilik odaların havalandırmaları ise 42 ile 50 m ² arasında değişmektedir. Kurumda kantin/market bulunmaktadır. ²⁰⁹
Tespit Örnekleri	- Açık görüş saatinin değişmesini talep eden tutuklu ve hükümlüler bulunmaktadır. Ailesi şehir dışından gelen tutuklu ve hükümlüler, görüş saatlerini öğleden sonraya aldıkları istediklerini ifade etmiştir. ²¹⁰ - Tutuklu ve hükümlülerle yapılan görüşmelerde haftalık kullanılan telefonla görüşme sürelerinde daha esnek davranılması gerektiği, salgın sürecinde ailelerinden daha sık bilgi almak istedikleri belirtilmiştir. ²¹¹ - Tutuklu ve hükümlülerle yapılan görüşmelerde dilekçe ile yapılan başvurulara yaklaşık bir ay gecikmeli olarak geri dönüş yapıldığından sıkıntı yaşadığını iddia edenler olmuştur. ²¹²
Tavsiye Örnekleri	- Kurumda bulunan kameraların kör noktasının olduğu bu doğrultuda kör noktaların kaldırılması, ²¹³ - Acil müdahalenin gerekli olduğu durumlarda revire tutuklu ve hükümlülerin bulunduğu ilk kattan hızlı bir geçiş yolu oluşturulması veya revirin ilk kata taşınması, kalp krizi gibi acil müdahalenin gerekli olduğu durumlarda acil müdahale için hastanın revire yetiştirilememesi tehlikesinin göz önünde bulundurulması gerektiği belirtilmiş olup söz konusu durumun F tipi Ceza İnfaz Kurumlarının mimari yapılarından kaynaklanan temel bir sorun olduğu, bu sorunun çözümü için gerekli mimari çözümlerin getirilmesi. ²¹⁴ - Kurum personel sayısının 149 olduğu, bu sayının idarece yetersiz olduğu belirtilmiş bunun sonucu olarak da bazı personelin COVID-19 salgını döneminde dönüşümlü olarak çalıştırılmadığı, infaz koruma memurlarının da salgın sürecinde ailelerinden uzak kaldığı, yeterli personel desteğinin verilmesi ile iş yükünün hafifletilmesi ²¹⁵ tavsiye edilmiştir.

4.1.3. Tavsiyelerin Uygulanmasının Takibi

UÖM görevi kapsamında gerçekleştirilen ziyaretler neticesinde ilgili kurumlara verilen tavsiyelerin uygulanıp uygulanmadığının ya da ne ölçüde uygulandığının tespit edilmesi amacıyla takip faaliyetleri de yürütülmektedir. Bu çerçevede, tavsiyelerin takibi ilgili kurumlara takip ziyareti düzenlenmesi veya resmi yazışma yöntemiyle yapılmaktadır. 2020 yılı içerisinde gerçekleştirilen 13 izleme ziyareti sonrasında kabul edilen raporlarda; Adalet Bakanlığına yönelik 11, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına yönelik 9, Sağlık Bakanlığına yönelik 6, Göç İdaresi Başkanlığına yönelik 4, diğer Bakanlıklara/Kurumlara yönelik 3 ve ziyaret edilen merkez idarelerine 89 tavsiye verilmiştir.

209 Bolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti Raporu, para. 8-9.

210 A.g.r., para. 41.

211 A.g.r., para. 47.

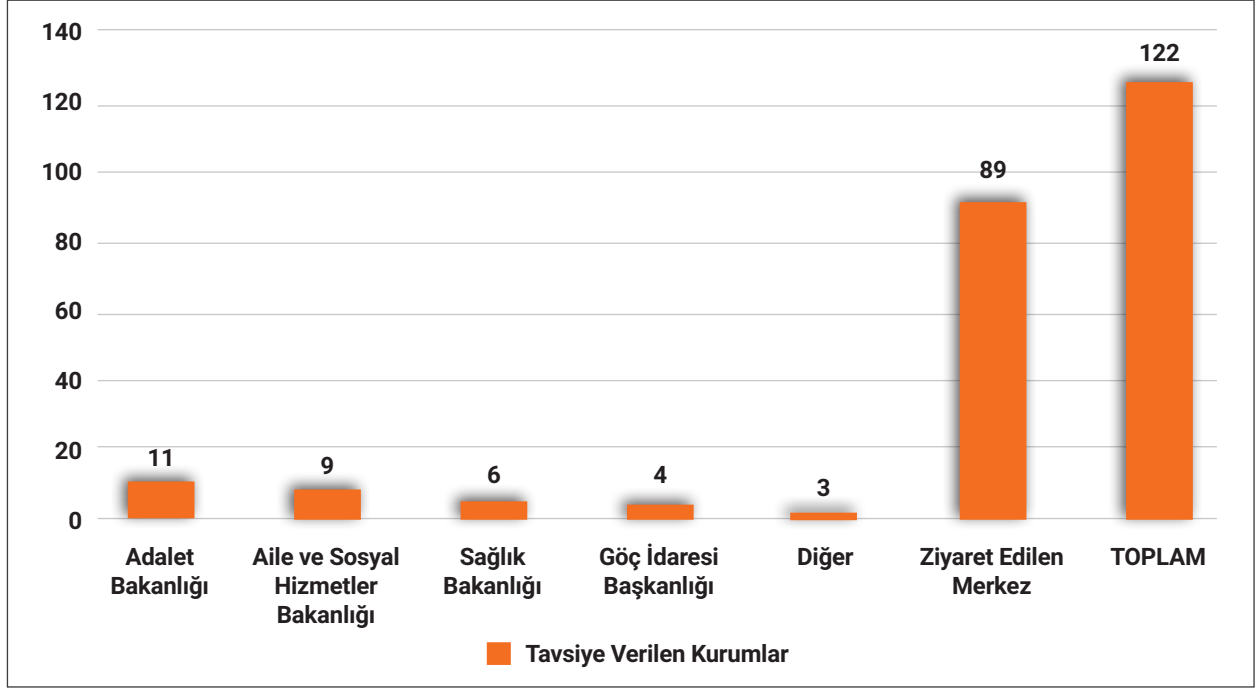
212 Bolu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Ziyareti Raporu, para. 65.

213 A.g.r., para. 79.

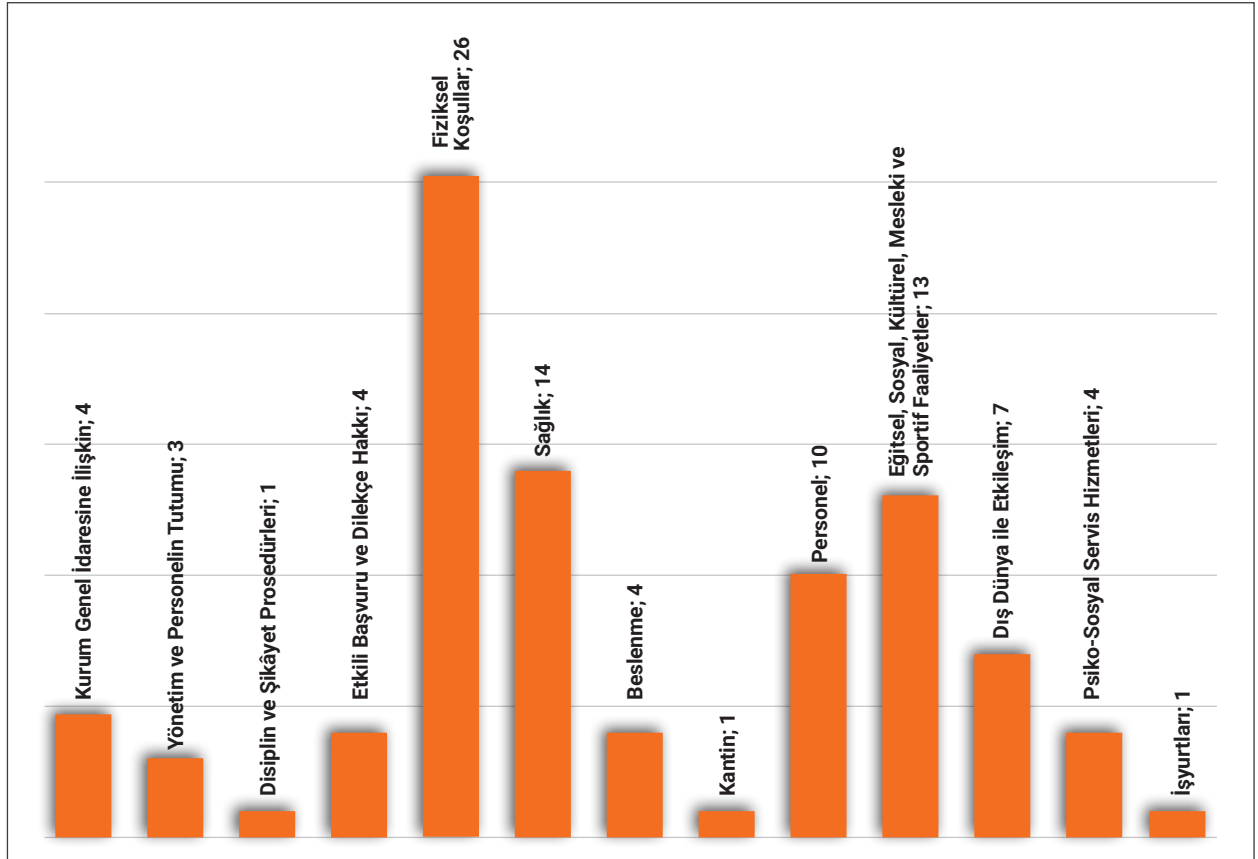
214 A.g.r., para. 86.

215 A.g.r., para. 87.

Tablo 32: 2020 Yılı Ziyaretleri Sonucunda Kurumlara İletilen Tavsiyelerin Sayısal Dağılımı

Tablo 33: 2020 Yılı Ziyaretleri Sonucunda Kurumlara İletilen Tavsiyelerin Konu Bakımından Sayısal Dağılımı

2020 yılı raporları ile ilgili kurumlara iletilen tavsiyelerin takibine ilişkin örnekler şu şekildedir:

Tavsiye	Bandırma 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumundaki kalabalıklaşmanın 7242 sayılı Kanun ile azaldığı gözetilmekle birlikte mahpuslar doktora üç haftada bir erişebilmekte ve hastanelere sevkler gecikebilmektedir. Bu bağlamda mahpusların sağlık hizmetlerine erişebilmesinin haftada bir gün olacak şekilde sağlanması gerektiği tavsiyesine ilişkin olarak:
Takip	Kurumda bulunan mahpusların dilekçe vermek suretiyle revire çıkışlarının gerçekleştirildiği, bu sürenin minimum düzeyde tutulduğu, hastaneye sevkine karar verilenlerin sevklerinin cezaevi yönetimi ve Jandarma Bölük Komutanlığı koordinasyonunda gerçekleştirildiği, sevk bekleyen hasta sayısının 10 (on) kişinin altında olduğu belirtilmiştir. Bu çerçevede söz konusu tavsiye kısmen yerine getirilmiştir.
Tavsiye	COVID-19 salgınına önlemeye yönelik DSÖ'nün temizliğin önemini belirttiği göz önünde bulundurarak; Bandırma 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna kantinde hijyen ürünlerinin artırılması, imkanı olmayan mahpuslara ücretsiz sağlanması gerektiği tavsiyesine ilişkin olarak:
Takip	COVID-19 salgını ile ilgili gerekli önlemlerin alındığı, dezenfeksiyon işlemlerinin düzenli aralıklarla gerçekleştirildiği; cezaevi kantininde gerekli dezenfeksiyon malzemelerinin temin edilebildiği, ayrıca koşulların sürekli dezenfekte edildiği belirtilmiş olup sağlık tedbirleri kapsamında herhangi bir eksikliğin tespit edilmediği, bu doğrultuda tavsiyenin yerine getirildiği anlaşılmıştır.
Tavsiye	Bandırma 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumundaki mahpusların sağlık hizmetlerine daha hızlı erişebilmeleri için tam mesai çalışan hekim görevlendirilmesi gerektiği tavsiyesine ilişkin olarak:
Takip	Bandırma 4 No.lu Cezaevi Aile Sağlığı Merkezinde hizmet veren 37 No.lu Aile Hekimliği Birimi M Tipi Kapalı Cezaevi ile 2 No.lu T Tipi Kapalı Cezaevinde hizmet vermek üzere bırakılmış ve 1 No.lu T Tipi Kapalı Cezaevi ile Açık Cezaevinde hizmet vermek üzere Bandırma 14 No.lu Cezaevi Aile Sağlığı Merkezi bünyesinde 38 No.lu Aile Hekimliği Birimi açılmıştır. Bu bağlamda halen 2 aile hekimi tarafından hizmet verilmektedir. Tam mesai ile çalışan hekim görevlendirilmediği için tavsiye geçerliliğini korumaktadır.

5. BÖLÜM

5.1. -Başvurular

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, 6701 sayılı Kanun'un 9/1-i maddesi uyarınca özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin UÖM görevi kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmekle görevli olup bu başvurular, 6701 sayılı Kanun ve 24 Kasım 2017 tarih ve 30250 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik hükümleri kapsamında incelemekte ve sonuçlandırmaktadır.

Başvurular, Kurum tarafından oluşturulan elektronik sistem aracılığıyla (online başvuru), elden veya posta yoluyla ya da aslı 15 gün içerisinde Kurumumuza ulaştırılması kaydıyla faks ve e-posta yoluyla yapılabilmektedir. Ayrıca, illerde valilikler, ilçelerde kaymakamlıklar aracılığıyla Kurumumuza başvuru yapılması mümkündür.

6701 sayılı Kanun'un 17/1 ve 17/8 maddeleri gereği, UÖM kapsamında Kurumumuza başvuru yapılmadan önce 6701 sayılı Kanun'a aykırı olduğu iddia edilen uygulamanın düzeltilmesinin ilgili taraftan talep edilmesi gerekmektedir. Kişiler, bu taleplerinin reddedilmesi veya otuz gün içerisinde kendilerine cevap verilmemesi hâlinde Kuruma başvuru yapabilecektir. Kanuna aykırı olduğu iddia edilen uygulamanın düzeltilmesi ilgili taraftan talep edilmeden yapılan başvurular hakkında ilgili tarafın inceleme yapması amacıyla gönderme kararı verilmektedir. Gönderme kararı aynı zamanda başvurucuya da tebliğ edilmektedir.²¹⁶ Ayrıca 6701 sayılı Kanun'un 17/4 maddesi gereği, yasama ve yargı yetkilerinin kullanılmasına ilişkin işlemler, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu kararları ile Anayasanın yargı denetimi dışında bıraktığı işlemler başvuru konusu olamamaktadır. Bu doğrultuda, bu hüküm kapsamında olduğu ön inceleme aşamasında tespit edilen başvurular hakkında incelemezlik kararı verilmektedir.²¹⁷ Öte yandan yapılan ilk değerlendirmeye göre, 6701 sayılı Kanuna göre geçerli bir başvuru şartını taşımadığı anlaşılan başvurular, hak kaybına sebebiyet verilmemesi için başta Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü olmak üzere ilgili makamlara iletilmektedir.

Kurumun görev alanı içerisine girmeyen başvurular, hakkın kötüye kullanılması niteliğindeki başvurular ile dava konusu olmuş başvurular ise işleme alınmamaktadır.

Kurumumuza yapılan başvurulardan başvuru şartlarını yerine getirenler hakkında esas yönünden inceleme yapılmaktadır. Bu kapsamda öncelikle, 6701 sayılı Kanun'un ilgili hükümleri gereği başvuru dilekçeleri ihlal iddiasına muhatap taraf/taraflara gönderilerek muhatap/muhataplardan iddialara ilişkin yazılı görüş sunması talep edilmektedir. Yazılı görüşün, istemin tebliğinden itibaren on beş gün içinde Kurumumuza ulaştırılması gerekmektedir. Gelen cevabi görüş, başvuran kişiye tebliğ edilmekte ve başvurudan cevaba ilişkin kendi görüşünü tebliğden itibaren en geç on beş gün içinde Kurumumuza sunması istenmektedir. Talep hâlinde Başkan bu süreleri bir defaya mahsus olmak üzere on beş gün uzatabilmekte ve ayrıca taraflara talepleri hâlinde Kurul önünde ayrı ayrı sözlü açıklama yapma hakkı tanınabilmektedir.

Başvurular esas yönünden incelenirken, 6701 sayılı Kanun hükümlerinin yanı sıra, Anayasamız ve ilgili diğer ulusal mevzuat, başta İşkenceye Karşı Sözleşme, OPCAT ve Avrupa İşkencenin Önlenmesi Sözleşmesi olmak üzere ülkemizin taraf olduğu uluslararası insan hakları sözleşmeleri, T.C. Anayasa Mahkemesi kararları, Avrupa İşkencenin Önlenmesi Komitesi'nin tavsiye metinleri ve BM'nin başvuru konusuyla ilgili tavsiye metinleri ve Komite kararları dikkate alınmaktadır.

Başvurular kapsamında gerçekleştirilen yazışmaların ve elde edilen verilerin, çelişme ilkesi kapsamında (6701 sayılı Kanun'un ihlal incelemeleri başlıklı 18'inci maddesi ile mezkûr Yönetmeliğin ihlal incelemeleri başlıklı 7'nci bölümü) değerlendirilmesi ile sonuca ulaşılmaktadır. Bu kapsamda; inceleme ve araştırma sonucunda

216 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, m. 68.

217 A.g.m., m. 66.

başvurunun yerinde olduğu kanaatine varılması hâlinde ihlal kararı, inceleme ve araştırma sonucunda başvurunun yerinde olmadığı kanaatine varılması hâlinde ise ihlal olmadığı kararı verilmektedir. Ayrıca, ön inceleme aşamasında incelenebilir bulunan ya da incelenebilirliği esasla birlikte incelenmesi ve araştırılması kararlaştırılan başvuruların gerekli koşulları taşımadığının anlaşılması halinde bu başvurularla ilgili gerekçeli kabul edilmezlik kararı verilmektedir.

6701 sayılı Kanun kapsamında başvuruların uzlaştırma ile sonuçlandırılması da mümkündür. Uzlaşma, insan hakları veya ayrımcılık yasağı ihlali olduğu iddia olunan uygulamaya son verilmesi veya mağdur açısından bu sonucu sağlayacak çözümleri içerebileceği gibi mağdura belli bir tazminatın ödenmesi biçiminde de olabilmektedir.

TİHEK'in UÖM kapsamında incelediği başvurulara ilişkin kararları tavsiye niteliğindedir. Bununla beraber, kararlarda yer alan değerlendirmeler ve ilkeler, işkence ve kötü muamelenin önlenmesinde ve özgürlüğünden mahrum bırakılan veya koruma altına alınan kişilerin haklarının korunmasında ve güçlendirilmesinde yol gösterici bir niteliği haizdir.

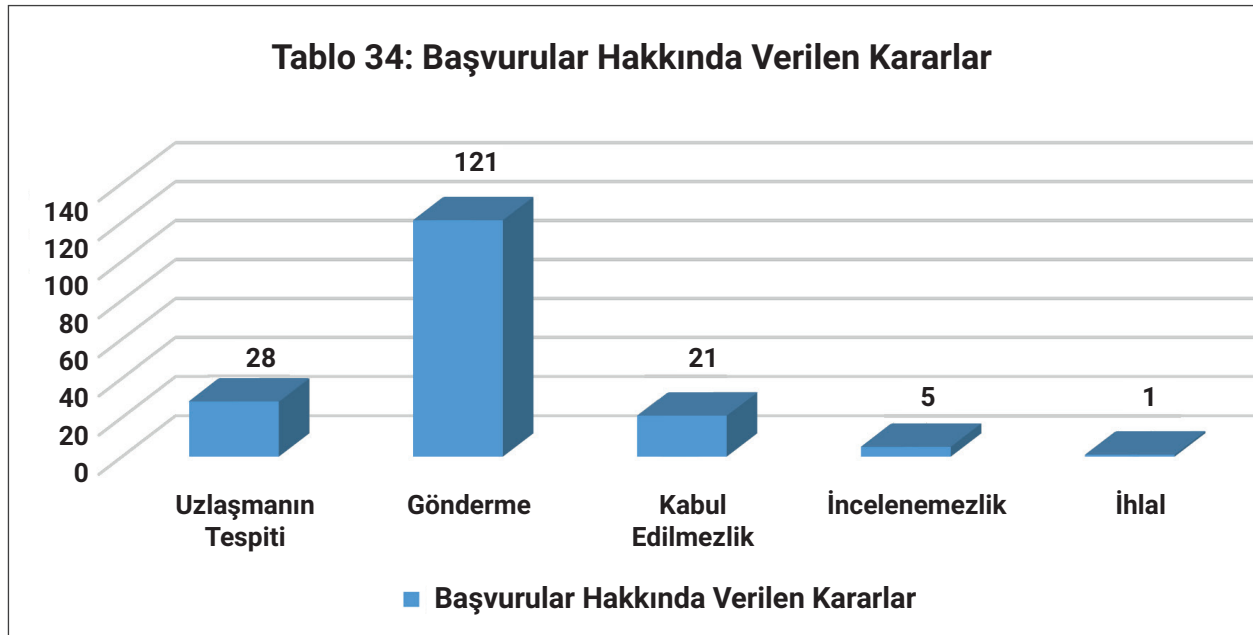
5.2. Başvurulara İlişkin Sayısal Veriler

Kurumumuza 1 Ocak 2020 - 31 Aralık 2020 tarihleri arasında UÖM görevi kapsamında 175 başvuru yapılmış ve 504 dilekçe sunulmuştur. 2019 yılından devreden 29 başvuru ise 2020 yılı içerisinde karara bağlanmıştır. Ayrıca, 15 başvuran ile SEGBİS üzerinden uzaktan görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu yıl içerisinde karara bağlanan dilekçe ve başvuruların yaklaşık olarak % 16'sı üç büyük ilde bulunan ceza infaz kurumlarından gelmiştir.

1 Ocak 2020 - 31 Aralık 2020 tarihleri arasında, 121 gönderme kararı, 21 gerekçeli kabul edilemezlik kararı, 5 incelenemezlik kararı ve 1 ihlal kararı verilmiştir. Ayrıca 28 başvuru uzlaşma ile sonuçlandırılmıştır. 2020 yılında sonuçlandırılmayan ve incelemesi 2021 yılında devam eden başvuru sayısı ise 26 olmuştur.

Kurumumuza 2020 yılında UÖM görevi kapsamında iletilen 504 dilekçe ya da ihbar başvuru olarak işleme alınmazken bunlardan 47'sinde kişiye hukuki yol gösterilmiş, 245'i ilgili makama iletilmiş ve diğerlerinde kişinin bilgi edinme talebi karşılanmıştır. Söz konusu tarihler arasında sonuçlandırılan toplam dosya sayısı 685'tir.

Tablo 34: 2020 Yılı Başvurularının Sonuçlandırma Türlerine İlişkin Sayısal Veriler

Kuruma yapılan başvurulardaki artış, TİHEK'in toplumdaki tanınırlığının ve bilinirliğinin arttığını ve Kurumun da insan hakları ihlalleri ile ilgili olarak çalışmalar yaptığını göstermesi bakımından önemlidir. Ayrıca Kurumun gelen başvurular ile ilgili gerekli çalışmaları yapması tanınırlığın ve bilinirliğin artması yanında toplumdaki saygınlığının da artmasını sağlamaktadır.

6701 sayılı Kanun'un 6/1-f maddesine göre Kurumun görevleri arasında "İnsan hakları ihlallerini resen incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek" bulunmaktadır. Söz konusu hüküm çerçevesinde Kurul tarafından 3 iddianın resen incelenmesine karar verilmiştir.

5.3. İhlal İddialarının Konulara Göre Dağılımı

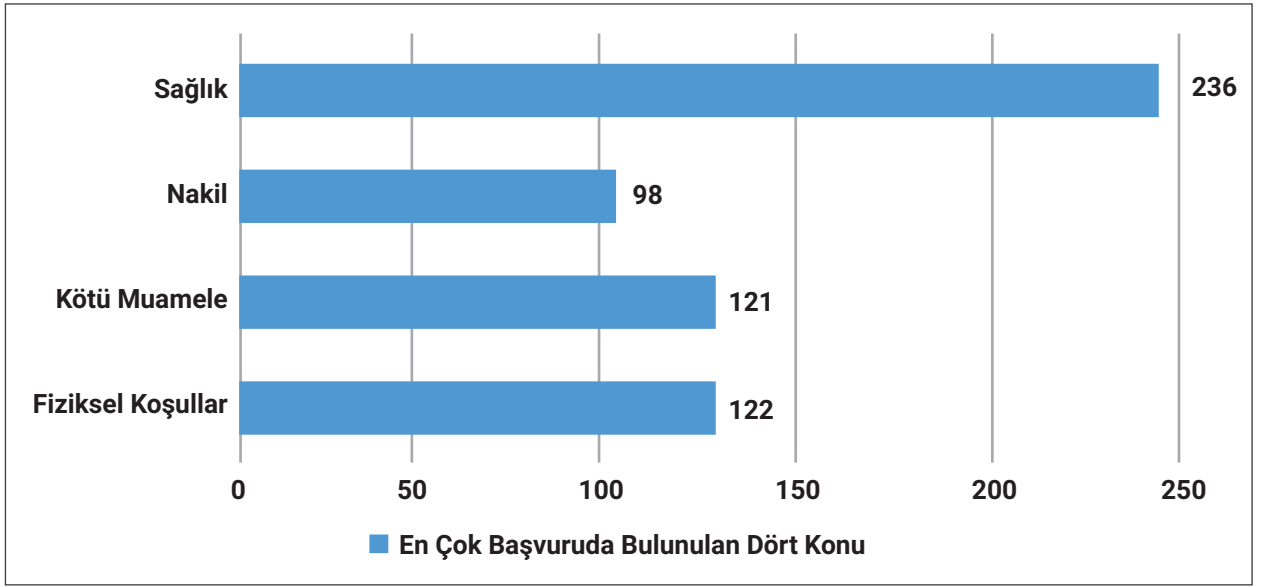
2020 yılı içerisinde Kuruma gelen tüm başvurular, ihlal edildiği iddia edilen haklar yönünden incelendiğinde en fazla sağlık hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Kuruma başvurulduğu anlaşılmaktadır. Başvuranlar bu kapsamda yoğun olarak sağlığa erişim haklarından tam olarak yararlanamadıkları gerekçesiyle kötü muameleye maruz kaldıklarını iddia etmektedir. Sağlıkla ilgili taleplere ilişkin olarak yapılan bu başvurularda ağırlıklı şikâyet konusu infaz kurumlarının dışındaki sağlık kurumlarına sevklerde yaşanan zaman kayıpları ve ertelemelerdir. Ceza infaz kurumlarında Kurumumuz tarafından yapılan inceleme ve değerlendirmelerde de buna benzer şikâyetlerin ileri sürüldüğü görülmüş ve bu durum hem infaz kurumu yetkililerine hem de Adalet Bakanlığı yetkililerine iletilmiştir. Önceki yıllarda ileri sürülen; muayene sırasında güvenlik görevlilerinin muayene odasının dışına çıkarılmadığı, eller kelepçeli iken muayene yapıldığı hususundaki şikâyetlerde azalma görülmüştür. Münferit de olsa, ilaçların zamanında verilmediği, uygun ilaçların verilmediği ve diyet listesine uygun yemeklerin verilmediğine ilişkin şikâyetler ileri sürülmeye devam etmektedir.

Fiziksel koşullar ve nakil talepleri ise en fazla başvuru yapılan diğer alanlar olarak dikkat çekmektedir. Mahpuslar ailelerinin yaşadığı kentler ya da bu kentlere yakın yerlerde bulunan infaz kurumlarına nakil talebinde bulunmaktadır. Mahpus yakınları tarafından da yakınları olan mahpusun naklini talep eden başvurular yapılmaktadır. Nakil taleplerinin tamamı Adalet Bakanlığına iletilmekte olup taleplerinin karşılanıp karşılanmadığının takibi yapılmaktadır. Başvuranlardan gelen sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlere ilişkin talepler de dikkat çekici seviyededir. Bu kapsamda başvuranlar çoğunlukla kitap sayısının sınırlı olmasından yakınmaktadır. Ayrıca bazı başvuranlar kendi istedikleri kişilerle sohbet hakkından faydalanmak istediklerini belirtmişlerdir. Az sayıda da olsa eğitim hakkına ilişkin talepler de bulunmaktadır. Eğitim hakkının engellendiği iddiasıyla yapılan başvurularda, eğitim materyallerine erişim sağlamadaki zorluklardan yakınıldığı görülmüştür.

Tablo 35: 2020 Yılı Başvurularının Konuları

Tablo 36: Başvurularda En Çok İhlal İddiasında Bulunulan Dört Konu

5.4. Örnek Kararlar

5.4.1. İhlal Kararları

21.05.2020 tarih ve 2020/133 sayılı Karar

Başvuran hükümlü olan eşinin ağır hasta olmasına rağmen hastanede 50 gün boyunca kelepçe ile tutulmasının kötü muamele yasağını ihlal ettiğini iddia etmiştir. Başvuranın iddiaları, kötü muamele yasağı kapsamında değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda, başvuranın dilekçesi muhatap kurum olan S. İl Sağlık Müdürlüğüne, İl Jandarma Komutanlığına ve Adalet Bakanlığına gönderilerek söz konusu durumun halen devam edip etmediği, devam ediyor ise buna gerekçe oluşturan hususların cevaplandırılması istenmiştir. Kurumlardan gelen cevaplar başvurana iletilmiş ve başvuranın da yazılı görüşü alınmıştır. İl Sağlık Müdürlüğünden alınan yazılı görüşte; mahpusun yatışı süresince gerekli bakım ve tedavisinin yapılmış olduğu, hasta hakkı ihlalinin yaşanmadığının tespit edildiği bildirilmiştir. İl Jandarma Komutanlığından alınan yazılı görüşte ise mahpusun sağlık durumunun tespiti için hastanede yatarak tedavisine karar verildiği ve mahkum koğuşuna yatışının yapıldığı, hükümlünün yaşlı olması, kendi ihtiyaçlarını karşılayamaması ve tedavisinin yoğun bakım şartlarında yapılması gerekçeleri ile nöroloji yoğun bakım ünitesine alındığı, Cezaevlerinin Dış Koruması ile Hükümlü ve Tutukluların Sevk ve Nakil Hizmetleri Yönergesinin "Gerektiğinde hükümlü ve tutukluların sağlığına zarar gelmeyecek şekilde, kaçmalarını önlemek maksadıyla kelepçe takılabilir." hükmü gereğince sadece görüş esnasında kaçırılmasını önlemek maksadıyla kelepçe takıldığı, görüş sonrasında çıkarıldığı ifade edilmiştir. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünden alınan yazılı görüşte ise mahpusun S.. Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna kaydının yapıldığı ancak sağlık sorunları nedeniyle hiç kuruma alınmadan hastaneye sevk edildiği ve 5275 sayılı Kanun'un 16'ncı maddesi doğrultusunda "hapis cezasının infazının hastalık nedeniyle ertelenmesi" sürecinin başlatıldığı ve "Hükümlünün hayatını tek başına idame ettiremeyeceği ve cezasının infazının hayati tehlike arz etmesi" nedeniyle Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından hükümlünün hapis cezasının ertelenmiş olduğu bildirilmiştir.

TİHEK, yaptığı inceleme ve araştırma neticesinde; yoğun bakımda tutulduğu tüm süre zarfında mahpusun bir elinden yatağa kelepçeli olduğunu tespit ederek sağlık raporuyla ""Alzheimer hastalığında bunama" tanısı konulmuş, hastalığının sürekli ve ilerleyici olduğu belli olan, başkasının desteği olmadan yürümeyen, yaşlı bir hastanın

jandarma personelinin gözlemi altında olan yoğun bakım biriminden kaçmasının/ firar etmesinin hayatın olağan akışına uygun olmadığını” vurgulamıştır. Ayrıca, mahpusun kendine veya bir başkasına zarar vermesi durumunda sağlık personeli tarafından sabitleme bantları ile yatağa sabitlenerek bu sorunun halledilebildiği ifade edilmiştir. TİHEK, mahpusu küçük düşürme veya aşağılama gibi mutlak bir niyetin bulunduğu dair herhangi bir delil olmasa da ağır nörolojik ve fiziksel hasta olan ve ağır hastalığı nedeniyle cezasının infazının ertelenmesine dahi karar verilmiş olan mahpusun firar etmesi, kaçırılması gibi gerekçelere dayanılarak güvenlik amacı ile kelepçe ile yatağa bağlanmasının orantısız ve insan haysiyeti ile bağdaşmayan bir uygulama olarak değerlendirmiştir. Bütün bu hususları göz önünde bulundurarak TİHEK kötü muamele yasağının ihlal edildiğine karar vermiştir.

5.4.2. Gerekçeli Kabul Edilemezlik Kararları

21.05.2020 Tarih ve 2020/132 Sayılı Karar

Başvuran, boyun ve bel fitiği rahatsızlıkları olduğunu, en son sevk edildiği nöroloji polikliniğinde doktor tarafından kendi istediği ilaçların yazılmadığını, istediği ilacı yazdıramadığı için acı içinde olduğunu ve mağduriyetinin giderilmediğini iddia etmiştir. Başvuranın iddiaları muhatap kurum B.. Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğüne gönderilerek cevaplanması istenmiştir. Muhatap Kurum tarafından 31.12.2019 tarih ve 2019/11169 sayılı yazısı ile başvuranın iddialarına yanıt verilmiş ve ilgili bilgi belgeler, muayene kayıtları Kurumumuza gönderilmiştir. Başvuran vekilinin iddiaları, ceza infaz kurumu idaresinin yanıtları, mevcut yasal mevzuat hükümleri ile birlikte incelenip değerlendirildiğinde; başvuran bulunduğu ceza infaz kurumunda gerekli tedavilerinin yapılmadığını, en son sevk edildiği hastanelerde de kendisine talep ettiği ilaçların yazılmayarak, ağrı, acı çekmesine neden olduğunu iddia etmiş olsa da kaldığı kurum revirinde ve sevk edildiği hastanede birden fazla kez muayene ve tetkiklerin yapıldığı, doktorların gerekli tedavileri uyguladığı, muhatap kurum tarafından gönderilen ilgiliye ait tüm hastane sevk ve muayene kayıtları ile kendisine yazılan reçetelerden başvuranın sağlığa erişim hakkının engellenmediği, hem kurum revirinde hem de hastanelerde farklı zamanlarda tetkik ve tedavilerinin yapıldığı, kendisine uzman hekim tarafından yazılmasını istediği ilaçlar hususunda ilgili hekimin takdir yetkisi olduğu ve bu hususta müdahalede bulunulamayacağı, başvuranın hastalıklarına binaen gerekli görülen fizik tedavinin uygulandığı ve ilaçların kendisine reçete edildiği, sonuç olarak başvuranın tedavisinin sağlanmadığı ve mağdur edildiği yönündeki iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olduğu ve Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 67’nci maddesine göre kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

10.03.2020 tarih ve 2020 / 64 sayılı karar

Başvuran tutulduğu ceza infaz kurumunda sportif etkinlikler sırasında ayak bileğini incittiğini, tedavisi kapsamında hastaneye sevk işlemlerinin geciktirilmesi ve muayene sonrası doktor tarafından uygun görülen koltuk değneklerinin kendisine verilmemesi nedeniyle yasal işlemlerin başlatılmasını talep etmiştir. Başvuranın iddia ve talepleriyle ilgili olarak A.. Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü ve A.. Cumhuriyet Başsavcılığı ile yazışmalar yapılarak başvuru dilekçesinde yer alan iddialara ilişkin bilgi, belge ve değerlendirilmelerinin Kurumumuza gönderilmesi talep edilmiştir. Söz konusu kurumlar, ilgili bilgi, belge ve değerlendirilmelerini içeren görüşlerini Kurumumuza sunmuştur.

Dosya üzerinden yapılan incelemede, başvuranın sağlık personeli tarafından ilk müdahalesinin hemen yapıldığı, gerekli tedavinin uygulandığı, daha sonra A.. Devlet Hastanesi Ortopedi Polikliniğinde yapılan muayene neticesinde başvurana koltuk değneğinin teslim edildiği, ayrıca Cumhuriyet Başsavcılığının Türk Ceza Kanunu’nun 268 inci maddesi kapsamında “Hükümlü veya Tutuklunun Hak Kullanımını Engelleme” suçundan soruşturma başlattığı, yapılan soruşturma neticesinde hükümlünün tedavi sürecinin eksiksiz yerine getirildiği ve koltuk

değneklerinin kendisine teslim edildiğinin anlaşıldığı, kurum görevlilerinin hak kullanımının önlenmesi sonucunu doğuracak ihmalde bulunmadığı gerekçesi ile kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiği, başvurunun yargı organlarınca karara bağlanmış bir uyuşmazlığa ilişkin olduğunun anlaşılması nedeniyle Kanun'un 9 uncu maddesinin 1 inci fıkrasının (i) bendinde ifade edilen UÖM görevi kapsamında kalmadığı, aynı zamanda Kanun'un 17. maddesindeki şartları da taşımadığı anlaşıldığından kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

5.4.3. Uzlaşma Kararları

07.01.2020 Tarih Ve 2020 / 6 Sayılı Karar

K... Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda tutulan başvuran, 29 aydır tutuklu olduğunu, çocuğunun D.. şehri'nde ikamet ettiğini, eşinin de D... Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda tutulduğunu, uzun süredir eşi ve çocuğu ile görüşemediğini iddia ederek D... Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakil talebine ilişkin olarak gerekli işlemlerin yapılmasını talep etmiştir. Başvuru, yazılı görüş sunulması için Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif evleri Genel Müdürlüğü'ne iletilmiştir. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif evleri Genel Müdürlüğü yazılı görüşünde; "başvuranın eşinin bulunduğu D... Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna nakli talebinin Genel Müdürlüğün 24.05.2019 tarihli yazısı ile uygun görüldüğü ve konuyla ilgili olarak başvuru sahibine cevabi yazının tebliğ edilmek üzere Kayseri Cumhuriyet Başsavcılığına gönderildiği bildirilmiştir. Yapılan inceleme ve değerlendirmeler neticesinde başvuru konusu nakil talebinin, muhatap tarafça yerine getirildiğinin anlaşılması ve bu sebeple Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 18'inci maddesi ile Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 71'inci maddesi uyarınca iddia ve talep konusu hususun ortadan kalktığı ve başvurunun uzlaşma ile sonuçlandırıldığı anlaşıldığından başvurunun uzlaşma kararı ile sonuçlandırılmasına karar verilmiştir.

14.01.2020 Tarih ve 2020 / 9 Sayılı Karar

Başvuran, tutulduğu ceza infaz kurumundaki ziyaretçi listelerine ilişkin olarak A.. 1. İnfaz Hakimliğine şikâyetle bulunduğunu ve şikâyetinin reddedildiğini, bunun üzerine A.. 1. Ağır Ceza Mahkemesine itiraz ettiğini ve itirazının da reddedildiğini, ilgili İnfaz Hakimliği ve Ağır Ceza Mahkemesi tarafından verilen bu kararların hukuka aykırı olduğunu, ayrıca 19.02.2019 tarihinde vücudunda artarak çıkmaya devam eden yağ bezeleri (lipom) nedeniyle A... Ceza İnfaz Kurumları Kampüs Devlet Hastanesi Genel Cerrahi Polikliniğince muayene edildiğini, muayene neticesinde ilgili doktor tarafından "kiraz sapı, mısır püskülü, altın otu, ısırgan otu ve biberiye çaylarını" içmesi uygun görülerek reçete edildiğini, ancak ceza infaz kurumunun ilgili biriminden defaten talep etmesine rağmen talebinin karşılanmadığını, bu nedenle sağlığa erişim hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvuru dilekçesinde, Kurumumuza başvuru yapılmadan önce iddia edilen uygulamanın düzeltilmesi hususunda ilgili taraftan talepte bulunup bulunulmadığına dair herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Bu kapsamda 24.11.2017 tarihli ve 30250 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 49'uncu maddesinin ikinci fıkrası uyarınca 11.04.2019 tarihli verilen gönderme kararı başvurana ve muhatap kurum Sincan 2 No.lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğüne tebliğ edilmiştir. Başvuran tarafından Kurumumuza 22.08.2019 tarihinde aynı iddiaları içeren ikinci bir dilekçe gönderilmiştir. Yapılan inceleme ve değerlendirmeler neticesinde başvuranın bitki çayları konusundaki talebinin muhatap tarafça yerine getirildiği anlaşılmıştır. Bu sebeple Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 18'inci maddesi ile Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 71'inci maddesi uyarınca iddia ve talep konusu hususun ortadan kalktığı ve başvurunun sağlık hakkı bakımından uzlaşma ile sonuçlandırıldığı anlaşıldığından uzlaşma kararı ile sonuçlandırılmasına karar verilmiştir. Ayrıca başvuranın özel hayata ve aile hayatına saygı hakkına ilişkin iddialarının yargıya intikal etmiş olması nedeniyle incelenemez olduğuna karar verilmiştir.

5.4.4. Gönderme Kararları

A.C. Başvurusu, 05.02.2020 tarihli ve 166 sayılı yazı ile Adalet Bakanlığına ve ilgili kurum müdürlüğüne gönderilmiştir.

Başvuran, dış tedavisinin yapılmadığını ve açık öğretim fakültesi sınavlarına hazırlanması için gereken kitapların kendisine verilmediğini iddia etmiştir. Kurumumuzca yapılan inceleme sonucunda, 6701 sayılı Kanuna aykırı olduğu iddia edilen uygulamanın düzeltilmesinin ilgili taraftan talep edilmediği anlaşılmıştır. Bu nedenle başvuru hakkında inceleme yapılması için başvurunun Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne gönderilmesine karar verilmiştir. Konu ile ilgili olarak Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından inceleme yapılmış olup, 16.12.2020 tarihli cevabi yazıda, mahpusun "estetik amaçlı implant diş taktirtma" talebinde bulunduğu, G.. Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi Diş Polikliniğine sevk edildiği, yapılan muayene sonucunda tarama yapılması için gelmesi uygundur notunun düşüldüğü ve tedavi masrafları hakkında bilgi verildiği, 24.02.2020 tarihinde G.. Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi Diş Polikliniğine sevk edildiği, yapılan muayene sonucunda 03.03.2020 tarihine yeniden muayene için randevu verdiği, 03.03.2020 tarihinde G.. Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi Diş Polikliniğine sevk edildiği, gerekli muayenenin yapıldığı ve işlemlerin devam ettiği, 29.09.2020 tarihinde dilekçe üzerine mahpusun kurum revirine çıkartıldığı, Kurum dış hekimi tarafından muayene edildiği ve diş çekimi işleminin gerçekleştirildiği, mahpusun 27.11.2019 tarihli dilekçesi ile açık öğretim ders kitaplarını talep ettiği, bahse konu kitapların 09.12.2019 tarihinde kurum tarafından temin edildiği ve yapılan fiziki kontrol sonrasında kendisine teslim edildiği bildirilmiştir.

Kurumun bu cevabı ile gönderme kararımız başvurana 30.11.2020 tebliğ edilmiş olup başvuran aynı konu hakkında Kurumumuza yeni bir başvuru veya dilekçe iletmemiştir.

M.E. Başvurusu, 15.04.2020 tarihli ve 581 sayılı yazı ile Adalet Bakanlığına ve ilgili kurum müdürlüğüne gönderilmiştir.

Başvuran, psikolojik rahatsızlığının bulunduğunu, defalarca tedavi olmak için psikiyatrist ile görüşme talebinde bulunduğunu; ancak talebinin karşılanmadığı, kendisine veya bir başkasına zarar vermesi halinde bundan kurum idaresinin sorumlu olacağını belirterek tedavisinin bir an önce yaptırılması talep edilmiştir. Kurumumuzca yapılan inceleme sonucunda, 6701 sayılı Kanun'a aykırı olduğu iddia edilen uygulamanın düzeltilmesi ilgili taraftan talep edilmeden yapılan başvuru hakkında inceleme yapılmak üzere Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne gönderilmesine karar verilmiştir.

Konu ile ilgili olarak Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif evleri Genel Müdürlüğü tarafından inceleme yapılmış olup, 21.08.2020 tarihli cevabi yazıda, mahpusun 26.04.2018 tarihinde anılan Kuruma alındığı ve kuruma ilk giriş muayenesinin yapıldığı, Kurumda barındırıldığı süre içerisinde 14 defa kurum revirinde, 7 defa ... Devlet Hastanesinin ilgili polikliniklerinde gerekli muayene, tetkik ve tedavilerinin yapıldığı, hekimler tarafından reçete edilen ilaçların Kurum İdaresince temin edilerek kendisine eksiksiz olarak verildiği; bunun yanı sıra, mahpusun 16.06.2020 tarihinde Psikiyatri Polikliniğine sevkini düzenlendiği, ancak kurum idaresine ilettiği dilekçe ile kendisinin COVID-19 pandemisi ve kronik rahatsızlığının bulunması nedeniyle söz konusu sevk işlemlerinin ileri bir tarihe ertelenmesi talebinde bulunduğu, adı geçen dilekçesi ve COVID-19 pandemisi nedeniyle alınan tedbirler kapsamında hastane sevklerinin acil ve zorunlu haller dışında yapılmadığı dikkate alınarak sevk işleminin ertelendiği bildirilmiştir. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün cevabi yazısı ile gönderme kararımız başvurana 29.4.2020 tarihinde tebliğ edilmiş olup, başvuran aynı konu hakkında Kurumumuza yeni bir başvuru veya dilekçe iletmemiştir.

